

Universitetet i Bergen
Institutt for arkeologi, historie, kultur og religionsvitenskap

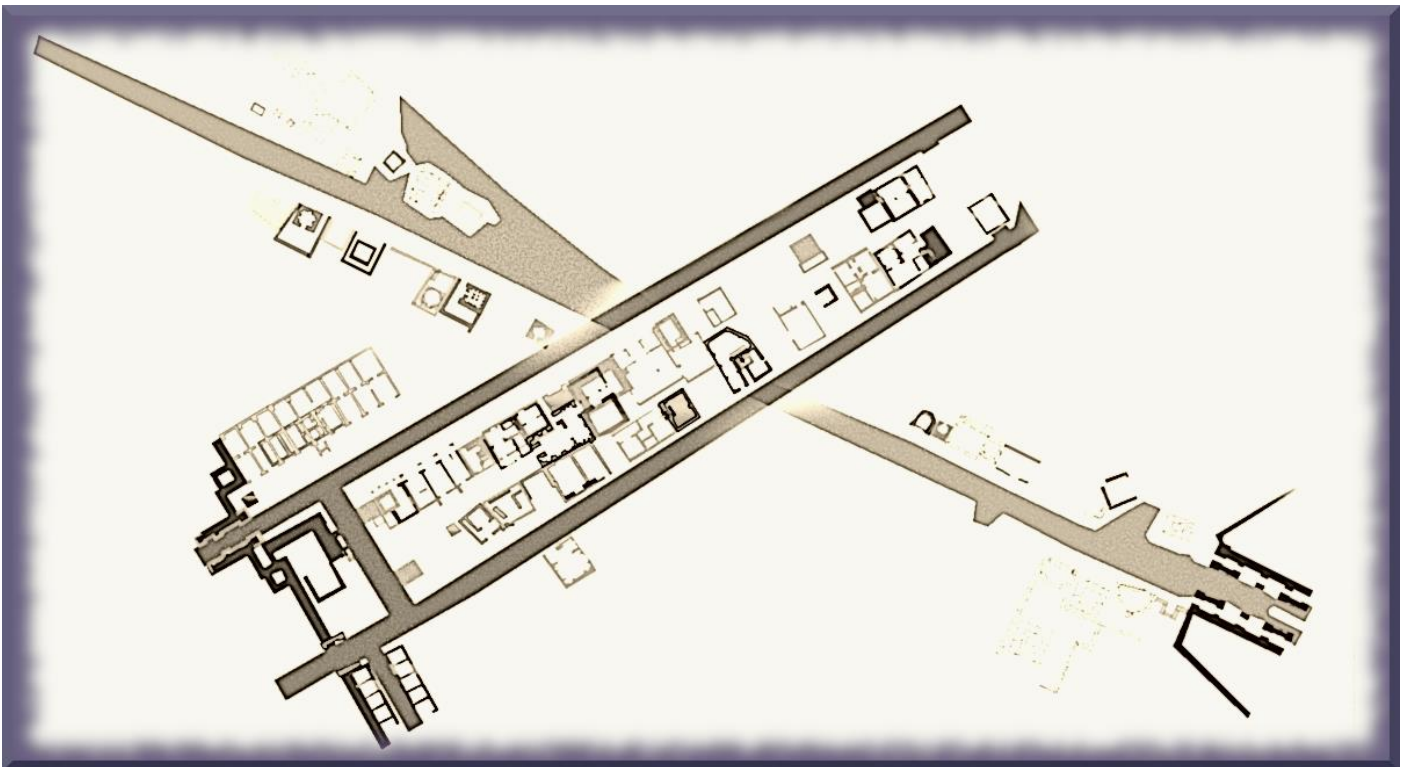
Masteropgave i Arkæologi

Ark 350

Alex Storm Skoglund

Vår 2019

Porta Romana og Porta di Ercolano **Et komparativt studie af to byporte i Ostia og Pompeji, 1-150 e.Kr.**

Porta Romana and the Herculaneum Gate
A comparative study of two city gates in Ostia and Pompeii, AD 1-150

Vejleder: Simon Malmberg

Forord

Først og fremmest vil jeg gerne rette en kæmpestor tak min vejleder Simon Malmberg, som har været ualmindelig tålmodig og utrolig behjælpelig.

En lige så stor tak skylder jeg Universitetet i Oslo og Det Norske Institutt i Roma, for et fantastisk ophold i Rom. Besøget foregik fra 4. september til 6. oktober 2018. Dette blev gjort muligt gennem et legat, som jeg modtog fra Universitetet i Oslo.

I denne sammenhæng blev jeg kendt med alle de fantastiske medarbejdere og studerende ved DNIR. Jeg vil gerne takke Anne Nicolaysen, Manuela Michelloni og Mona Elisabeth Johansen for den store indsats, de har gjort i forbindelse med mit ophold og mine besøg ved Ostia og Pompeji. Jeg vil også rette en særlig tak til Christopher Prescott, for at have givet god og konstruktiv sparring, ved præsentationen af min opgave under opholdet.

Desuden vil jeg sige tak til Il Direttore Generale, Massimo Osanna ved Pompeji og Il Direttore, Mariarosaria Barbera ved Ostia Antica, for at have modtaget fri entré til begge udgravningsområder.

Skriveprocessen havde ikke været den samme uden mine hyggelige medstuderende på læsesalen.

Jeg vil også gerne takke min far og farmor, der støttende har fulgt med på sidelinjen.

Sidst men ikke mindst må det nævnes, at du, min kæreste Louise, har holdt mig ved ilden fra start til slut. Dit evige gåpåmod, din nysgerrighed og ukuelige fascination af italiensk kultur har været en kæmpe inspiration igennem hele forløbet. Jeg er dig evigt taknemmelig.

Denne masteropgave er dedikeret til mindet om Harry Storm Kristensen og Marianne Skoglund.

Skjørsand, Fusa

Maj 2019

Alex Storm Skoglund

Summary

This master thesis began as an investigation of two city gates, the Herculaneum Gate in Pompeii and the Porta Romana in Ostia, in combination with the exterior areas adjacent to them. The precise goal was to shed light upon the activities and exploits of the inhabitants during the period stretching from 1 A.D. to 150 A.D. This period was investigated specifically in order to follow the progress of building developments and changes in activities in both areas. Even though Pompeii ceased to exist following the volcanic eruption of Vesuvius on the 24th of August, 79 A.D., Ostia was still a thriving city. The survival of Ostia enabled a study of the further development of a necropolis, while at the same time facilitated hypotheses about the potential evolution of the necropolis of the Herculaneum Gate had it not been destroyed in 79 A.D. Contrary to this original prospect, a comparison between the two city gates and their necropoles revealed a correlation between the redesign of the Porta Romana city gate and a change in the building activity of the area. This change was already in effect in Pompei almost a century prior to when it began at Ostia. The results of this study show that the changes in the necropolis at the Herculaneum Gate evolved earlier on and had a wider range of buildings. This shows the existence of a multitude of activities compared to its counterpart at the Porta Romana, up until the annihilating volcanic eruption. Overall, there was a tendency towards a growing urbanization of both areas. Both necropoles go through an overwhelming change in the way they were used, from being a solely sacred place to becoming a somewhat urbanized area fully equipped with commercial and industrial buildings.

Indholdsfortegnelse

1. Ostia og Pompeji	1
1.1 Emne og mål.....	2
1.2 Problemstillinger	3
1.3 Område og tid.....	3
1.4 Oversigt over kildemateriale	4
1.4.1 Bygningstyper.....	4
1.4.2 Inskriptioner	5
1.4.3 Antikke tekster.....	5
1.4.4 Andre kilder.....	5
1.4.5 Fejlkilder i forbindelse med kildematerialet.....	5
2. Forskningshistorik	6
2.1 Udgravningerne ved Porta di Ercolano, Pompeji	6
2.1.1 Forskning vedrørende Porta di Ercolano, Pompeji.....	8
2.2 Udgravningerne ved Porta Romana, Ostia	9
2.2.1 Forskning vedrørende Porta Romana, Ostia.....	10
3. Teori	11
3.1 Byen som fænomen	11
3.2 Macdonalds armatur	12
3.3 Bymuren som fysisk barriere.....	14
3.4 Administration af byporten.....	16
3.5 Det periurbane og periferien.....	17
3.5.1 Hvad er et pomerium?	19
3.6 Vitruvius	21
3.7 Delkonklusion for teorikapitlet.....	22
4. Metode.....	22
4.1 GIS.....	22
4.2 Den Komparative Metode	23
5. Empiri.....	23
5.1 Gennemgang af empirisk materiale fra Pompeji	23
5.2 Gennemgang af empirisk materiale fra Porta Romana, Ostia	24
6. Analyse.....	26
6.1 Pompeji.....	26
6.2.1 Faseinddeling.....	27
6.2.2 Fase 1: 1 e.Kr. til 20 e.Kr	28

6.2.3 Delkonklusion for fase 1.....	31
6.2.4 Fase 2: 21 e.Kr. til 40 e.Kr	31
6.2.5 Delkonklusion for fase 2.....	32
6.2.6 Fase 3: 41 e.Kr. til 61 e.Kr	32
6.2.7 Delkonklusion for fase 3.....	33
6.2.8 Fase 4: 62 e.Kr.-79 e.Kr	34
6.2.9 Delkonklusion for fase 4.....	34
6.2.10 Konklusion for den samlede udvikling ved Porta di Ercolano, fra år 1. e.Kr. til 79 e.Kr	34
6.3 Ostia.....	36
6.3.1 Fase 1.....	37
6.3.2 Mellemfase 1-2 og fase 2.....	38
6.3.3 Mellemfase 2-3 og fase 3.....	38
6.3.4 Fase 4.....	39
6.3.5 Fase 5.....	39
6.3.6 Mellemfase 5-6 og fase 6.....	40
6.3.7 Mellemfase 6 og 7 og fase 7	40
6.3.8 Konklusion for den samlede udvikling ved Porta Romana, fra år 1 e.Kr. til 150 e.Kr.....	41
6.4 Komparativ Analyse.....	42
6.4.1 Konklusion for den komparative analyse	45
7. Diskussion	46
8. Sammendrag og konkluderende afslutning	50
8.1 Perspektivering.....	51
9. Litteraturliste	52
Publicerede værker	52
Upublicerede værker	54
Klassiske kilder	54
Internet.....	54
10. Illustrationsliste	56
11. Tabelliste	58
Appendiks.....	59
1. Katalog over bygningerne ved Porta di Ercolano, Pompeji	60
2. Katalog over bygninger ved Porta Romana, Ostia	72
3. Figurer til opgaven	88
4. Tabeller til opgaven.....	110

1. Ostia og Pompeji

Helt fra starten har Ostia og Pompeji været af stor interesse for forskere verden over, grundet byers bevaringsgrad. Bevaringsgraden for byerne er enestående, dette skyldes at begge byer på hver sin måde, er blevet konserveret på naturlig vis. De fleste kender til historien om Pompeji, der i år 79 e.Kr ved Vesuvus udbrud, blev begravet i et aske- og pimpstenslag. Dengang havde det altødelæggende konsekvenser for byens indbyggere, men denne katastrofe har også skabt de rette bevaringsforhold for Pompeji, hvilket har givet et helt enestående indblik i livet i en romersk by i det 1. årh. e.Kr.

Pompeji var dog ikke den eneste by som blev ramt af Vesuvus udbrud, der var også en række mindre byer, som led en lignende skæbne. Den mest nævneværdige er Herculaneum, som på samme vis som Pompeji, er blevet afdækket igennem arkæologiske undersøgelser og som ligeledes fremstår som var den frosset i tiden (Sigurdsson et al. 1982: 39). Pompeji er dog en noget større by end Herculaneum, og vil tjene som et bedre grundlag for sammenligning med Ostia.

Ostia fremstår velbevaret af flere årsager. Den eminente bevaringsgrad, skyldes at byen gradvist blev forladt og overladt til naturen, hvilket medbragte malaria, men samtidig blev byen også dækket af sanddyner (Huijzendveld, 2019). Sygdommen gjorde at indbyggere i området med tiden forsvandt, ligeledes forsvandt interessen gradvist for ruinerne. Selvom den naturlige konservering af byen har fundet sted over en længere periode, er byen overordentlig velbevaret, og der er gjort store mængder af velbevarede fund (Calza & Becatti 1967: 11-15). De to byer deler fællestrek, som vil blive præsenteret i de følgende kapitler.

Byernes bevaringsgrad har gennem tiden givet arkæologer, såvel som resten af forskningsverdenen, anledning til at applicere et mangefold af forskellige metoder i det arkæologiske arbejde. Forskningen har igennem tiden ændret sit fokus og muliggjort en dybere forståelse af hverdagen i de romerske byer, hvilket vil blive uddybet yderligere i denne opgave. Det skal dog tilføjes, at der må tages visse forbehold, hvis man skal benytte Ostia og Pompeji som klassiske eksempler på romersk urbanitet. Barry Burnham påpeger eksempelvis, hvorledes det kan være problematisk hvis man ønsker at generalisere ud fra disse specifikke byer. Han mener, at vi ikke ukritisk kan benytte denne forskning for at forstå andre samtidige romerske byers udvikling (Burnham 1998: 535). Med andre ord er Ostia og Pompeji to særdeles velbevarede romerske byer, som begge har været virksomme samtidig, men som ikke nødvendigvis kan fungere som endegyldige facitlister for spørgsmål vedrørende livet i resten af de romerske byer.

1.1 Emne og mål

Målet for denne opgave er at undersøge udviklingen af det urbane miljø i en romersk kontekst. Nærmere bestemt hvorledes to udvalgte byporte fra to forskellige byer, hver især har været med til at interagere med området udenfor byporten. Undersøgelsen vil behandle en periode løbende fra år 1 e.Kr til år 150 e.Kr. Årsagerne hertil, forklares i det følgende kapitel vedrørende tid og sted. Undersøgelserne vil tage fat i følgende punkter:

- Tidligere forskning vil blive gennemgået, så det bliver muligt at danne et overblik over tidligere fokusområder.
- Der vil foretages en indsamling af empirisk materiale bestående af tidligere arkæologiske undersøgelser. Dette danner baggrund for et nyt digitaliseret kortmateriale, til brug i analysekapitlet og i det empiriske afsnit. Digitaliseringen gøres for at give en detaljeret opdeling af bygningsfaser ved begge af de valgte områder. Det empiriske materiale består også af omfattende og detaljerede bygningskataloger, som der vil blive redegjort for. Dele af empirien vil desuden vises i tabelform for at muliggøre en analytisk brug af datasættet. Altså er det empiriske materiale dermed indsamlet blandt tidligere undersøgelser, og er derfor ikke et nyt materiale. Digitaliseringen af materialet gør det til gengæld muligt at skabe nye vinklinger, samt at give svar på spørgsmål, som forskningen tidligere ikke har besvaret.
- Undersøgelserne vil fokusere på områderne udenfor de to valgte byporte, og belyse funktioner og aktiviteter ved disse.
- Der vil udføres en komparativ analyse mellem byportsområderne i Ostia og Pompeji, med udvalgte problemstillinger og tematikker, hvor eventuelle sammenfald eller mangler på samme, vil behandles i analysen og tages op til diskussion i diskussionskapitlet.
- Den tidligere forskning vil benyttes i en diskussion af resultaterne for opgavens analyse. Denne tidligere forskning kan være med til at sætte analysens resultater i perspektiv, på et sådan vis at det bliver muligt at skabe en forbindelse til en større sammenhæng.
- Selve arbejdet med digitaliseringen af det empiriske materiale, vil foregå ved hjælp af kortprogrammet ArcGIS, se metodekapitlet.

Denne masteropgave er relevant, fordi der ikke før er foretaget et lignende komparativt studie af byportsområderne og den tilhørende periferi for byerne Ostia og Pompeji. Dermed vil masteropgaven kunne udfylde en mangel i den ellers omfattende forskning, der er gjort på disse byer siden det 18.

århundrede i Pompeji og det 19. århundrede i Ostia (Kockel 1983; Heinzelmann 2000; Bakker 1999).

1.2 Problemstillinger

1. Følgende problemstilling er central for opgaven:

Hvordan ændrer bebyggelse samt tilhørende funktioner sig i området udenfor byportene Porta Romana i Ostia og Porta di Ercolano i Pompeji, i perioden 1-150 e.Kr? Hvilke menneskelige aktiviteter knytter sig til disse områder, og skifter disse over tid?

2. Herefter følger en række uddybende problemstillinger:

Hvilken rolle spiller byporten i forhold til placeringen af bygningerne udenfor?

Kan ligheder i bebyggelsesform og funktion findes på tværs af de to byporte i Ostia og Pompeji?

I hvor stor grad har tidligere forskning, indenfor de to områder, forsøgt at besvare de ovenstående spørgsmål?

Findes der eventuelle tendenser indenfor forskningen?

Sidstnævnte spørgsmål hænger naturligvis sammen med nedenstående forskningshistorik, men vil ikke desto mindre være relevant igennem hele masteropgaven.

1.3 Område og tid

Grundet de ekstraordinære bevaringsforhold som findes i begge områder, samt den lange og omfattende forskning, er Ostia og Pompeji fortsat oplagte forskningsobjekter.

Områderne jeg ønsker at undersøge er, som tidligere nævnt, området fra Porta Romana og de 265 meter frem til slutningen af udgravningerne langs med Via Ostiensis. Porta Romana i Ostia ligger i den nordøstlige ende af Ostia, med retning mod Rom. I Pompeji gælder det området fra Porta di Ercolano og 210 meter ud fra byporten til udgravningernes afslutning. Her er det området langs med Via delle Tombe. Porta di Ercolano ligger i den nordvestlige ende af Pompeji og leder mod Herculaneum. Begge byportsområder har spillet en afgørende rolle i indbyggernes hverdag, og har igennem tiden været brugt flittigt. Der vil foretages en undersøgelse af de to områders udvikling i perioden 1 til 150 e.Kr.

I denne periode oplever Ostia og Pompeji en stor ekspansion og store forandringer. Pompeji er et helt unikt tilfælde, grundet de altødelæggende naturkatastrofer byen måtte lide under. Forruden

Vesuvus udbrud i 79 e.Kr. som blev byens endeligt, havde et jordskælv i 62 e.Kr. ligeledes sat sine præg på byens udvikling (Descœudres 2008:18-19). Denne tragiske begivenhed har dog bevaret et tilnærmelsesvist intakt øjebliksbillede, som kan give et indblik i områdets udseende og tilknyttede aktiviteter på det givne tidspunkt. I forbindelse med denne opgave, har det været aktuelt at fortsætte med at følge udviklingen ved Porta Romana, der særligt i tiden efter Pompejis ødelæggelse synes at gennemgå en større udvikling, derfor er undersøgelsens tidshorisont udvidet til 150 e.Kr. Det giver muligheden for at følge et byportsområde uden abrupte afbrydelser, selvom en direkte komparativ analyse ikke bliver mulig for denne sidste periode.

1.4 Oversigt over kildemateriale

Kildematerialet består først og fremmest af det fysiske materiale som stadig står den dag i dag; byportene (begge disse eksisterer fortsat, dog i fragmentarisk form) og bygningerne i området udenfor disse. En anden kilde er inskriptioner fra den valgte periode og geografiske kontekst, såvel som inskriptioner fundet uden for området, men som indeholder relevant information. Andre skriftlige kilder fra en samtidig kontekst, vil også være relevante at benytte. Afslutningsvist vil eventuelle fejkilder i materialet blive gennemgået i dette kapitel.

1.4.1 Bygningstyper

Følgende inddeling repræsenterer bygninger der er tilstedeværende i det arkæologiske kildemateriale, ved både Porta Romana i Ostia og ved Porta di Ercolano i Pompeji.

Disse kan groft inddeles i følgende bygningstyper:

- *Byport*
- *Gravbygninger*

Bygning eller hus til den gravlagte, forskelligartet i sin dekor og udformning, her kunne flere være begravet for eksempel i et kolumbarium (et slags kollektiv gravbygning for urner (Bakker 1999)).

- *Gravmonumenter*

En gravbygning udformet som et monument, indeholdt oftest kun en grav (Bakker 1999).

- *Insulae*

Bygninger til beboelse, men kunne også indeholde butikker, såsom *Tabernae* hvor servering af mad blandt andet fandt sted (Bakker 1999).

Der findes dog unikke bygninger, der med et ukendt brugsområde afviger fra sin type og dermed ikke lader sig klassificere. Formålet med denne opgave vil blandt andet også bestå i at synliggøre

bygningernes funktion igennem de forskellige brugsfaser, samt undersøge om der findes en ændring i bygningsbrug og aktivitet igennem den valgte tidsramme for undersøgelsen. Denne del vil baseres på litteratur, som specifikt vedrører de arkæologiske undersøgelser. Det vil dermed være muligt at foretage diverse komparative analyser ved hjælp af forskellige metodiske tilnærmelser.

1.4.2 Inskriptioner

Derudover vil inskriptioner som kan fortælle om ejerskab og brug, kunne være en stor hjælp for at forstå netop funktionen og den menneskelige aktivitet i områderne. For eksempel findes der, i undersøgelsesområderne, inskriptioner fra gravmonumenter, såvel som inskriptioner af en mere formel karakter. I underkapitel 1.4.5 diskuteres det hvorledes man kan benytte de forskellige typer inskriptioner, samt hvilke fejkilder de kan indeholde.

1.4.3 Antikke tekster

En anden materialekilde, er skriftlige kilder fra en samtidig kontekst. Eksempelvis kan lovtekster, eventuelt med beskrivelser af de specifikke byporte, byplanlægning i områderne og byplanlægning generelt, og kilder vedrørende det daglige liv og aktiviteter, komplimentere analysekapitlets resultater.

1.4.4 Andre kilder

Fund gjort i området kan være relevant at drage ind i undersøgelsen, da de ligeledes vil kunne fortælle om bygningernes og områdets funktion.

Desuden vil det blive relevant at stille spørgsmål til eksisterende tolkninger af bygningernes funktioner; kan bevaringstilstandene samt fremgangsmetoden for udgravningen af den specifikke bygning eller område have givet anledning til fejkilder? Kan disse fejkilder have haft en negativ indflydelse på den efterfølgende forskning?

Der vil rettes henvendelse til lignende spørgsmål i løbet opgavens andet kapitel, vedrørende forskningshistorikken for begge byportsområder.

Centralt for opgaven er det, at der forefindes faseinddelte oversigtskort for de gældende to områder. Dette har dog ikke været gældende for Porta di Ercolano, hvilket har skabt en række udfordringer, som følger i analysekapitlet (kap 6).

1.4.5 Fejkilder i forbindelse med kildematerialet

Der er visse dele af kildematerialet, som kan indeholde fejkilder. Selvom bygningerne i begge områder, er særdeles velbevarede, er der fortsat forskelle i bygningernes individuelle tilstande. Dette

skyldes blandt andet konserveringen, som er af forskelligartet kvalitet i de to byer. Dertil følger, at der har været en varieret metodisk tilgang til selve udgravningerne i henholdsvis Ostia og Pompeji, hvilket der vil blive redegjort for i nedenstående kapitler. En sådan forskel i bygningernes bevaringsgrad, kan blandt andet betyde, at enkelte bygninger kan være blevet fejldatere. Desuden kan bygningsbrugen være blevet fejlfortolket i forbindelse med tidligere forskning. Brugen af komparative metoder, skal i denne forbindelse foregå med en vis diskretion. Et andet sted, hvor der især må udvises kildekritik, er i brugen af skriftlige kilder og i særdeleshed inskriptioner i forbindelse med gravbygninger, der som oftest, kan fremstå selvforherligende (Cooley et al. 2007: 228). Derudover må der udvises en lignende forsigtighed i brugen af klassiske skriftlige kilder, såsom førnævnte lovtekster, såvel som kilder der beskriver historiske begivenheder, da disse typer litteratur kan være farvet af forfatterens holdninger. Et andet aspekt der vanskeliggør brugen af disse kilder yderligere, er det faktum at de som oftest er nedfældet af eliten, og dermed ikke giver et fyldestgørende indblik i tilværelsen for de underliggende samfundslag (Cherry 2001: 1). Inskriptioner, som eksempelvis på mindsten, danner kildegrundlaget for disse samfundslag (Cooley et al. 2007: 236-240).

2. Forskningshistorik

I de følgende kapitler vil der blive redegjort for udgravninger gjort ved de aktuelle områder, såvel som den forskning der efterfølgende har beskæftiget sig med emnet. Et af formålene med de to kapitler vedrørende udgravningshistorikken, er at redegøre for den metodisk tilgang til udgravningerne, samt hvilke konsekvenser det har haft. I slutningen af begge kapitler vil der laves en opsummering vedrørende dette.

2.1 Udgravningerne ved Porta di Ercolano, Pompeji

Forud for de egentlige udgravninger af Pompeji, har der kun været enkelte episoder, hvor folk ved et tilfælde har blotlagt bygningsdele, eller kommet i besiddelse af genstande fra Pompeji, såvel som det nærtliggende Herculaneum. I begyndelsen tiltrak hændelserne sig ikke nogen større opmærksomhed, hvilket nok skyldtes, at man ikke har haft den fjerneste idé om opdagelsernes betydning. Den første dokumenterede hændelse, hvor en tilfældig afdækning af et lille område af Pompeji fandt sted, var i slutningen af det 16. århundrede (Foss 2008: 28-29). Det var først omtrent et århundrede senere, at opdagelsen af en lille del af det der senere skulle vise sig at være Herculaneum, begyndte at skabe lidt opsigt. Det blotlagte område var denne gang rigt på fund, så der var hovedsageligt tale om en genstandsfixeret fascination, i stedet for en egentlig refleksion over fundet af ruinerne. Få årtier senere, i 1738 begyndte man at kunne se det sensationelle aspekt ved et stadigt

tiltagende antal af bygninger ved Herculaneum, som fremkom under sporadiske sonderinger under ledelse af Karl d. 7. af Napoli. Et strategisk klogt tiltag fra udgravningsholdet side, sikrede at fund fra undersøgelserne, blev mærket med den kontekst de var fundet i (Foss 2008: 28-30).

Det var ved nekropolis udenfor Porta di Ercolano, at nogle af de første udgravninger ved Pompeji fandt sted i 1748. Det var fortsat Karl d. 7. der var initiativ, men motivet for udgravningerne var stadig af en tvivlsom karakter, og handlede fortsat mere om personlig vinding, fremfor en rent videnskabelig og metodisk funderet tilgang til arbejdet med det arkæologiske materiale. Derfor var der endnu ikke noget system for sonderingen. Ydre påvirkninger havde i denne periode, en yderst negativ effekt på de blotlagte områder, som langsomt begyndte at gå i forfald. Et andet punkt der er værd at kritisere ved disse tidlige udgravninger, er måden man håndterede dele af genstandsmaterialet på, der for datidens antikvarer mindst talt kun syntes at have været af simpel monetær værdi (Foss 2008:28-30; Pompeiisites 2018). I løbet af de næste par årtier formåede Karl 7. at indføre en mere hensynsmæssig og videnskabeligt funderet metodisk tilgang til det antikvariske arbejde og ved udgravningerne. Flere bygninger beliggende langs med Via delle Tombe udenfor Porta di Ercolano, blev afdækket i løbet af 1760'erne og 1770'erne. Herefter flyttedes fokus for undersøgelserne imidlertid til andre steder i Pompeji (Pompeiisites 2018). I 1806 rettede man igen fokus mod området ved Porta di Ercolano, denne gang var det den daværende konge af Napoli, Guiseppe Bonaparte, der sørgede for at forstærke arbejdskraften ved Pompeji. Det var ikke blot øgningen indenfor arbejdskraften der bidrog til effektiviseringen af udgravningerne. Ved det lokale museum havde man nemlig også erfaret, at man måtte ændre den metodiske tilgang, fra at være sporadiske sonderinger til målrettede undersøgelser som dernæst blev brugt i forbindelse med blotlægningen af Sallusts hus ved Porta di Ercolano (Pompeiisites 2018).

Det var først igen i 1905, at undersøgelser fandt sted udenfor Porta di Ercolano, denne gang var det en samling af grave udenfor Porta di Ercolano der blev udgravet under ledelse af den nyligt indsatte direktør Antonio Sogliano. I slutningen af 1920'erne udgravedes det såkaldte Villa dei Misteri, for enden gravvejen udenfor Porta di Ercolano, under ledelse af Amadeo Maiuri, der formåede at bygge videre på de metodiske tiltag som forgængeren, Vittorio Spinazzola havde bidraget med. Efter Maiuri forsvandt de store udgravninger ved Pompeji, og fokus skiftede over tid til formidling, restaurering og vedligeholdelse af området (Pompeiisites 2018; Foss 2008:35-36). Fra 2013 til 2017 har franske og amerikanske forskere udgravet en afgrænset del af Porta di Ercolanos nekropol (Zanella et. al 2016, 2017; Cavassa et. al 2013, 2014, 2015). Dette blev gjort med opdaterede metoder og moderne teknologi.

Generelt kan det siges om udgravningernes metodiske udvikling ved Pompeji, fra 1748 til i dag, at man i starten gravede sig lodret ned, indtil man stødte på ruinerne. Det var ikke en særlig skånsom metode, man ændrede først denne praksis i 1763, hvorefter man fokuserede på en mere systematisk metode. Fra 1798 skete der en yderlige effektivisering både af metoder og øgning i arbejdskraft, udgravningerne blev i denne periode udført af franskmænd. Arbejdskraft var hentet ved militæret og udgravningerne blev derfor ikke udført på en særlig skånsom vis. I 1811 kom der nyt blod til, såvel som nytænkning indenfor tilgangen til udgravningerne. Afdækningen af byen tog form og man lagde udgravningerne til rette for turisterne, så de kunne inspicere ruinerne. Man havde tidligere fjernet genstande samt vægmalerier, men var med tiden blevet bedre til at bevare og konservere genstandene, der hvor man fandt dem, men det var endnu ikke blevet til en fast procedure. I løbet af denne periode opstod der nye tiltag, indenfor konserveringen af bygningerne. I begyndelsen i 1860'erne opstod drastiske metodiske tiltag og nytænkning, deriblandt introducerede man brugen af cementafstøbninger af ofrene efter vulkanudbruddet, samt afstøbninger af bygningselementer af organisk materiale. Efterfølgende indså man, at tidligere metodebrug sandsynligvis havde skadet bygningernes øvre etager. Efterhånden blev fokus, som tidligere nævnt, flyttet fra de store udgravninger til mindre undersøgelser, for i stedet at bruge tid og ressourcer på vedligehold og konservering af de allerede blotlagte områder (Pompeisites 2018).

Det må derfor uddrages herfra, at tidligere udgravningsmetoder kan have forårsaget en større skade på det arkæologiske materiale, hvilket må håndteres som en fejlkilde, eftersom enkelte bygninger kan have lidt så stor skade at de ikke er mulige at bruge i forskningsøjemed. Ligeledes kan enkle fund være blevet overset, eller destrueret, hvis disse ikke har været af antikvarisk værdi.

2.1.1 Forskning vedrørende Porta di Ercolano, Pompeji

Forskningspublikationer der beskriver området udenfor Porta di Ercolano, i sin helhed, har vist sig at være af et begrænset antal. Et af de eneste værker, der specifikt beskriver og behandler materialet fra Porta di Ercolano er Valentin Kockels *Die Grabbauten vor dem Herkulaner Tor in Pompeji* fra 1983. Det skal dog nævnes, at der er andre der har beskæftiget sig med området, såsom Liselotte Eschebach og Jürgen Müller-Trollius (1993) der med *Gebäudeverzeichnis und Stadt-plan der antiken Stadt Pompeji*, fokuserer på hele byen. Modsat Eschebach og Trollius, fokuserer Kockel udelukkende på dette ene område. Hans værk består af en grundig redegørelse for områdets gravbygninger, tilhørende det såkaldte nekropol, hvor de døde blev gravlagt. Det har umiddelbart ikke været Kockels intention at fokusere på ikke-sakrale bygninger (Kockel 1983: 1), noget som på sin vis

giver mening i forhold til hans arbejde, men som ikke just bidrager til en større forståelse af områdets helhed. I denne opgaves analysedel, såvel som i empirikapitlet, vil jeg komme nærmere ind på Kockels dybdegående beskrivelser af bygningerne i området udenfor Porta di Ercolano. Det skal dog tilføjes, at Kockel nævner forskellige bygningstyper, og ligeledes beskriver de dertilhørende funktioner og relationer til resten af byportsområdet, men hovedformålet med hans undersøgelse er at forstå nekropolens struktur (Kockel 1983: 2).

Denne selektive fremgangsmetode giver muligheden for fordybelse indenfor et emne, men er problematisk hvis man ønsker at danne et tilstrækkeligt overblik over området.

2.2 Udgravningerne ved Porta Romana, Ostia

I 1800-tallet sikrede man ikke altid de udgravede områder, hvilket resulterede i en gradvis nedbrydning af det afdækkede materiale. Man har erfaret, at jordskælv og tsunamier ser ud til at have været et tilbagevendende problem i Ostia, hvilket der findes arkæologiske indicier på. Ligeledes findes mulige beretninger om samme, i de skriftlige kilder. Det står også klart, at man har genbrugt byggematerialer i de senere faser, hvilket har resulteret i fund af genstande uden for deres oprindelige kontekst. Da kristendommen gjorde sit indtog, blev mange bygninger og genstande vandaliseret. Desuden har man, igennem middelalderen, brugt byggematerialer fra ruinerne, for at kunne bygge kirker. Fra 1600-tallet og hen imod starten af 1800-tallet, foregik der periodevise plyndringer af antikke genstande ved ruinerne, og interessen for Ostia begyndte at sprede sig. I starten af 1800-tallet blev denne praksis forbudt og med støtte fra den katolske kirke, indledte man i 1801 til 1805 udgravninger ved Ostia. De første udgravninger var ganske sporadiske, på tværs af et større område. Indtil midten af 1800-tallet synes drivkraften for undersøgelserne at være genstandsbaseret, fremfor ønsket om at opnå en viden om stedet. Fra 1855 til 1870 beskæftigede man sig blandt andet med området ved Porta Romana, med en arbejdsstyrke på 200 mand, under ledelse af Carlo Ludovico Visconti og Pietro Ercole. I 1907 overtog Dante Vaglieri udgravningerne i Ostia. Han ønskede at ændre den tidligere praksis. Han kunne observere at tidligere undersøgelser havde gjort stor skade, og han ønskede derfor at ændre tilgangen til de arkæologiske undersøgelser og indføre en mere konsekvent registrering af udgravningerne. Vaglieri afsluttede sine undersøgelser i 1913. Herefter fortsatte Guido Calza fra 1919 og frem til 1923. Fra 1938 til 1942 var udgravningerne under indflydelse af Mussolinis fascisme. I denne periode var udgravningerne store og groft udførte. Efter anden verdenskrig har udgravningerne været mindre, og mere spredte i tid (Bakker 1999).

Det må gælde for Ostia såvel som med Pompeji, at tidligere tiders grove udgravningsmetoder og plyndringer, har forårsaget en vis skade på ruinerne, såvel som i fundmaterialet. Her er med andre ord en mulig fejlkilde der også kan forringe repræsentativiteten. Hvis der for eksempel er flyttet på genstande, kan det det være vanskeligt at bestemme en bygnings anvendelsesområde.

2.2.1 Forskning vedrørende Porta Romana, Ostia

Michael Heinzelmann publicerede i 2000 sin monografi *Die Nekropolen von Ostia – Untersuchungen zu den Gräberstraßen vor der Porta Romana und an der Via Laurentina*, hvor han på samme vis som Valentin Kockel undersøgte det perifere område udenfor byporten, i dette tilfælde ved Porta Romana i Ostia. Som titlen antyder, ligger fokus også her på nekropolet. Heinzelmann forklarer selv, at formålet med hans undersøgelser ligger i den typologiske udvikling af gravene og forandringsprocesserne, de har gennemgået (Heinzelmann 2000: 118) Man skulle igen ønske, at der havde fandtes et lidt bredere perspektiv indenfor dette forskningsfelt. Selvom Heinzelmanns formål og fokus ligger ved områdets gravbygninger, bidrager han stadig med en række brugbare faseinddelte oversigtplaner, foruden meget brugbar information om resten af bygningerne i området. Niels Tuinman (2014) har undersøgt på hvilken måde der findes en skiftende dynamik i aktiviteter i de perifere områder i Ostia. Tuinman ser på Porta Romana og benytter sig af bygningerne i området som en slags proxy for at berette om områdets skifte i funktioner i højere grad end han ser på arkitekturen (Tuinman 2014). Fra 1996 til 2001 er der i Ostia blevet gennemført et større antal arkæologiske undersøgelser af et tysk hold arkæologer fra *Deutsches Archäologisches Institut* under ledelse af Heinzelmann. Ved en gennemgang af ovenstående undersøgelser, fremhæver Hanna Stöger en række problematiske observationer som forskningen i Ostia har frembragt. Det diskuteres, hvorvidt byen Ostia lader til at være negativt ramt af en eksplosiv vækst i første halvdel af det andet århundrede e.Kr., hvor infrastrukturen ikke formår at følge trop med befolkningsvæksten (Stöger 2011: 7). Denne detalje er selvsagt særligt relevant i forhold til perioden 1-150 e.Kr, som er den valgte tidsramme for opgavens diakrone analyse. Det skal nævnes, at Stöger behandler spørgsmål, som Heinzelmann allerede har forsøgt at besvare i forbindelse med sine undersøgelser. Dog fremhæver hun de elementer af Heinzelmanns undersøgelser, der vedrører de sociale forhold, som har været med til at forme og ændre Ostia gennem tiden (Stöger 2011: i). Dermed forsøger hun blandt at stille skarpt på detaljer, som giver indblik i årsagerne til ændringer i byens opbygning, og de fysiske spor efter dette. Stöger hæfter sig også ved undersøgelsesernes resultater vedrørende Ostias infrastruktur. Der lyder en decideret kritik af Ostias vejnet og offentlige bygninger, der ikke lader til at have været vedligeholdt på en vis, som svarer til romersk standard (Stöger 2011: 8). Dette er en vigtig

observation i forhold til muligheden for at foretage et komparativt studie af de to byportsområder, samt eventuelle fejlkilder, der ville kunne opstå i forbindelse med tolkningen og gennemgangen af materiale fra Ostia. Det ville dermed være relevant at undersøge om disse områder opstår gennem en bevidst handling, eller om de vokser i kompleksitet som følge af en gradvis øgende befolknings-tilvækst. Ville det også være muligt at følge en lignende form for udvikling ved Porta di Ercolano? Afslutningsvist for dette kapitel vil jeg gerne rette opmærksomheden mod Ray Laurence og David J. Newsome der i indledningen til værket *Rome, Ostia, Pompeji: Movement and Space* (2011), beskriver hvorledes forskningen indenfor romerske byer i slutningen af 1980'erne, begyndte at fokusere på aktiviteter i byen, i stedet for blot at fokusere på arkitekturen, som førhen havde været et tungtvejende emne. Dette vendepunkt indenfor forskningen følger en generel forskningsbølge kaldet 'the spatial turn', som baserer sig på temaet bevægelse, hvilket ifølge Newsome er en essentiel del af forståelsen af byens udvikling (Newsome 2011:4). En mulig primus motor indenfor denne nye forskningsbølge siges at være William L. MacDonald (Östenberg et al. 2015: 2), hvis forskning fra 1986 vil blive gennemgået og anvendt i denne opgaves teorikapitel.

3. Teori

I løbet af de følgende kapitler vil byporten som koncept, samt skillet mellem centrum og periferi belyses gennem en redegørelse for forskning gjort af forskere tilhørende forskellige faglige baggrunde. Der skabes dermed et grundlag for et nuanceret indblik i emnet samt muligheden for et mere indholdsrigt diskussionskapitel.

3.1 Byen som fænomen

Ifølge historiker og arkitekt Spiro Kostof (2005) er byen i sig selv et unikt fænomen, der er formet af individuelle hændelser og som derfor ikke lader sig generalisere (Kostof 2005: 8). Med dette sagt, er det besværligt at udforme en fast skabelon for byers udvikling, men man kan stadig argumentere for, at observationer indenfor tendenser i byggetraditioner og byplanlægning igennem klassisk tid, kan være behjælpelige i forhold til at fremhæve eventuelle mønstre, som kan danne en teoretisk ramme for forståelsen af byudviklingen, i Ostia og Pompeji fra 1-150 e.Kr.

Angående byens afgrænsning og dermed også skilleområdet mellem periferi og centrum, forklarer Kostof hvordan der på tværs af tid og kulturer har været ritualer for afgrænsning og indvielse af hellig jord i forbindelse med anlæggelsen af en ny by. Dette gælder også for Rom, hvor et såkaldt *pomerium* angav en hellig grænse som ofte lå i forbindelse med de tidlige bymure- og porte. Kostof

fokuserer også på en anden side af fænomenet vedrørende bydannelse og byen som koncept, nemlig dens etymologiske oprindelse. Han påpeger at ordene by, indhegning og mur, på en række forskellige sprog enten er ét og samme ord, eller udspringer fra samme grundstamme (Kostof 2005: 11-12).

Om selve bymuren skriver Kostof, at byer igennem historien har haft forskellige behov. Hvad enten dette har skyldtes topografiske forhold eller krisetider, har det til tider været mere nødvendigt for en by at have en bymur, men historisk set, lader det til at muren mister sin defensive funktion i de fleste byer. En af grundene dertil var, at man har ønsket at opnå status, ved at signalere åbenhed i byerne og dermed frygtløshed og kontrol. Selvom Kostofs observationer strækker sig over en stor periode og på tværs af store geografiske områder, forklarer han også hvorledes Rom går igennem en lignende proces, for senere at have et fornyet behov for en bymur der kunne agere som forsvarsværk (Kostof 2005: 26). Uden for bymurene har man haft plads, som har været en eftertragtet ressource, her har man kunne udbygge og placere uønsket industri. Hvor bymuren har fungeret som en fysisk begrænsning for udviklingen, har den samtidig skabt muligheden for en alternativ brug af området udenfor. Denne brug har udviklet sig og er udvidet til nye områder med endnu mindre rumlige begrænsninger. Disse områder omtales som *fringe belts*, eller frynsebælter og kan kendetegnes ved forskelligartet og spredt bebyggelse (Kostof 2005: 34-35). Er det en lignende tendens der ses ved Porta Romana og Porta di Ercolano eller er det en anden form for ekspansion der her er tale om? Igen beskriver Kostof et overordnet fænomen, som kan observeres på tværs af tid og sted, men ikke desto mindre kan det være interessant at se om det kan anvendes på et klassisk materiale.

3.2 Macdonalds armatur

William MacDonald skriver i introduktionen til sit værk, *The Architecture Of The Roman Empire: II: An Urban Appraisal* fra 1986, om byplanlægning i romersk kejsertid, at der lader til at være en sammenfald i byernes struktur og opbygning. MacDonald mener, at kunne påvise tilstedeværelsen af et fagligt sammenhold mellem datidens arkitekter, samt en fælles tilgang til byggetraditioner og byplanlægning på tværs af store afstande. MacDonald beskriver hvorledes romerske byer som hovedregel syntes at indeholde de samme komponenter. En af disse komponenter beskriver han som et "armatur", en form for knudepunkt, der fungerede som et centrum, med offentlige bygninger og fora og ligeledes som fordeler af trafik og med en tilknytning til byportene. MacDonald forklarer at armaturet, fra sted til sted kunne have forskellig størrelse og udformning, men at de samme komponenter i arkitekturen gik igen (MacDonald 1986: 3, 5, 23).

Han understreger, at armaturet, som sådan, ikke var et direkte produkt af statisk byplanlægning, men nærmere en følge af en længerevarende dynamisk proces. Byplanlæggere kunne vedtage hvorledes byen skulle bygges, mens de forhold og behov der har udformet armaturet, først er kommet til efter byens tilbliven. Timgad, en romersk by fra omkring år 100 e.Kr, beliggende i Algeriet, lader til at være et forkromet eksempel på romersk byplanlægning, hvor byens oprindelige udformning var et strengt netværk af ortogonale blokke, men MacDonald forklarer at der også her er opstået et behov for armaturer, hvilket er en detalje han advarer om at ignorere, hvis man ønsker at bruge Timgad i sin forskning (MacDonald 1986: 23-27).

MacDonald forklarer, at en af armaturets vigtigere bygningselementer i forhold til trafikregulering, var den romerske bue. Buen kom i mange afskygninger og kunne enten tjene som et monument, eller fungere som en port. Hvad angår forskellene mellem den monumentale bue og portbuen, forklarer MacDonald, at der har været et gradvist skifte i funktion, hvor portbuen med tiden er transcenderet til den, til tider fritstående monumentale bue. Et sådant skifte i byportens funktion, er allerede her beskrevet i et tidligere kapitel, men ikke desto mindre er det relevant at nævne igen. Det MacDonald især forsøger at præcisere, er hvilke funktioner den monumentale bue har haft, samt hvilke egenskaber den havde i forhold til regulering af trafik, noget som ved første øjekast ikke synes muligt for en fritstående port. På trods af buernes individuelle design, var et gennemgående element til stede ved dem alle. Dette element var selvsagt buens åbning, hvilket gjorde det muligt at passere igennem den. Det var samspillet mellem buens tydelige ramme og dens placering langs en vej, der var med til at skabe den indbydende atmosfære. Dette gjorde det indlysende for brugeren at passere under den, i stedet for at bevæge sig uden om den. (MacDonald 1986: 75-77). Men hvad ønskede man at udrette med buens placering, foruden at regulere trafikken?

Som tidligere nævnt, var der flere årsager til at en byport fik lov til at stå, selv efter den omkringliggende bymur forsvandt. En af de mulige årsager til dette, var dens potentiale til at indgyde en propagerende effekt hos tilskueren, hvilket blev opnået ved at udsmykke porten med budskaber og inskriptioner. Dette vil blive gransket yderligere i de følgende kapitler. Simon Malmberg og Hans Bjur har foretaget en etymologisk granskning af monumentet som begreb, samt konceptet bag monumentalisering. Der synes at ligge en iboende brugsværdi i monumentet som formidler af minder, idet der fra start har været en sproglig kobling mellem hukommelse og monument (Malmberg & Bjur 2009: 112).

Macdonald forklarer hvorledes buens udformning altså ikke var tilfældig, selvom variationer i buernes design kan observeres. Hvis man ønsker at se efter ligheder i buernes design, synes et af de væsentligste træk at være en grundlæggende symmetri, i hvert fald når det gælder selve buens indramning, samt simple dekorationer der er knyttet hertil. Mindre strengt var behovet for symmetri indenfor den individuelle udsmykning, såsom f.eks. statuer, søjler, inskriptioner og andre arkitektoniske tilføjelser. Nogle buer kunne have flere gestikulerende statuer, eller andre asymmetriske detaljer, der kunne være tilføjet for at skabe et narrativ for tilskueren. MacDonald påpeger desuden, at buens udsmykning skulle stemme overens med den omkringliggende arkitektur og at udsmykningen, i sig selv, var en slags beskrivelse af det urbane miljø, i form af forskellige symbolske tilføjelser, der afspejlede kejsertidens urbanitet og dertilhørende arkitektur (MacDonald 1986: 93-95).

3.3 Bymuren som fysisk barriere

En byport og bymur vil først og fremmest separere bymidten fra de omkringliggende områder, men er det nødvendigvis udelukkende bymuren og byporten der danner denne barriere, eller kan der være andre elementer der spiller ind?

For at besvare ovenstående spørgsmål, må man først og fremmest forsøge at sætte sig ind i hvorledes romerne anskuede byens opdeling, dens zoner og grænser.

I Malmberg og Bjurs artikel *The Suburb as Centre* (2009) ligger fokus på periferien, men også på samspillet mellem periferien og centrum. En af de gældende faktorer for dette samspil, er først og fremmest byporten og bymurens afgrænsning af tilgange til den indre by. Her vil det være logisk at antage, at periferien altid lå udenfor denne skillelinje, og centrum indenfor. Ifølge Malmberg og Bjur er det mere nuanceret end som så, idet byportene og de tilstødende veje med trafik ind og ud af byen, skabte et dynamisk forhold mellem aktiviteter på begge sider af bymuren. Udenfor byporten har der været et behov for en infrastruktur lignende den man finder i bymidten, men med bygninger der var rettet mod at servicere folk i forbindelse med den ind- og udgående trafik (Malmberg & Bjur 2009: 114-15).

Det skal nævnes, at Malmberg og Bjur arbejder med perioden 200-500 e.Kr. og hovedsageligt med Rom. Ikke desto mindre behandles emner og problemstillinger som sandsynligvis vil være relevante i forbindelse med tolkningen af funktioner og aktiviteter, i området udenfor Porta Romana og Porta di Ercolano. Malmberg og Bjur forklarer, at de perifere områder ikke blot skal opfattes som en tilstødende forstad, men at der også her findes en form for bykerne. Der bruges flere eksempler fra

forskellige områder fra Rom, med forskellig datering indenfor førnævnte periode. I periferien er der desuden frirum til at udvide med ny bebyggelse, en ressource som dog også kan opbruges. Der skabes, i disse områder, en regulering af trafik blandt mennesker og handelsvarer, hvilket har betydning for bykernen. En vigtig detalje som fremhæves i artiklen, er byportens funktion som en støttestruktur til regulering af denne trafik. Malmberg og Bjur giver et eksempel til tidligere omtalte skillelinje for byzoner, hvilket indebærer bymuren i Rom som blev opført i republikansk tid. Den fungerede som en form for skillelinje, selv efter den ophørte med at eksistere. Derudover fungerede den tilbageværende Porta Esquilina som en fysisk markør for denne skillelinje (Malmberg & Bjur 2009: 109-112). Et særligt relevant fænomen som omtales i deres artikel, er nemlig denne idé om monumenter som markører for skillelinjer mellem forskellige bydele, heriblandt det suburbane (periferien) og byens centrum. Foruden Porta Esquilina, gives et andet eksempel i artiklen på et sådan brug af monumenter, i form af den romerske bymur, som over tid skifter funktion fra at være en praktisk fornødenhed, til senere at være en konstruktion med en dybere symbolsk værdi, hvor et specifikt minde manifesteres gennem udsmykninger og dekorationer (Malmberg & Bjur 2009: 112-113).

Ine Jacobs forklarer, at dette på samme vis er gældende for romerske byporte i de senere faser, der ligeledes går fra at have en praktisk funktion, til at blive en fysisk manifestation af rigets pragt og vælde (Jacobs 2009: 198). Det bør dog nævnes at Jacobs, ligesom Malmberg og Bjur, behandler et materiale hvor det periodemæssige fokus ligger i senantikken, altså senere end fokusområdet for denne opgave. Ligeledes er temaet for Ine Jacobs artikel byporte, hovedsageligt fra det østlige Middelhav. Ikke desto mindre er byportene, hun beskriver fra det romerske imperium, hvilket gør at hendes forskning bliver relevant for denne opgave, hvis lignende tendenser er at finde i materialet fra Ostia og Pompeji.

Byportenes funktionelle forandring over tid, forklares også af Saskia Stevens, der beskriver byporten som et "crossingpoint" eller overgangssted, hvorigennem sociale spilleregler ændredes når man passerede det (Stevens 2010: 53). Desuden foregik der ved byportene en fortoldning af varer, hvilket man kan finde belæg for igennem inskriptioner ved blandt andre tre romerske byporte, langs med den Aurelianske bymur. Inskriptioner der kan dateres til 175 e.Kr. beskriver forskellige toldregler ved import af enten fødevarer eller husdyr (Stevens 2010: 54-55). Det lader til, at tilstedeværelsen af en komplet bymur ikke var en absolut nødvendighed, i forhold til byportens praktiske funktion som toldstation. Stevens forklarer, at Augustus i år 7 e.Kr. oprettede en toldgrænse, og at Augustus desuden valgte at restaurere byporte der tilhørte den ufuldstændige og ikke længere

funktionelle Serviske bymur, muligvis for at lade byportene opretholde denne grænse (Stevens 2010: 53-55).

Som tidligere nævnt, forklarer Jacobs hvorledes byporten har været brugt som et medium for propaganda, hvilket hun ikke er ene om. Stevens henviser også til anden forskning, hvor samme tolkning fremlægges og udbygges med en tilføjelse til problematikken vedrørende Augustus' vedligeholdelse af byportene. Trods ufuldstændige bymure; har man ønsket at hovere og markere at man ikke læn- gere havde brug for mure for at føle sig tryk (Stevens 2010: 56).

3.4 Administration af byporten

For at få en dybere forståelse for denne opgaves kildemateriale, er det nødvendigt at undersøge hvordan byporten og de tilstødende områder administreredes, i det pågældende tidsrum, fra år 1-150 e.Kr. Først og fremmest vil det være relevant at komme nærmere ind på overordnede latinske begreber, samt hvilke embeder der beskæftigede sig med de relevante områder. Dermed er det muligt at belyse emnet fra en mere historisk vinkel, som i sidste ende kan hjælpe med at bakke op omkring det fysiske kildemateriale. I de følgende kapitler vil der i særdeleshed blive redegjort for hvordan bymuren og senere byporten har fungeret som et skille mellem byen og dens periferi. Den tætte urbane struktur, med boliger placeret nær hinanden som især findes indenfor byens mure, kan betegnes som *vicus*. Et vicus er den latinske begreb for en koncentration af bygninger, for eksempel et boligkvarter. Disse boligkvarterer omtales i forskningen som *nabolag* (Goodman 2012: 1; Lott & Erdkamp 2013: 179). Det administrative embede der tilknyttedes et vicus, udfyldtes af den såkaldte *magistri vici*, som igennem ukendte processer, valgtes til embedet i sit eget vicus. En *magistri vici* var som oftest frigjort slave (Lott & Erdkamp 2013: 181-182). Embedet indebar forskellige opgaver der var knyttet til nabolaget og dets beboeres sikkerhed og velbefindende (Lott & Erdkamp 2013: 181-182,188). Eftersom bymuren og byporten til tider må have ligget i forbindelse med disse boligkvarterer eller nabolag, ville det som udgangspunkt virke logisk, at de lokale *magistri vici* også stod for administration af byportsområdet. Det var dog ikke kun denne type embedsmænd, der med sit virke i nabolagene kunne have potentialet til at udfylde et sådan hverv. Foruden inddelingen af nabolag i den romerske by, fandtes der også en overordnet inddeling af landområder. De deltes i distrikter, i såkaldte *pagi*, der kunne omfavne landsbyer, og som kunne grænse op til byer, som det blandt andet ses ved *pagus Montanus* ved Porta Esquilina i Rom (Malmberg & Bjur 2009: 115). Administrationen af et pagus krævede også embedsmænd, såkaldte *magister pagi*. Andre typer embedsmænd omfattede *aediler* som blandt andet administrerede offentlige fejring og bebyggelse.

Dernæst lå det økonomiske overblik og ansvar hos de såkaldte *kvæstore* (Hirt 2012; Mohr 2018). Både i Pompeji, såvel som i Ostia, findes der belæg for at der i byerne ligeledes har eksisteret ædiler, deriblandt vedligeholdelsen og administrationen af byens vejnet. Byens ædiler blev udpeget af det lokale senat, hvilket også gjaldt kvæstorerne (Bakker 1999; Franklin 2008: 518-525). For at finde ud af hvem der havde ansvaret for administrationen i grænseområdet mellem pagus og vicus, er det først og fremmest relevant at se på hvilke aktiviteter, der kan have foregået der. Med bymuren som en statisk grænse, har byporten været den eneste tilgang til byen, hvorved det har været muligt at enten nægte eller tillade trafik ind og ud, såvel som at have kontrol med hvilke varer og gods, der kom ind i byen. I de følgende kapitler vil byporten som fænomen, samt dens skiftende rolle igennem tidens løb, beskrives nærmere, i særdeleshed bør byportens potentielle funktion som toldstation her fremhæves. Eftersom fortoldning af varer og anden taksering, kunne have foregået ved byporte såsom Porta Romana og Porta di Ercolano (ligesom det har foregået ved byportene langs med den Aurelianske bymur i Rom, som nævnt i forrige kapitel), synes det umiddelbart at håndteringen af byporten ville passe bedre for *kvæstoren*. Dette var også et embede som var repræsenteret på et lokalt plan, dermed fandtes der kvæstore i Ostia såvel som i Pompeji (Bakker 1999; Mohr 2018). Det vides dog ikke om det er kvæstoren, som har udført denne rolle, men eftersom der ved byporten sandsynligvis har foregået håndtering af større pengesummer i forbindelse med fortoldning, ville det virke logisk at antage, at en sådan embedsmand burde involveres i processen. Muligvis kan et samarbejde med byens ædiler have fundet sted, da de jo administrerede vejnettet, hvilket også gælder vejene, hvorpå trafikken ind og ud af byporten har foregået.

3.5 Det periurbane og periferien

Som nævnt i de ovenstående kapitler, ønsker jeg at undersøge hvad der sker i de to yderkantsområder eller periferien i den tidligere nævnte periode. Er det tilfældigt hvad områderne har været brugt til, eller findes der en rød tråd og en form for homogent mønster i forhold til bebyggelse? Penelope J. Goodman behandler en lignende problemstilling i sin bog *The Roman City And Its Periphery From Rome to Gaul* fra 2007, hvor byens periferi sættes under lup. Goodman ønsker først og fremmest at finde en klar definition af områder, som ligger mellem land og by. Hun mener ikke, at det er tilstrækkeligt at kalde det for et suburbant miljø, hvilket ifølge hende, leder tankerne hen på det moderne forstads-koncept som domineres af parceller og industrikvarterer.

Goodman ser et generelt behov for et forskningsmæssigt øget fokus på periferien hos den romerske by, hvilket hun mener er et yderst underbelyst område (Goodman 2007: 1,4). Goodman ønsker at

præcisere for læseren, hvad der menes med periferien og hvorfor det er en vigtig del af den romerske by. Hun forsøger at definere begrebet, for at sikre en fælles forståelse:

“A city’s periphery can be taken to mean any occupation on the fringes of a city which is neither fully urban nor fully rural in character” (Goodman 2007: 1).

Selvom denne grænse per definition lader til at være ganske flydende, er den stadig synlig for det trænede øje, forsikrer Goodman læseren. Som det tidligere er demonstreret, bruger Goodman sproget som et værktøj, enten til konceptualisering af fænomener eller etymologiske granskninger. Sidstnævnte metode benytter hun igen (som med eksemplet vedrørende forskellen på brugen af ordet periurban i stedet for suburban) til at argumentere for tilstedeværelsen af en daværende bevidsthed om urban periferi. For at nå til denne konklusion benytter hun sig af latinske ord, der blandt andet knytter sig til bymuren funktion som grænse (Goodman 2007: 2-3).

Den urbane periferi har altså været et velkendt fænomen i den romerske verden, og ligeledes en del af sproget. Goodman fremhæver elitens kobling til byens periferi, der med sin formue og sociale kontakter benyttede sig af muligheden for at anvende området som talerør for deres egen agenda. Det manifesteres blandt andet i fysisk form gennem gravmonumenter, som dem der ses ved Porta di Ercolano og Porta Romana. Det er samtidig hos eliten, at man finder de fleste skriftlige kilder vedrørende samme område. Det er derfor også vigtigt at være kildekritisk i brugen af disse skriftlige kilder, specielt hvis det ønskes at udlede brugbar information om aktiviteter i periferien, da det ikke nødvendigvis er alle sociale lag der er repræsenteret i elitens observationer. En anden problemstilling som Goodman tager fat i, er hvorledes de periurbane områder opstår og udvikles over tid, en proces hun ikke mener bærer præg af overlagt byplanlægning (Goodman 2007: 4,7). Sidstnævnte stemmer særligt godt overens med MacDonalds eksempel vedrørende armaturet, som på samme vis som periferien, ikke har sit udspring i byplanlægning.

Goodman pointerer videre, at en zoneinddeling var sjælden i Romerriget, og især i de romerske provinsbyer. I stedet for at kalde disse områder for suburbane, argumenterer Goodman for brugen af en sammentrækning af det perifere og urbane; det *periurbane*. Goodman er ikke den første som anvender dette specifikke begreb, men det er værd at fremhæve her, da det kan bruges i stedet for lignende begreber, som ikke er tilstrækkelige i forhold til emnet (Goodman 2007: 1-6).

Det egentlige fokus i Goodmans værk ligger i en større undersøgelse af periurbane zoner i romersk-galliske byer. Hun forsøger at finde den røde tråd i et meget ambitiøst komparativt studie, bestående af arkæologisk materiale fra adskillige pladser i det galliske område.

En interessant detalje som Goodman også nævner er områderne uden for bymuren, på latin kaldet '*extramurum*' eller '*extramoenia*' (Goodman 2007: 3). Det antydes her stærkt, at muren skaber et skillepunkt imellem zonerne, hvilket naturligvis virker logisk, men det kunne imidlertid være interessant at følge dette gennem de forskellige faser, da bymurene i Ostia eksempelvis sløjfes. Bymurene fjernes omkring tidlig kejsertid, hvor behovet for et sådant forsvarsværk ikke længere var til stede (Bakker 1999).

Det ville være spændende at se om en skillelinje for de forskellige byzoner ændres efter bymuren forsvinder eller som i Ostia ombygges til eksempel en akvædukt (Bakker 1999), eller om den tilbagestående byport opretholder en usynlig skillelinje mellem centrum og det periurbane. Om sådanne skillelinje og fysiske indikatorer for skel i byzonen, forklarer Goodman at man i romerske byer, modsat i de moderne byer, ofte delte zoner op med fysiske og usynlige markører, såsom bymure, byporte og det usynlige *pomerium*.

3.5.1 Hvad er et pomerium?

Et pomerium var en hellig grænse, hvor specifikke handlinger måtte foregå indenfor, og hvor begravelse skulle foregå udenfor. I forhold til mine undersøgelser, er det imidlertid vigtigt at bemærke at et pomerium, som i Goodmans eksempel, kan have fulgt en bymurs forløb. Samtidig skal det nævnes, at det ikke var en statisk grænse, men en som kunne flyttes (Goodman 2007: 42-43). Vigtigt er det dog også at pointere at der ikke findes noget klart bevis for tilstedeværelsen af et pomerium mange andre steder end i Rom, men der findes indicier på at det kan have eksisteret. Såsom mønter fra romerske kolonier, præget med scener der muligvis forestiller nedlægningen af denne hellige grænse, i forbindelse med opførelsen af en by (Goodman 2007: 60; Kostof 2005: 11-12).

Hvad angår pomeriet er et andet indicie, dog af en mere verdslig og administrativ karakter. En inskription af Titus Suedius Clemens, hvoraf flere kopier hver især blevet fundet, ved de forskellige byporte i Pompeji. Inskriptionen beskriver hvorledes privat byggeri forbydes i en zone udenfor bymurene (CIL X. 1018, Laurence 2007: 35). Der kan være flere grunde til at man har valgt at oprette en sådan zone, Ray Laurence forklarer at inskriptionerne tilhører perioden 62-79 e.Kr. hvor flere jordskælv hærgede byen. Det er muligt, at genopbygningen af byen kan have taget overhånd, og privatpersoner derfor i denne periode har taget sig ekstra friheder i forhold til placeringen af privat bygning, og at der derfor, som Laurence foreslår, var brug for at myndighederne tilbageførte områderne til statslig ejendom (Laurence 2007: 35). Men er det muligt, at der kan have været andre årsager til, at man har ønsket at kontrollere hvordan denne zone skulle benyttes? Har man ønsket at

vedligeholde et pomerium, som enten kan være blevet glemt, eventuelt i de kaotiske år med jordskælv, eller ikke er blevet respekteret af enkelte privatpersoner? Som tidligere nævnt er det som sådan ikke muligt at svare på spekulationer som disse, eftersom der ikke findes konkrete beviser på denne usynlige grænses eksistens udenfor Rom. Et andet lignende eksempel findes dog hos Ostia. Her har man ligeledes fundet grænsestenen, såkaldte *cippi*, der sandsynligvis stammer fra årene mellem 150-80 f.Kr eller 109-80 f.Kr (der er uenighed blandt forskerne om dateringerne (Bakker 1999; Van Der Meer & Stevens 2000: 171)). Stenene er fundet nær Ostias *castrum*, som var et forsvarskompleks, tilhørende byens tidligste faser (Bakker 1999). På stenene har man fundet inskriptioner, der oplyser om at de omkringliggende dyrkbare marker var offentlig ejendom (Hermansen 1981: 6-7; Van Der Meer & Stevens 2000: 171). Hermansen foreslår, at grunden til at man har ønsket at placere grænsestenen her, kan have været for at sikre muligheden for at benytte de omkringliggende marker i forbindelse med planlægningen af byens fremtidige udvidelser, ved at forhindre privat bebyggelse i området (Hermansen 1981: 6-7). I udgangspunktet indikerer de to nævnte eksempler ikke så meget andet end, at man blot har haft et behov for at kontrollere udviklingen i visse områder. Det kunne dog være interessant hvis man ved hjælp af disse fund, kunne argumentere videre for tilstedeværelsen af et pomerium, men det lader altså til, at fundene fra begge byer først og fremmest har haft en administrativ funktion. Eventuelle sekundære funktioner og andre årsager til stenenes placering, kan man kun gisne om. Saskia Stevens tilføjer dog en helt anden vinkling, hvor hun, ved hjælp af skriftlige- samt arkæologiske kilder, stiller sig spørgende overfor forskningen indenfor det romerske pomerium. Stevens bruger flere eksempler fra skriftlige udsagn samt arkæologiske fund, til at pointere hvorledes hun mener, at det romerske pomerium er et misforstået fænomen og fra begyndelsen er blevet forvekslet med en anden romersk rituel handling, navnlig *sulcus primigenius* (grundlæggelsesritualet for romerske byer, en rituel pløjning af den fremtidige bymurs udstrækning). Hun mener, at ritualet er omtalt i flere skriftlige kilder, og endvidere at der også kan findes belæg for det i det arkæologiske fundmateriale. Det Stevens fremhæver, i sit forsøg på at adskille disse to fænomener fra hinanden, er funktioner tilknyttet grænseområderne. Et eksempel er med adskillelsen af døde og levende, noget Stevens ikke mener er en funktion tilhørende et pomerium. Tværtimod argumenter Stevens for, at der ikke findes belæg for at et pomerium skulle forhindre gravlæggelsen indenfor bymurene. Hun mener i stedet at kilderne beskriver forhold vedrørende *sulcus primigenius*. Endvidere argumenterer hun for at de førnævnte møntfund fra de romerske kolonier, som skulle forestille en nedlægning af en hellig grænse, i virkeligheden henviser til denne *sulcus primigenius*. Hendes bevæggrund for en sådan slutning, beror på mønternes eksistens, som hun

mener henviser til grundlæggelsesritualet for Rom. Mønterne tilskriver hun derfor som værende et propaganderende værktøj for opnå en kobling mellem de senere kejser, og selve grundlæggeren af Rom. Med andre ord er møntfundene ikke nødvendigvis et bevis for tilstedeværelsen af et pomerium. Ifølge Stevens, henviser prægningen på mønterne nok nærmere til grundlæggelsen af Rom og skal forstås som et symbol på magt, nærmere end en form for historisk skildring af oprettelsen af et specifikt sulcus primigenius eller pomerium, for den sags skyld (Stevens 2010: 12-18).

Her præsenteres der altså en helt anden tolkning af denne usynlige grænse, hvilket nærmest sår tvivl ved dens egentlige eksistens, eller hvorledes en sådan eventuel grænse ville kunne spores ved Porta di Ercolano eller Porta Romana. Stevens kommenterer også selv på om hvorledes der findes en kobling mellem et pomerium og sulcus primigenius eller ikke, og ligeledes hvorvidt et pomerium afspejles i det fysiske kildemateriale (Stevens 2010: 18).

3.6 Vitruvius

Benytter man sig af de skriftlige kilder, og ønsker man at opnå en dybere indsigt i romersk byplanlægning, vil en åbenlys kilde være den romerske arkitekt Marcus Vitruvius Pollio. Han skrev, i det første århundrede f.Kr *De Architectura Libri Decem*, en titel der er opstået i eftertid, men som betyder ”ti bøger om arkitektur” (Rowland et al. 1999: 1). Vitruvius’ tekster vedrørende romersk arkitektur er interessante, først og fremmest fordi de giver et indblik i de tanker, man dengang har gjort sig om hvorledes en by skulle bygges. Man kunne derfor være fristet til at mene, at Vitruvius som kilde, ville kunne fungere som et slag facit for spørgsmål vedrørende romersk arkitektur. Man bør dog være forsigtig med at læne sig for meget op ad Vitruvius, da han er kendt for at have været meget konservativt anlagt, hvad angik byggetradition. Han så derfor helst at ting forblev som det var (Rowland et al. 1999: 1-11). Selvom der nok må udvises ekstra forsigtighed i brugen af Vitruvius’ arbejde, er det stadig en kilde som bør undersøges nærmere. Vitruvius beskriver blandt andet de forhold der skulle gøre sig gældende ved bymurens opførelse og hvilke overvejelser man skulle gøre sig for at opnå de ypperligste forsvarsstrategiske egenskaber. Han beskrev også hvilke byggematerialer der var mest optimale at anvende. På samme tid som det er muligt at finde uddybende beskrivelser om bymuren, er det også vældigt ensporet tematisk set, da fokus først og fremmest ligger ved murens defensive funktion (Rowland 1999: 28-29). Både Porta Romana og Porta di Ercolano står dog stærkt i kontrast til Vitruvius’ ideal om byporten som en del af et forsvarsværk. Det synes i begge tilfælde at være det gældende indtryk man står tilbage med hvis man blot ser på de

byportsområderne i deres sidste faser. I denne opgaves 5. kapitel, vedrørende materialebeskrivelse, vil begge byportes konstruktions- og brugsfaser blive nærmere beskrevet.

3.7 Delkonklusion for teorikapitlet

For kort at opsummere denne opgaves teorikapitel er det vigtigt at fremhæve, at de forskellige ovenstående komponenter behandler generelle træk og tendenser vedrørende byporten, byplanlægning, byens afgrænsninger, administration, urbanitet og periferi. En stor del af disse observationer bygger på et arkæologisk kildemateriale, som ligger uden for denne opgave periode. Derfor vil det være interessant at se i hvor stor grad, det kan lade sig gøre at benytte ovenstående teori i sammenhæng med tolkningen af denne opgaves empiriske materiale.

4. Metode

I forbindelse med indsamlingen af empirien, har det været nødvendigt at opstille det tilgængelige kortmateriale således, at det var muligt at demonstrere udvalgte elementer for læseren på en overskuelig vis. Det viste sig at være vanskeligere at gøre med kortmaterialet for Porta di Ercolano, end med det fra Porta Romana. Årsagen var, at Heinzelmanns oversigtsplan over Porta Romanas nekropol allerede var faseinddelt, hvorimod Kockels værk ikke indeholdt en faseinddelt oversigtsplan. Den umiddelbare løsning på problemet, var at foretage en digitalisering af det tilgængelige kortmateriale, således at begge områder ville blive fremstillet under de samme præmisser.

4.1 GIS

Måden hvorpå det tilgængelige kortmateriale digitaliseres, er gennem brugen af kortbehandlingsprogrammet ArcGIS, eller nærmere bestemt ArcMap, som er del af samme programvare. Mulighederne indenfor brugen af GIS (Geographic Information Systems (Conolly & Lake 2006: 31) i forbindelse med arkæologien er mildest talt enorme, der vil derfor ikke redegøres for mere end det hvad er nødvendigt i forhold til denne opgave. Med ArcGIS kan man behandle store mængder data og skabe analyser på repræsentationer af en lang række emner som kan være relevante for arkæologien, særligt når der arbejdes med landskabsarkæologi og udgravninger fra en urban kontekst. Angående brugen af GIS i forbindelse med denne opgave, er programmet først og fremmest blevet anvendt som et redskab for at forenkle arbejdet med talrige bygninger og indviklede faser, som delvist er baseret på allerede eksisterende kort med synlige og oversigtlige bygninger samt dateringer, eller hvor dateringer er udledt fra bygningsbeskrivelser, som det allerede er gjort rede for i ovenstående kapitel. Selve digitaliseringsprocessen er foregået således, at kortmaterialet over begge områder er

tilføjet som et dataelement, sådan at det kan behandles som et lag. Herfra skaber man såkaldte *shapefiler*, som gør det muligt at tegne et nyt kort med det gamle som skabelon. Man benytter vektorgrafik, hvor former skabes ved at trække en linje mellem punkterne, punkt for punkt. Hver ny bygning som tilvirkes på denne måde, kan tilføjes sit eget lag, og dermed er det muligt at få bygningerne til at fremstå isoleret for hver fase. I forbindelse med denne opgaves empiriske kapitel vedrørende Porta Romana, er der udført en såkaldt georeferering af et andet kort. Gennem georeferering er det kort sagt muligt at placere et kort med ukendte koordinater, hvad enten det er et gammelt foto eller tegnet kort, ”ovenpå” et kort med kendte koordinater. I forbindelse med dette arbejde, har det ligeledes været nødvendigt at filerne som var dannet i forbindelse med kortet over Porta Romana, også korrelerede med nævnte koordinatsystem. Processen med at flytte og tilpasse shapefilerne, foregik ved hjælp af *spatial adjustment* værktøjet som fungerer på samme måde som ved georeferering, hvor man finder flere punkter med lignende visuelle egenskaber. På denne måde får shapefilerne en målestok der svarer til virkeligheden, samt en aktuel geografisk placering (Conolly & Lake 2006: 11-32, 293, 300).

4.2 Den Komparative Metode

En af de tungeste vejende spørgsmål i forhold til denne opgave er i hvilken grad det er muligt at sammenligne de to områder fra to forskellige romerske byer og hvorvidt der overhovedet er ligheder i de to forskellige datasæt. Den valgte proces for anvendelsen af den komparative metode, har været at fremstille en række grafer på baggrund af et empirisk materiale som er hentet fra tidligere forskning, udført af blandt andre Kockel (1983) og Heinzelmann (2000). Yderligere info om dette findes i empirikapitlet. En sammenligning af områderne er mulig ved at undersøge materialet igennem enkel statistik i søjlediagrammer, der er genereret på baggrund af data fra kortmaterialet.

5. Empiri

Empirien til denne opgave er hentet fra Kockels (1983) og Heinzelmanns (2000) arbejde. I appendiks 1 og 2 findes et samlet katalog over samtlige bygninger ved Porta di Ercolano og Porta Romana.

5.1 Gennemgang af empirisk materiale fra Pompeji

Nekropolis ved Porta di Ercolano ligger i det nordvestlige hjørne af Pompeji. Stedet beskrives i første omgang som et stort antal grave og gravbygninger beliggende langs en såkaldt ”gravvej”. Den tidligere nævnte Valentin Kockel (1983), forklarer at det nærmeste eksempel på en sådan gravvej

blandt andre findes i Ostia. Det er prægtige grave, der bærer præg af et økonomisk overskud, hvilket Kockel tilskriver et behov for selvvisceration. Han tilføjer, at besøgende som brugte denne gravvej kunne lære de gravlagtes navne og historier, samt betydning for byen at kende. Langs denne vej har der ligeledes været et hotelet af forskellige virksomheder, som eksempel værksteder og kroer, der har rettet sig mod de besøgende. Det er især bygninger såsom de sidstnævnte, der vil være vigtige for analysen, da de vil indgå i en større sammenhæng, hvor det ikke blot er gravene der dominerer. Som tidligere nævnt, forklarer Kockel også at der har været levende indbyggere i nekropolis, men at det ikke er fokus for hans undersøgelser (Kockel 1983: 1-2). For denne opgave vil det dog være relevant at identificere bygningerne, der har været brugt til beboelse.

Selve Porta di Ercolano ligger for enden af Via Consolare. Porten er bygget solidt med cement, tufsten, kvadersten og tegl. Portbygningen indeholder en række indre gårde og flere mindre porte, samt gennemkørsel og to gennemgange (Eschebach et al. 1993: 10). Pompeji blev i 89 f.Kr. invaderet af den romerske general Sulla. I den følgende periode var der ikke længere det samme behov for at forsvare byen, grundet fredeligere forhold på den italienske peninsula. Porta di Ercolano blev genopført efter denne hændelse og mistede sit defensive formål (Pompeii sites 2018).

Udover gravene, findes der tre villabygninger i umiddelbar sammenhæng med Pompejis nekropol, samt en fjerde som ligger udenfor. Der vil ikke blive redegjort for villaerne i dette kapitel, da det er en bygningstype som er unik for Porta di Ercolano. Derudover gøres dette for at indsnævre fokusområdet. Bygningerne vil dog blive fremhævet på kortmaterialet og de vil også nævnes når det giver mening i sammenhæng med andre bygninger fra kataloget (appendiks 1).

5.2 Gennemgang af empirisk materiale fra Porta Romana, Ostia

Et uddybet katalog over samtlige bygninger ved Porta Romana er at finde i appendiks 2. Her følger en kort generel introduktion til områdets bygninger.

Porta Romana er bygget ved hjælp af tufsten, og havde i sit første forløb fra 63 til 58 f.Kr., to store indvendige rum, samt to tårne på hver side af porten. Porten blev sandsynligvis ombygget i løbet af perioden 81-96 e.Kr. Porten er dekoreret i marmor og en statue af gudinden Minerva er placeret på den øvre del af porten. På byporten findes med en inskription med detaljerne vedrørende opførelsen. Necropolis ved Porta Romana ligger langs en såkaldt gravvej. Der findes cirka 60 udgravede gravbygninger i området. Deriblandt findes der flere bygninger med andre funktioner, som for eksempel i den vestlige del af området, hvor man finder et større antal butikker. Bakker pointerer, at det har været sandsynligt, at folk der var tilknyttet håndteringen af de døde, blev nødt til at sove udenfor

bymuren, og dermed boede i området (Bakker 1999). Med Vitruvius *in mente*, kan det fremhæves, at især Porta Romana kan have spillet en større forsvarsmæssig rolle i sin første bygningsfase. Her har byporten altså først været flankeret af to tårne for derefter at blive omgjort til en monumental bygning, med marmorbeklædningen og statuen af Minerva. Det kan derfor argumenteres for, at Ostias Porta Romana har oplevet et funktionsskifte fra forsvar til monument, i perioden der ledede op til 81 e.Kr, hvor genopbygningen af porten fandt sted. Dette skal også ses i lyset af de forrige kapitlers gennemgang af byportens rolle.

Forud for de videre undersøgelser af det empiriske materiale for Porta Romana og dets nekropol, vil det her undersøges, om en mulig ændring hos Tiberens forløb, kan have haft en indflydelse i udviklingen ved Porta Romanas nekropol. Ostias placering ved Tiberens udmunding gjorde, at byen var i stand til at modtage, magasinere og videreformidle store mængder af korn, importvarer og andre ressourcer. Disse videresendtes til Rom, hovedsageligt ved hjælp af mindre pramme, som blev trukket af okser. Transport via Tiberen var praktisk i forhold til vægten og mængden af korn som kunne transporteres, set i forhold til transport til lands (Malmberg 2015: 190-191). Med dette *in mente*, er det særligt interessant hvorledes selve bygningerne er placeret udenfor Porta Romana. Ved første øjekast virker det ikke unaturligt at bygningerne i områdets nordlige del ligger på en lang række, idet de blot synes at følge vejens forløb. Den nordlige del afviger egentlig heller ikke synligt fra områdets sydlige del. Ser man på den omgivende topografi, er byportsområdet i dag omgivet af marker og moderne bebyggelse. Det ser imidlertid ud til, at Tiberen, i den for opgaven gældende periode, kan have haft sit forløb gennem i området lige nord for byportsområdet. Geologiske studier ved Ostia viser hvordan kystlinjen har rykket sig gennem tusindvis af år, ligeledes viser studierne hvordan Tiberen, over flere omgange har ændret sit forløb. Det lader altså til, at Tiberen på et tidspunkt har løbet parallelt med gravområdet udenfor Porta Romana (Bellotti et al. 2011). Ved at georeferere Bellottis kort i ArcMap således, at kontrolpunkter på kortet refereres til lignende punkter på et digitalt kort over Ostia, bliver det hermed muligt at placere Porta Romana i et landskab svarende til tiden omkring det første århundrede e.Kr. Som det ses på figur 1-5 (appendiks 3), viser Bellottis anden fase, hvorledes kystlinjen har flyttet sig længere mod vest og ligeledes hvordan Tiberen, i denne fase, snor sig i parallel linje med området udenfor Porta Romana. Hertil skal det nævnes at arbejdet med georefereringen, blev vanskeliggjort grundet at Bellottis kort ikke syntes at være lige nøjagtig i alle henseender, bl.a. angående Tiberens bredde på enkelte steder, såvel som størrelsen på øen i dens udmunding. Om årsagen hertil skyldtes, at Tiberen stod højere da de digitale kort blev lavet, er uvist, men sikkert er det at Tiberens vandstand varierer kraftigt med årstiderne (Malmberg 2015:

189). Det er derfor muligt, at Bellottis kort fremstår en smule skævvreden, hvilket må være en mulig fejlkilde i forhold til brugen af denne metode og resultaterne den kan frembringe. Uanset eventuelle unøjagtigheder, viser Bellottis kort fortsat, at Tiberen i en periode har haft et væsentlig anderledes forløb som har strukket sig langs med området nord for Porta Romanas nekropol.

6. Analyse

I dette kapitel vil der foretages en analyse af hver af de to byportsområder. Afslutningsvist vil der foretages en komparativ analyse.

6.1 Pompeji

Dette kapitel bygger på Valentin Kockels gennemgang af gravbygningerne ved Porta di Ercolano. Kockels værk giver et yderst detaljeret overblik over gravområdet, hvad det gælder dateringer og bygningsbrug, men fokuserer, som tidligere nævnt, kun på gravene. Det kan derfor virke nytteløst at forsøge at danne en komparativ analyse af Porta Romana og Porta di Ercolano på denne baggrund. Der er dog stadig meget at hente i Kockels bidrag, hvilket vil vise sig i løbet af denne analyse. Som i forrige kapitel, vil det være nødvendigt at inddele områdets bebyggelse i detaljerede faser, så det er muligt at følge tilkomsten af nye bygninger og udviklingen, samt brugen af disse og eventuel om bygningernes funktion ændres over tid. Sidstnævnte er vanskeligt at finde svar på, hvis analysen udelukkende beror på Kockels undersøgelser. Det vil derfor være nødvendigt at undersøge enkelte bygninger på anden vis. Nyere undersøgelser, udført af et hold arkæologer fra Den Franske Skole i Rom, hjælper med til at give et mere nuanceret indblik i områdets aktiviteter. Undersøgelserne der forløb fra 2012 til 2016, har blandt andre påvist tilstedeværelsen af keramikproduktion, i den nordlige del af området (Cavassa et al. 2014; Zanella et al. 2017). De har også gennemgået en række andre bygninger i den nordlige bygningsrække, heriblandt Nord 10, Nord 13 Nord 14 og Nord 20 som alle var under ombygning eller opførelse, da Vesuv gik i udbrud (se appendiks 1). Det lader til at bygningerne har været en form for butikker, med undtagelse af Nord 20, som muligvis kan have fungeret som smedje eller en anden form for metalværksted (Zanella et al. 2016, 2017). Desuden har et internationalt hold af arkæologer, samlet i det såkaldte *The Via Consolare Project* stået for flere udgravninger i området, igennem en længere årrække. Sidstnævnte undersøgelser har ikke tilvejebragt så mange dateringer, men har til gengæld belyst en eventuel kobling mellem villaen som er beliggende i områdets nordøstlige del, og den nordlige forretningsrække. I 2009 fremlagde de en hypotese om at den sydlige og nordlige række med butikker var opført på samme tid, men

forklarede på samme tid at dette ikke kunne bevises uden yderligere undersøgelser. I 2015 foreslog de, at *Villa delle Colonne a Mosaico* kunne dateres til enten den sidste del af det 1. århundrede e.Kr, eller tidligt 1. århundrede e.Kr. I samme ombæring nævnes det at områdets to andre villaer, *Villa di Cicerone* og *Villa di Diomede*, er ældre end dette (Sfsu.edu. 2019). Det lader imidlertid ikke til at den sydlige forretningsrække har fået lige så stor opmærksomhed i den senere tid. Der findes dog en række beskrivelser af bygninger, i de oprindelige udgravningsberetninger, hvilket der også redegøres for i denne opgaves empirikapitel. Det er især bygningen Syd 7 som er af interesse, eftersom det er udstyret med en form for bassin til opsamling af regnvand, men der er usikkerhed omkring tolkningen heraf (Pompeiiinpictures 2018).

6.2.1 Faseinddeling

Det tilgængelige kortmateriale over gravområdet langs med Via delle Tombe ved Porta di Ercolano, er desværre ikke faseinddelt, men indeholder dog en bygningsnummerering. Med udgangspunkt i denne nummerering af bygningerne i området, koblet sammen med Kockels bygningskatalog, som både indeholder brugstolkninger og dateringer, er det dermed muligt at tilvirke et faseinddelt kort i ArcGIS, såsom det er gjort med Porta Romana. Faserne er skabt på en sådan vis, at det er muligt at få et kronologisk overblik over tilkomsten af nye bygninger ved Porta di Ercolano. Ved at digitalisere kortmaterialet i ArcGIS, er det dermed gjort muligt at isolere de angivne bygningsfaser, som ligeledes er dannet på baggrund af Kockels udførlige bygningsbeskrivelser. Faserne ved Porta di Ercolano er dermed ikke tidsmæssigt identiske med faserne som bruges ved Porta Romana. Antallet af faser er ligeledes væsentligt mindre ved Porta di Ercolano, eftersom udviklingen ved Porta Romana fortsætter efter år 79. e.Kr. For at holde faserne nogenlunde proportionelle, vil der i alt forekomme fire faser, hvoraf de to første faser strækker sig over 19 år. De to sidste faser inddelles imidlertid på en anden vis, eftersom disse må indrettes således, at de passer med henholdsvis jordskælv i 62 e.Kr. og endelig Vesuvs udbrud i 79 e.Kr. Dermed øges den tredje fase med et år, så fasen afsluttes i 61 e.Kr. således, at der dannes et skille før jordskælv. Med dette tydelige skille mellem de to faser, forenkles udredningen mellem eventuelle usikre dateringer, da jordskælv ofte er brugt som grundlag for datering. Den fjerde fase spænder over 17 år, da denne starter i år 62 e.Kr. og afsluttes med byens undergang i 79.Kr.

Dermed får vi følgende:

Fase 1: Starter ved år 1 e.Kr. til 20 e.Kr.

Fase 2: Forløber fra 21 e.Kr. til 40 e.Kr

Fase 3: Fortsætter fra 41 e.Kr. til 61 e.Kr. (den fase forøges med et år, således at den afsluttes året før jordskælvet i 62 e.Kr.)

Fase 4: Afsluttende fase med start i år 62 e.Kr.-79 e.Kr (afsluttes tidligere end de andre faser, selvagt grundet byens udslettelse).

Tabel 1 i appendiks 4 viser Kockels dateringer, samt tolkningerne af mulige bygningsfunktioner.

6.2.2 Fase 1: 1 e.Kr. til 20 e.Kr

I løbet af den første af de fire faser, som forløber fra år 1 e.Kr. til 20 e.Kr., er det ganske så vanskeligt at tegne et billede af tilvæksten af bygninger i området. Dette skyldes, at Kockels bygningskatalog indeholder en stor del usikre dateringer, hvilket i stor grad vanskeliggør faseinddelingen, og især den første fase. Fase 1 indeholder 8 bygninger med ganske usikre dateringer (fig. 6, appendiks 3). To af disse bygninger, nærmere bestemt gravene Syd 2 og Nord 1, har en ret specifik datering, med en fejlmargen på et fåtal årtier. Syd 2 skal være opført i perioden mellem 20 f.Kr. til 20 e.Kr. (jf. tabel 1, appendiks 4). Dermed er der stor sandsynlighed for, at Syd 2 kan være opført i løbet af fase 1, hvorimod Nord 1, som dateres til perioden 25 f.Kr. til 1 e.Kr, teknisk set kan tilhøre fase 1, men sandsynligvis er opført tidligere. Et lignende tilfælde, er gravområdet Nord 7, der dateres til perioden 30 f.Kr til 60 e.Kr., hvilket giver en større usikkerhed for en dets tilknytning til fase 1, men som samtidig ikke kan afvises helt. Helt konkret, betyder det, at Nord 7 ligeledes kunne være opført i den følgende fase, og må derfor tilhøre både fase 1, såvel som fase 2. De resterende gravbygninger har alle en vagere datering, som enten placerer dem i den første halvdel af det 1. århundrede e.Kr., eller blot i det 1. århundrede e.Kr., som det er tilfældet med Nord 42. Sidstnævnte skaber det samme dilemma i forhold til dets placering i fasernes rækkefølge, hvilket selvsagt også gør sig gældende for bygningerne tilhørende første halvdel af det 1. århundrede e.Kr. Grundet den uklare datering må Nord 42 derfor tilføjes til alle fire faser, mens de fire grave Nord 39+39a, Nord 43, Syd 4 fra den første halvdel af første århundrede e.Kr., muligvis kan være fra både fase 1 og 2. Graven Syd 21 synes svære at placere. Det oplyses blot at den kan være yngre end Syd 20, som dateres til 70 e.Kr. Dermed kan den teknisk set tilhøre den første fase, såvel som de tre andre faser, og vil derfor figurere i samtlige faser.

I løbet af den første fase er det først og fremmest bygningernes funktion som synes at være fællesnævneren, men i kraft af Kockels ganske så ensprede fokusområde, har dette ikke så meget at sige. Derfor må det samtidig nævnes, at Kockel redegør for den nordlige række med forretninger, eller tabernaer i værket *'Die Villa delle Colonne a mosaico in Pompeji'* (Kockel & Weber 1983: 75-30).

Som tidligere nævnt, er disse bygninger ligeledes undersøgt af den Franske Skole i Rom. For at skabe et mere nuanceret billede af variationen i aktiviteter i området, i de pågældende fire faser, er det essentielt at kombinere disse undersøgelser med Kockels forskning. Figur 7 (appendiks 3) viser bygninger med en formodet praktisk funktion. Resultaterne som blev tilvejebragt ved de franske undersøgelser i 2013, giver en forsigtig datering for bygningen Nord 29 med et opførelsetidspunkt omkring midten af det 2. århundrede f.Kr. Det nævnes dog på samme tid, at bygningens indgangsparti ser ud til at tilhøre en senere periode, hvilket taler for en kontinuitet i brugen af Nord 29. Dette bakkes desuden op af dateringer af kasseret keramik, fundet ved keramikbrændingsovnen fra samme bygning. Keramikken dateres til kejser Tiberius' regeringsperiode, som strækker sig fra 14 til 37 e.Kr. Som det tidligere er nævnt, formodes det at bygningen, i løbet af denne periode, har fungeret som et værksted hvor keramik produceredes. Dermed lader det til, at der i fase 1 har været aktivitet ved Nord 29, i form af produktion, selvom bygningen muligvis er langt ældre end dette. Faktisk har samme hold af arkæologer, gjort fund af ler i samme bygning, fra udbrudstidspunktet for Vesuv. Leret var gjort klar til brænding, hvilket vidner om en fortsat brug af værkstedet, helt indtil 79. e.Kr. (Cavassa et al. 2014). Dermed må det antages, at der kan have foregået en form for produktion her, i alle fire faser. I løbet af senere kampagners undersøgelser, har det vist sig, at Nord 28 og Nord 30 ligeledes har udgjort en del af produktionen, hvor især Nord 28 kan have spillet en vigtig rolle, da den var udstyret med en form for brønd. Tilstedeværelsen af en vandkilde i denne sammenhæng, leder tankerne hen på regnvandsbassinet i Syd 7. Er det muligt at bassinet kan have indgået i en form for produktion? Der findes dog ingen klar datering for disse to bygninger, hvilket Zanella også afslutningsvist må konkludere (Zanella et al. 2016). På trods af dette, synes det alligevel at være sandsynligt, at keramikproduktionen kan have eksisteret samtidigt, i alle tre bygninger. Vælger man Kockels bygningsbeskrivelser, som en isoleret indgangsvinkel til en analyse af området, er den første fase ikke synderligt præget af bygningsaktivitet. I alle fald giver den dateringsmæssige usikkerhed store chancer for en tidsmæssig spredning af bebyggelsen i området. Det store antal usikre dateringer kan måske skyldes første fases tidsmæssige placering, i forhold til Vesuvs udbrud. Bygningerne tilhørende den første fase og de som er endnu ældre, kan sandsynligvis have oplevet megen mere slitage, end bygningerne tilhørende de yngste faser, hvilket kan have vanskeliggjort dateringen af disse. Vesuvs udbrud bevirkede, som bekendt, at byens udvikling abrupt afsluttedes, men på samme tid konserveredes i sin daværende form (fig. 8 over Porta di Ercolano i år 79. e.Kr). Det kan også hænde, at de ældre bygninger ikke længere er genkendelige i det arkæologiske materiale. Et tænkt eksempel på dette kunne være, at en bygning tilhørende en yngre fase ville

blive opført ovenpå en bygning fra en ældre fase. Det ville dog også kræve, at man ikke kunne genkende den ældre bygning under den yngre. På trods af de nævnte bygnings tvivlsomme tilhørsforhold til den første fase, synes der alligevel at være fællestræk mellem blandt andet Nord 1 og Syd 2. Som tidligere nævnt, er Nord 1 og Syd 2 de bygninger, som med bedst margin kan dateres til den første fase. Bygningerne befinder sig nærmest overfor hinanden, på hver sin side af Via delle Tombe, og beliggende blandt de første bygninger, udenfor Porta di Ercolano. Om dette er en tilfældighed, vides ikke, men om begge kan det siges, at de har været synlige bygninger, som på mange måder har kæmpet om opmærksomheden hos den besøgende. Dette kan til dels udledes fra Kockels bygningsbeskrivelser, hvor det dog er Syd 2, som med sin specielle halvcirkulære udformning, fremstår som den mest monumentale af de to. Ved selvsyn er det dog ligeledes tydeligt at se, at Nord 1 engang har været et ganske imponerende bygningsværk. Dette kan dog også udledes af Kockels formodning om bygningens tidligere udseende, selvom det som bekendt kun er sokkelen der fortsat eksisterer (jf. katalog i appendiks 1). Nord 1 og Syd 2 er dermed blandt de allerførste bygninger som troner frem på vej ud af byen, og vice versa den anden vej. Det er kun muligt at gisne om en datering, som med endnu større præcision, ville kunne placere disse bygninger indenfor den første fase. Der kan dog argumenteres for, at bygningerne besidder en prominent placering, tæt ved byporten, hvilket kan have været et populært sted at opføre et gravmæle, hvis man ville ses. I så tilfælde, kan der ikke have gået lang tid, før et sådant område ville være blevet taget i brug. Det må derfor også betyde, at der ikke kan have gået lang tid mellem tilkomsten af Nord 1 og Syd 2. Om dette så er sket før eller efter år 1.e.Kr., vides desværre ikke. Årsagen er igen at finde i spændet i dateringen, som strækker sig to årtier bagud i tid, før år 1. e.Kr, hos Nord 1. Hos Syd 2 er der tale om et spænd på fire årtier, med to årtier placeret udenfor fase 1. Angående de andre bygninger i fase 1, kan det nævnes at gravområdet Nord 7, såvel som graven Syd 4, begge ligger tættere på byporten end de resterende bygninger fra tilhørende fase 1. Dermed synes der at opstå en form for gruppering, med klaser af grave i begge ender af Via delle Tombe. I nordvestlig retning, hvor Via delle Tombe deler sig i to, ligger klasen af grave, bestående af Syd 21, Nord 42, Nord 43 og graven Nord 39 med dertilhørende gravområde Nord 39a. Dateringerne for gravene i denne klasse er så vage, at det kan være vanskeligt at afgøre hvorvidt disse overhovedet har været samtidige, eller om det i de hele taget eksisterede i fase 1. Hertil skal det dog nævnes, at det udelukkende er tilkomsten af nye bygninger, der her tages udgangspunkt i. Det er dog muligt, at den aktivitet som ses hos Nord 29, er et udtryk for en sekundær brug af en langt ældre bygning. Selvom det ikke er muligt at datere ovenene, må dateringerne som er udledt fra keramikfundene, kunne indikere at værkstedet må være fra

denne periode. Spørgsmålet er om dateringen af keramikken indikerer, at ovnene er taget i brug på dette tidspunkt, eller om produktionen har foregået, siden bygningen blev opført? Det skal nævnes, at der er gjort fund af gruber i bygningens forreste rum, som vidner om en form for aktivitet, omkring midten af det 1. århundrede f.Kr., muligvis i tiden før ovnen blev konstrueret (Cavassa et al. 2014).

6.2.3 Delkonklusion for fase 1

Overordnet set synes fase 1 at være præget af en stor dateringsmæssig uvished, som muligvis kan skyldes en dårligere bevaringsgrad og dermed dårlig repræsentativitet, idet meget kan være sket fra begyndelsen af fase 1 og til Vesuvs udbrud i 79. e.Kr. De mest nøjagtige dateringer tilhørende den første fase, findes hos bygningerne beliggende tæt ved Porta di Ercolano. Foruden en tilvækst af gravbygninger i området, lader det til at bygningen Nord 29, pludselig benyttes til produktion af keramik. Bygningen er dog muligvis langt ældre end fase 1, men det er spørgsmålet om bygningen først for alvor bliver taget i brug i løbet af fase 1. Det er desuden muligt, at den nordligt beliggende villa opføres i løbet af fase 1.

6.2.4 Fase 2: 21 e.Kr. til 40 e.Kr

Fase 2 er ligeledes præget af de mange af de samme usikre dateringer som plager fase 1. I denne fase er stort set alle bygninger gengangere, som hver især har potentiale for at kunne tilhøre begge af de første 2 faser. Dermed er det vanskeligt at tolke yderligere på hvorledes området kan have set ud i denne fase. Med andre ord er er kortet i figur 9 (appendiks 3) over fase 2 et ganske usikkert bud på dette. Der er muligt, at produktionen af keramik i Nord 28 til Nord 30 fortsætter i løbet af fase 2. Bygningerne som formodentligvis er bygget i den første fase, men som også kan tilhøre fase 2, er Syd 4, Syd 21, Nord 7, Nord 39 og Nord 39A, Nord 42 og Nord 43. Derimod er Nord 37, Syd 4A og Syd 4B de bygninger, som tidligst kan dateres til fase 2. Der findes umiddelbart en udfordring, hvad angår dateringerne for graven Syd 4A og gravområdet Syd 4B. Kockels ganske så kryptiske datering, placerer gravbygningen i den anden fjerdedel af 1. årh. e.Kr (Kockel 1983: 67). Dette betyder ganske vidst, at Syd 4A kan være opført i allerede løbet af år 25 e.Kr. til 50 e.Kr. Den anden del af udfordringen består i at Syd 4B mangler en egentlig datering. Relationerne, Syd 4A og Syd 4B imellem, kendes ikke med sikkerhed, men Kockel behandler bygninger i en sammenhæng. Derudover skal Syd 4A være forbundet med Syd 4B via en trappesats. Dermed synes det plausibelt, at disse to anlæg ville kunne være samtidige. Det er på baggrund af dette ræsonnement at der henvises til Syd 4A og Syd 4B som én samlet enhed på kortmaterialet (fig. 9). Den eneste bygning som med

ganske stor sikkerhed tilhører fase 2, er graven Nord 37 som dateres til omkring år 30 til 40 e.Kr. Nord 37 ligger i den tidligere nævnte nordvestlige klase af bygninger, og er den første bygning som ligger nord for Via delle Tombe, efter at denne har delt sig i to. I kataloget i appendiks 1 er Nord 37 beskrevet som et særdeles velbevaret monumentalt bygningsværk, udformet som et alter. Det er værd at nævne, at der ikke lader til at være nogle større arkitektoniske fællestræk ved Nord 37 og de omkringliggende bygninger. Nord 37 er for eksempel opført i store travertinsten, af et groft udseende, hvorimod nabobygningen Nord 42's ydervægge består af hvidt pudsede basaltsten med teglsten i hjørnerne som forstærkning. Det er dermed ikke sagt, at samtidige bygninger nødvendigvis skal være ens, men der kan argumenteres for at eventuelle ligheder i byggestil, ville kunne tjene som en indikator for en sammenhæng mellem bebyggelsen i området. Et modargument hertil, kunne være at grave skal afspejle det gravlagte individ, og dermed er en unik konstruktion. Afslutningsvist må det hertil nævnes at Syd 4, som findes i bygningsklassen tæt ved Porta di Ercolano er et halvcirkulært gravmonument, som på mange måder minder om den nære nabobygning Syd 2. Begge bygninger er desuden opført i tufsten. Syd 4 er ligeledes en af gengangerne fra fase 1, hvilket med andre ord betyder at disse to lignende gravmonumenter, kan være blevet opført i det samme område og i samme fase.

6.2.5 Delkonklusion for fase 2

Fasen plages af flere usikre dateringer, som gør det vanskeligt at skabe et ordentligt overblik over bygningstilvæksten. Det er kun ganske få bygninger som formodentlig tilhører denne fase og der er kun én enkelt bygning, som med ganske stor sikkerhed er unik for fasen.

6.2.6 Fase 3: 41 e.Kr. til 61 e.Kr

Den tredje fase indeholder en del flere bygninger, end de forrige faser gjorde. Der er dog fortsat omkring syv bygninger som går igen fra fase 1 og 2, givet at Nord 39 og Nord 39A tælles hver for sig, i stedet for en samlet enhed, såsom det optræder på kortet (fig. 10). Tredje fase indeholder bygningerne Syd 1, Syd 4, Syd 4A, Syd 4B, Syd 18, Syd 21, Syd 22, Nord 2, Nord 5, Nord 7, Nord 9, Nord 33, Nord 34, Nord 39 og 39A, Nord 40, Nord 41, Nord 42 og Nord 43. Foruden bygningerne Syd 4, Syd 4A, Syd 4B, Syd 21, Nord 7, Nord 39, Nord 39A, Nord 42 og Nord 43 som også var til stede i de forrige faser, ses i tredje fase tilkomsten af Syd 1, Syd 18, Syd 22, Nord 2, Nord 5, Nord 9, Nord 33, Nord 34, Nord 40 og Nord 41. Det lader dermed til, at tredje fase har været en periode, der var præget af stor vækst. Det må dog hertil nævnes, at enkelte af disse bygninger, med ligeså stor sandsynlighed ville kunne tilhøre fase 4. Her er der især tale om Syd 1, Nord 9, Nord 33, og Nord

40. Syd 1 dateres til 60 e.Kr, og placeres dermed tæt op af den fjerde fase, selvom denne datering dog er ganske specifik. Vanskeligere er det dog at fastslå det fasemæssige tilhørsforhold for Nord 9, Nord 33 og Nord 40, som alle dateres til byens sidste tid, eller de sidste år før 79 e.Kr., hvilket ligeledes kan omfatte den sidste del af tredje fase. Det må igen nævnes, at der findes en iboende problematik tilknyttet denne faseinddeling, eftersom størstedelen af dateringerne er uklare. Dette skaber en fejlkilde, som selvsagt er tilstede hos alle fire faser, og som kan have en negativ effekt for den videre tolkning af aktiviteter i området. Blandt de resterende nytilkomne bygninger i fase 3, volder gravbygningen Nord 5 den samme form for dateringsmæssige problemer, eftersom den blot er opført efter år 50 e.Kr. Nord 34 og Nord 41 også dateres til 50 e.Kr. Det bør nævnes, at disse dateringer også fremstår ganske usikre. Dette giver sig for eksempel til kende i Kockels datering af Nord 34, som i 79 e.Kr. endnu ikke var færdigbygget. Han udleder dog fra bygningens arkitektoniske træk, at opførelsen må være påbegyndt i midten af det 1. århundrede e.Kr. (Kockel 1983: 165). Det er derfor muligt, at Nord 41 er ene om at være fra 50 e.Kr, og dermed alene om at tilhøre fase 3. Skønt den dårlige bevaringsgrad, vurderer Kockel at gravbygningen Nord 2 kan dateres til Nero-nisk- Flavisk tid, hvilket svarer til 54-79 e.Kr. Dateringen synes dog en anelse uklar, eftersom der er gjort fund af mønter ved gravbygningen, som hver især var præget under Augustus og Claudius. Han forklarer sig ved at mønterne tilhører en usikker kontekst (Kockel 1983: 165: 116-117). Denne uklare datering udgør en fejlkilde, og skaber tvivl om Nord 2 tilhører fase 3, eller om den tilhører en af de to foregående faser. Syd 18 og Syd 22, som er de to resterende bygninger i fase 3, er ganske forskellige hvad angår både byggematerialer, størrelse og udformning. Syd 18 beskrives som nævnt som en cylindrisk formet grav, mens syd 22 beskrives som et gravkompleks. Bygningerne ligger dog ganske tæt, kun adskilt af Syd 21, som muligvis først bygges i fase 4, eftersom den blot menes at være yngre end 70. e.Kr.

6.2.7 Delkonklusion for fase 3

Som det også var tilfældet med de forrige fase, synes der også at være ganske mange upræcise dateringer for fase 3. Med det sagt, lader fjerde fase dog til at være domineret af en større byggeaktivitet, end det som kan spores i de foregående faser. Der findes stadig dateringsmæssige fejlkilder, som sår tvivl ved enkelte af bygningernes tilhørsforhold til fasen, såsom ovenstående eksempel med nord 2. Tilvæksten af bygninger i den tredje fase, opstår fortsat som klaser i øst og vest, hvilket til dels kan skyldes tilstedeværelsen af de praktiske bygninger i nord og syd, som formodentligvis er opført i en tidligere periode. Der har muligvis allerede været begrænset plads i fase 3.

6.2.8 Fase 4: 62 e.Kr.-79 e.Kr

I løbet af denne afsluttende fase, ses en mulig tilvækst på i alt seks nye bygninger. Der er tale om gravbygningerne Syd 16, Syd 17, Syd 20, Syd 23, Nord 8 og Nord 35 (fig. 11). Den fjerde fase byder også på bygninger fra tidligere faser, her er der tale om Syd 1, Syd 18, Syd 21, Syd 22, Nord 2, Nord 5, Nord 9, Nord 33, Nord 40 og Nord 42 (fig. 10). De nye bygninger er hovedsageligt placeret syd for Via delle Tombe, Nord 8 og Nord 35, er dog selvsagt opført nord for vejen. Det er spørgsmålet om dette er et udtryk for pladsmangel, eller en præference efter en placering i den sydlige række af bygninger. Det er vanskeligt at argumentere for sidstnævnte, men eftersom området på det daværende tidspunkt var ved at være ganske så fyldt, er det nok logisk at antage at pladsmangel var en gældende faktor, når der skulle udvælges en byggegrund. Derudover tilhører fasens nytilkomne bygninger, den vestlige klase, dog med undtagelse af den østligt beliggende Nord 8. Gravbygningerne Syd 16 og Syd 17 er ganske så forskellige, men begge gravkamre består delvist af mørke tuffsten, Syd 17 er dog udstyret med et teglstensklædt fundament. Begge bygninger dateres til tiden omkring udbruddet, selvom Syd 16 ikke menes at være færdigkonstrueret i 79. e.Kr. Syd 17 dateres dog til 63 e.Kr., men kan muligvis være opført i løbet af hele den fjerde fase. Syd 20 og Syd 23, er begge omkranset hver sin mur, derudover er der ikke de store konstruktionsmæssige fællestræk. Syd 20 er muligvis den yngste af de to bygninger, og dateres til 70 e.Kr. til 79 e.Kr. På samme vis som med Syd 17, kan Syd 23 være bygget i løbet af hele den fjerde fase, nærmere bestemt dateres den til perioden 63 e.Kr. til 79. e.Kr. Nord 35 var ikke færdigbygget ved i 79 e.Kr., desuden er der heller ikke større konstruktionsmæssige fællestræk, med de sydligt beliggende bygninger fra fase 4. Gravbygningen Nord 8 dateres således, at den ikke kan være ældre end 63 e.Kr., hvilket må betyde at den kan være bygget i løbet af hele fasen.

6.2.9 Delkonklusion for fase 4

I fase 4 opføres størstedelen af bygninger syd for Via delle Tombe, og hovedsageligt i den vestlige ende. Dette kan muligvis skyldes en mangel på ledig byggeplads. Flere af bygningerne har usikre dateringer der strækker sig fra året efter jordskælvet og helt til udbruddet, hvilket vanskeliggør et dybere indblik i kronologien, bygningerne imellem. Desuden er der gengangere fra forrige faser, som også kan tilhøre denne fase. Der er derfor også dateringsmæssige fejlkilder tilknyttet fase 4.

6.2.10 Konklusion for den samlede udvikling ved Porta di Ercolano, fra år 1. e.Kr. til 79 e.Kr

I løbet af perioden 1 e.Kr. til 79 e.Kr., lader det til, at der ved området udenfor Porta di Ercolano sker en gradvist tiltagende intensivning af bebyggelse, overvejende i form af gravmonumenter og

andre former for konstruktioner i forbindelse med gravlægninger. Der findes kun få mulige indikatorer for en ikke-sakral bygningsaktivitet i området i denne periode. Det er især de førnævnte bygninger Nord 10, Nord 13, Nord 14 og Nord 20, som ved Vesuvus udbrud ikke lader til at være fuldt færdigkonstruerede. Det er muligt, at det kan skyldes at bygningerne på udbrudstidspunktet gennemgik en form for renovering efter jordskælvet i 62 e.Kr., eller muligvis er der tale om udvidelser af de pågældende bygninger (Zanella et al. 2017).

Som tidligere nævnt, er det muligt, at det lave antal af nytilkomne bygninger i de første to faser, kan skyldes en dårlig bevaringsgrad og repræsentativitet, grundet det tidsmæssige spænd mellem fase 1 og slutningen af fase 4. Det er på mange måder et fragmenteret empirisk materiale, der ligger til grund for denne analyse. Selvom bygningerne tilhørende området udenfor Porta di Ercolano, var blandt de første som nogensinde blev undersøgt, har området først i nyere tid fået den rette opmærksomhed. Her gælder det i særdeleshed ønsket om at belyse andre emner, end gravbygningerne, som helt fra begyndelsen synes at have været det eneste som havde betydning for forskningen på Pompejis periferi.

Indenfor det sidste årti har der været gjort en indsats for at undersøge hvilke aktiviteter der knyttede sig til de bygninger, som ikke nødvendigvis havde en sakral funktion, herunder hører altså den nordlige og sydlige række af mulige butikbygninger og værksteder. Det er tidligere omtalt, hvorledes forskere fra San Francisco State University har undersøgt et mindre udvalg af bygningerne i den nordlige del af området. I løbet af disse undersøgelser har de kunnet konkludere, at der lader til at være en sammenhæng mellem Villa delle Colonne a Mosaico og forretningskæden, hvilket de omtaler som villaens forretninger. Det er spørgsmålet om dette også gør sig gældende for den sydlige forretningskæde, som tilnærmelsesvist hænger sammen med Villa di Cicerone (Sfsu.edu 2019).

Sidstnævnte er et tydeligt eksempel på paradigmeskiftet, the spatial turn, der tidligere er redegjort for. Her skifter fokus fra et rent arkitektonisk perspektiv, til en større interesse for brugen af rummet og de dertil-knyttede aktiviteter. Men grundet den ujævne dynamik, hvad angår forskningen på Porta di Ercolano og gravområdet, har det været vanskeligt at opnå en ordentlig overblik over de praktiske bygninger. Dette gælder især fordi interessen indenfor disse er så ny, at den tilgængelige forskning fortsat er i gang, og dermed er det langt fra alle bygninger som er undersøgt til fulde. Dermed må det samlede antal af praktiske bygninger til dels baseres på det tilgængelige materiale for år 79 e.Kr., eftersom alle eksisterende bygninger er til stede på dette tidspunkt. Det er muligt, at ikke alle praktiske bygninger er i brug på dette tidspunkt, selvom meget tyder på at nogle af disse er i

brug, og endda under ombygning da Vesuvs udbrud begraver byen. Forud for den komparative analyse mellem Porta di Ercolano og Porta Romana, vil det være nødvendigt at skabe et overblik over den udvikling, som ses i løbet af den gældende periode, både i tilvækst af bygninger, men også hvilke aktiviteter der knytter sig til området. Eftersom det kun har kunnet lade sig gøre at finde enkelte dateringer, som kan give en idé om i hvilke perioder butikkerne og værkstedernes kan have været virksomme, vil en eventuel fremstilling heraf være mangelfuld. Det er dog vigtigt at inkludere de nævnte dateringer, eftersom disse bygninger synes at have udgjort en stor del af området, hvilket senere tids forskning så småt er begyndt at løfte sløret for. Figur 12 (appendiks 3) viser antallet af formodede butikker og værksteder i forhold til sakrale bygninger, ved Vesuvs udbrud i 79 e.Kr. Figur 13 viser tilvæksten af bygninger i de fire faser, både de som med størst sandsynlighed tilhører de pågældende faser, men også de som ikke gør.

6.3 Ostia

I løbet af denne opgave er der blevet redegjort for de udvalgte områders udgravningshistorik. Empirien er blevet præsenteret (kap. 5 og appendiks 1, 2) og den relevante forskningshistorik er ligeledes blevet gennemgået. Denne tidligere forskning vedrørende Porta Romanas nekropol, vil danne baggrund for følgende analyse. Det empiriske materiale for området udenfor Porta Romana, i form af Heinzelmans bygningsbeskrivelser, vil gøre det muligt at besvare relevante spørgsmål om Porta Romanas udvikling over tid. Der vil dermed dannes baggrund for en diakron og komparativ analyse, byerne imellem. Heinzelmans undersøgelser ved Porta Romana, har resulteret i omhyggelige faseinddelinger af bygninger, samt detaljerige bygningsbeskrivelser, og muliggør derfor et dybdegående indblik i materialet (fig. 15, appendiks 3).

Foruden bygningsbeskrivelserne, benytter Heinzelmans disse faseinddelte plantegninger over Porta Romana. For at gøre det lettere at danne et overblik over Heinzelmans bygningskatalog for bygningerne i området, er der her foretaget en digitalisering af de nævnte plantegninger, ved hjælp af programmet ArcMap. Det er gjort således, at en granskning af bygningernes tilkomst kan følges i nærmere detaljer, en fase ad gangen. Målet har været at skabe en mere oversigtlig visuel præsentation af området i dets forskellige faser, sådan at disse fremtræder tydeligt adskilte. Det skal nævnes, at det ikke kan lade sig gøre at sammenligne faserne indbyrdes, da Heinzelmans faser ikke er proportionelle, idet de følger kejserrækken. Dermed må den komparative analyse, mellem Ostia og Pompeji, foregå uden faseinddelingen. Faserne bidrager dog til en systematisering af analysen, og vil derfor fortsat være aktuel. Arbejdsprocessen er på mange måder magen til det der er gjort, i

forbindelse med ovenstående analyse for Porta di Ercolano. Heinzelmans bidrager dog allerede med et ganske detaljeret og faseinddelt kortmateriale, men i forhold til denne analyse, har der altså været et behov for en yderligere faseinddeling. Det har betydet, at Heinzelmans kortmateriale alligevel måtte digitaliseres. Derudover samles relevante bygninger fra Heinzelmans bygningskatalog i en tabel, sådan at det gøres muligt at danne statistiske elementer til analysen, på samme vis som ovenstående analyse.

Det må samtidigt nævnes, at faseinddeling for bygningerne ved Porta Romana, tilsvarende den faseinddeling som allerede eksisterer hos Heinzelmans materiale. I forhold til denne opgaves analyse af samme materiale, har det dog været nødvendigt at følge fasernes fremkomst, én fase ad gangen og bygning for bygning, på samme vis som det blev gjort i forbindelse med analysen for Porta di Ercolano. Det skal også pointeres, at Heinzelmans selv kommenterer på bygningernes tilhørsforhold til de forskellige faser, i forbindelse med sin egen undersøgelse (Heinzelmans 2000: 34-38). Til denne opgaves analyse for Porta Romanas nekropol, benyttes Heinzelmans materiale til at belyse problemstillinger som er relevante for denne opgave.

Ved hjælp af Heinzelmans beskrivelser og faseinddelinger, har det været muligt at opstille en tabel for lettere at visualisere forskelle i bygningsfunktioner, samt belyse hvilke aktiviteter der kan have fundet sted i de forskellige perioder ved Porta Romana (tabel 2, appendiks 4).

6.3.1 Fase 1

Som det ses på figur 14, er der ikke meget bebyggelse at spore i området i den første fase (som dog har sin start et par årtier tidligere end den valgte tidsramme for denne opgave, men som strækker sig til år 14 e.Kr.). Foruden de tre bygninger, er der kun tale om bebyggelse fra tidligere faser. Der er med andre ord ikke tale om et decideret byggeboom ved Porta Romana i denne periode. Hvis dateringerne er korrekte, er der her tale om en tilvækst på tre gravbygninger, navnlig A3a (som er et gravmonument), A14, A20. Figur 15 er et eksempel på hvorledes Heinzelmans faser er brugt.

Her ses det tydeligt, hvordan første grønne fase i figur 16 er identisk, med Heinzelmans gule Augustæiske fase i figur 15. Det nye digitaliserede kortmateriale vil ligeledes følge Heinzelmans faseinddeling, hvor kejserrækken bruges som indikator for faseskift, men hos de digitaliserede fasekort vil det være muligt, gradvist at øge antallet af faserne på plantegningerne, et kort ad gangen.

6.3.2 Mellemfase 1-2 og fase 2

I Heinzelmans kortmateriale findes en del bygninger, som indeholder en blanding af begge fasers farvekode, disse bygninger vil her blive betegnet som mellemfase, selvom de teknisk set består af usikre dateringer, som kan tilhøre begge faser (tabel 2, appendiks 2). B4, A12 og B16a tilhører alle tre dette usikre skille mellem fase 1 og fase 2. B4 er et gravmonument, og de to resterende er grave. I fase 2 fremkommer bygningerne A2, A4, A7a, A10a, B6, B11 og B12. Umiddelbart er der i denne fase igen bare tale om grave, gravkomplekser og gravbygninger, men sidstnævnte B11 og B12, synes at have haft en sekundær funktion som samlingsplads for gravbanketter (Bakker 1999). Her har man tilsyneladende været samlet, for at mindes de døde, mens man spiste sammen. Det er imidlertid spørgsmålet hvorledes denne type aktivitet rent praktisk har udfoldet sig, et studie gjort af etruskiske gravbanketter stiller spørgsmål ved denne type ritual og om det blot var en symbolsk handling for de døde, eller om der her blev serveret fysiske måltid til gæsterne. Selvom der her er tale om etruskiske traditioner, var romerne uden tvivl inspirerede af resten af middelhavsområdet, hvor man i generationer havde udført lignende ritualer (Fife 2018; Piperno 2018).

6.3.2.1 Delkonklusion for fase 1-2

I løbet af de to første faser ses en forsigtig tilvækst af bygninger som i løbet af fase to tiltager, så der sker en stor forøgelse af områdets bebyggelse. Det er dog værd at overveje, at den første fase i og for sig er korte end fase 2 (den første del af fase 1 er ikke aktuel, idet den omfatter tiden før år 1 e.Kr.). Dermed varer fase 2 omtrent dobbelt så længe som fase 1, men dette gælder kun i forhold til denne analyses periodemæssige begrænsning. Hvis man derfor ser på fase 1 i sin oprindelige tidsmæssige udstrækning, er der tale om en væsentlig begrænset tilvækst, set i forhold til den efterfølgende fase. Der findes dog enkelte med en usikker datering, som kan have tilhørt den første fase. I løbet af de første to faser, findes der kun bebyggelse af en sakral karakter udenfor Porta Romana.

6.3.3 Mellemfase 2-3 og fase 3

Et bygningskompleks opført nord for gravevejen, umiddelbart udenfor byporten, tilskrives mellemfasen, som enten kan tilhøre fase 2 eller fase 3 (fig. 17). Her er der i første omgang tale om fire gravbygninger (Heinzelmann 2000: 248-251). I den efterfølgende tredje fase, ses endnu en ekspansion med fremkomsten af gravene A16a, A16b, A5a, A9a og B1, såvel som en enkeltgrav Z2 samt Z33. Sidstnævnte type enkeltgrave vil ikke inkluderes i denne opgaves tabel over Heinzelmans bygningskatalog. Der kan her være tale om enkelte kremationsrester eller urner, såvel som fritstående sarkofaglignende stenkister og begravelser i amforaer, og som dermed ikke indgår i

gravbygningskonstruktionen eller i sig selv udgør en gravbygning. Det lader til, at denne type begravelser generelt set tilhører en tidligere periode (Heinzelmann 2000: 36, 316-318). A16a og A16b har været gravbygninger, udstyret med urnekamre. A5a lader til at være en gravbygning uden urneopbevaringsfaciliteter, mens A9a skal have fungeret som et kolumbarium, med et kremationsområde. B1 beskrives af Heinzelmann som en gravbygning, med et dertilhørende gravkammer.

6.3.4 Fase 4

I fase 4 ses tilkomsten af endnu en række grave, navnlig B5, B6, B7a, B8 og B9 (fig. 18). Det er altså fortsat gravene, der dominerer området, i løbet af Heinzelmanns første fire faser. Ifølge Heinzelmann gennemgik gravbygningen B5 to konstruktionsfaser, og blev hovedsageligt brugt som urnegravkammer. B6 skal have gennemgået tre faser og har også været brugt til opmagasinering af urner. Heinzelmann forklarer, at B6 er pænt udsmykket, i modsætning til B5 der har betonnure og grov teglklædning på en af sine facader. Heinzelmanns beskrivelser af B7a er få, da der på et senere tidspunkt opføres en bygning på samme sted (B7b). De to parallelt løbende bygninger B8 og B9 er ligeledes urnegravkammer (katalog i appendiks 2). Med undtagelse af B7a, synes der at være et overvæld af urnegravkammer i denne fase, hvor B6 fremstår som den mest pompøse bygning iblandt disse.

6.3.4.1 Delkonklusion for fase 3-4

I løbet af fase 3 og 4 ses en jævn tilvækst af gravbygninger udenfor Porta Romana. Enkelte af disse bygninger har en usikker datering, og kan derfor enten tilhøre fase 3 eller den foregående fase 2. I løbet af begge faser ses en overvægt af urnegrave, hvilket kunne tyde på et behov for at gennemføre begravelser på praktisk måde og muligvis også på en økonomisk overskuelig vis.

6.3.5 Fase 5

Før den femte fase bliver der konstrueret en bygning, med ukendt datering, den er heller ikke angivet ved navn på Heinzelmanns fasekort (Heinzelmann 2000: 37). I femte fase bliver byporten renoveret. Nogenlunde samtidig bliver gravkomplekset i den nordlige del, erstattet af et butikskompleks (fig. 19). Komplekset ændrer ikke navn fra det tidligere D1-D4, men funktionen ændres altså i denne fase. Det er spørgsmålet om der er en sammenhæng mellem byporten og butiksrækkerne, og om der er tale om en bevidst ændring i brugen af området. I så tilfælde at Tiberen, kan have ligget ved den nordlige del af Porta Romanas Nekropol, som det demonstreres på figur 1-5, kan dette eventuelt være årsagen til at man omkring år 98 e.kr til 114 e.Kr vælger at placere butikker her, ved de tidligere grave D1-D4? Dette spørgsmål stilles også af Bakker (1999). Placeringen nær ved

Tiberen må både have været eftertragtet, og kan muligvis have tjent et praktisk formål, i forhold til flodens logistiske funktion. Kan man have modtaget fødevarer, eller udvekslet andre handelsvarer her, før det blev sendt videre op ad floden? Det skal dog på samme tid pointeres at bygningens facade var orienteret mod Via Ostiensis og altså ikke mod Tiberen.

6.3.6 Mellemfase 5-6 og fase 6

De to gravstrukturer, A10b og A13 udgør den såkaldte mellemfase, med de usikre bygningsdateringer (fig. 20). A13 beskrives af Heinzelmänn som værende et stort gravtempel, ligeledes opføres der i løbet af denne periode et kompleks bestående af tre tabernae (A6). Denne klasse af bygninger opføres dermed ganske tæt ved butikskomplekset i nord. I fase 6 bygges en helt ny vej, i dag kaldet Via dei Sepolcri. Ved denne vej konstrueres endnu en byport, kendt som Porta Secondaria (Heinzelmänn 2000: 36-37). Derudover opføres gravbygningen B14a, gravbygningen B18 samt gravmonumentet A14 og et muligt lager til opmagasinering af mad, eller til anden praktisk brug (B16b).

6.3.6.1 Delkonklusion for fase 5-6

I løbet af fase 5 og fase 6 sker der en ganske stor tilvækst af bygninger med en anden funktionel karakter, end det som tidligere er set i området. Byporten ombygges og umiddelbart efter dette bygges der et kompleks med butikker. I den efterfølgende sjette fase bliver endnu et butikskompleks opført. Desuden sker der, i løbet af den sjette fase en yderligere tilvækst indenfor bygninger med en anden praktisk funktion i området, på samme tid som der opføres endnu en byport, syd for Porta Romana.

6.3.7 Mellemfase 6 og 7 og fase 7

Der findes tre bygninger, som enten kan tilhøre fase 6 eller fase 7. Ligeledes lader der til at ske en udbygning af to bygninger, hvilket også finder sted i enten fase 6 eller fase 7. Det er bygningerne A4 og A9b der ser ud til at blive ombygget (fig. 21). Som det tidligere er nævnt, ændrer A4 sig på dette tidspunkt fra at være en gravbygning, med en åben plads til ligbål, til at blive et lukket Kolumbarium. Det var også nord for A4 at der blev gjort fund af fire cippisten (Heinzelmänn 2000: 129-132). Som tidligere nævnt, forklarer Heinzelmänn at A9b formodes at være en gravbygning, som er opført i forlængelse af A9a (Heinzelmänn 2000: 139-140). Begge bygninger findes i den vestlige del af området, tæt ved byporten, og syd for Via Ostiensis. Det er også værd at nævne, at A4 er nabo til tabernae-komplekset A6 der som bekendt tilhører den foregående fase. Derudover adskilles A9b og A6 kun med en enkelt bygning (A7a). Det er et interessant sammenstød, at begge gravbygninger udvides, kort tid efter at der er blevet bygget et bygningskompleks med et kommercielt fokus. Det er spørgsmålet om dette er en ren tilfældighed, eller om der kan være tale om en nødvendig

forskønnelse af nævnte grave, i forbindelse med skiftet fra det gamle nekropol, til den mere kommercialiserede urbane periferi. Endnu en mulighed kunne være at det først er blevet muligt at udvide gravbygningerne, i kraft af denne kommercielle udvidelse af området. Sidstnævnte hypotese ville dog indebære at der skulle findes en sammenhæng mellem tabernae-kompleksets ejerskab og de nævnte gravbygninger. Heinzelmann forklarer selv, at der i løbet af Trajansk og Hadriansk tid (tilsvarende denne opgaves fase 5 til 6), findes en opsvingsperiode, som resulterer i et byggeboom og en fortætning af ikke-sakrale bygninger (Heinzelmann 2000: 35). Foruden A6 og A9b, findes der fire bygninger, som ligeledes har et uklart tilhørighedsforhold til enten fase 6 eller fase 7. Der er tale om gravkomplekset A23, gravtemplet B20 og gravkomplekset B23, som ligger mellem de to parallelle vejforløb, i områdets østligste ende. Den fjerde bygning befinder sig umiddelbart udenfor den nye byport, Port Secundaria, og deles af den tværgående vej som forbinder Via Ostiensis og Via dei Sepolcri. Bygningen nævnes ikke ved navn i Heinzelmanns materiale, og det er ikke muligt at finde en beskrivelse af denne. Om fase 7 skal det først og fremmest nævnes, at den strækker sig til efter 161 e.Kr. Det skyldes at fase 7 følger Heinzelmanns faser som er baseret på kejserrækken. Dermed må der findes en fejkilde hos fase 7, da bygningerne potentielt set kan være bygget efter 150 e.Kr. Heinzelmanns undersøgelser fortsætter desuden efter denne syvende fase, men det er ikke relevant i forhold til denne analyse. I løbet af fase 7 lader det til at der bliver opført seks nye bygninger, navnlig A15, A16b, A17, B17, B19 og C2. Særligt interessante er bygningerne A15 og A17. Som det er gjort rede for i empirikapitlet, skal A15 have været en staldbygning til heste. A17 ligger øst for A15, men deler en væg i det vestlige hjørne. Som det også tidligere er gjort rede for, havde A17 sandsynligvis en form for praktisk funktion, hvilket indikeres af en rende til afledning af vand fra bygningen. Den specifikke funktion er desværre ukendt, men når man tager bygningernes nære relation i betragtning, kunne der argumenteres for at A17 har spillet en rolle i forhold til staldbygningen. A16b er en del af det samme bygningskompleks som A15 og A17, men adskiller sig ved at være et urnekammer.

Det lader også til at B17 skal have været en staldbygning eller muligvis et lagerrum. Gravbygningen B19 ligger tæt op ad gravtemplet B20, med den usikre datering. Gravtemplet C2 befinder sig syd for Via dei Sepolcri, som den eneste gravbygning i denne del af Porta di Ercolanos nekropol.

6.3.8 Konklusion for den samlede udvikling ved Porta Romana, fra år 1 e.Kr. til 150 e.Kr.

Ved Porta Romana ses et nekropol, hvis udvikling primært involverer en tilvækst af diverse typer gravbygninger, indtil fornyelsen af byporten fra 81 e.Kr. til 96. e.Kr. lader til at agitere til en

fremkomst af kommercielle/praktiske bygninger (fig. 20-22). Det vides ikke om Tiberen har spillet en rolle i forhold til placeringen af de praktiske bygninger udenfor Porta Romana, som overtager efter gravkomplekset D1 til D4. Tiberen har dog formodentligvis haft sit daværende forløb umiddelbart nord for butiksrækken, hvilket der er argumenteres ved hjælp af et georefereret kortmateriale. I den sidste fase er der fundet to mulige staldbygninger. Det vidner om behovet for at opstalde heste, og dermed også om en øget trafik i området, hvad enten denne har omfattet transport af gods, eller civiltransport. Foruden den eksplosive tilvækst i de kommercielle bygninger, i løbet af de senere faser, kan der ligeledes observeres en stor overvægt indenfor gravbygninger med urneopbevaringskapacitet i løbet af fase 3 og fase 4. Er dette udtryk for en præference hos befolkningen, eller har det været en praktisk fornødenhed i løbet af denne periode? For en samlet oversigt over tilvæksten af alle typer bygninger ved Porta Romana se figur 23.

6.4 Komparativ Analyse

I dette kapitel kulminerer indsamlingen af empirisk materiale, samt de to ovenstående analysedele i en komparativ analyse, som vil danne baggrund for denne opgaves diskussion. Forud for den komparative analyse fremlægges følgende spørgsmål som er opstået i forbindelse med gennemgangen af det empiriske materiale og i løbet af ovenstående analyse.

1. Findes der eventuelle fælles tendenser i udviklingen hos Porta Romana og Porta di Ercolano, såvel som uligheder?
2. Tilpasser periferien sig i forhold byporten, når denne skifter funktion fra forsvarsværk til monument og eventuel toldstation?
3. Hvorfor er der områder med større bygningskoncentrationer?
4. Hvordan ser spredningen af bygninger med en praktisk funktion ud, på tværs af byportsområderne?

Det empiriske materiale som er blevet præsenteret i de ovenstående kapitler, har givet rig mulighed for at opstille diagrammer, som gør det muligt at stille spørgsmål til materialet, ligeledes giver det anledning til at sammenligne ligheder og forskelle mellem de to områder. Indledningsvist må det pointeres, at forskelle i præcisionsgraden af bygningsdateringer, Kockel og Heinzelmans imellem, giver anledning til visse fejlkilder i den komparative analyse. Det samme gælder forskellen på undersøgelsesernes fokus, hvor Kockel udelukkende fokuserer på gravmaterialet, giver Heinzelmans en bredere oversigt, hvor alle bygningstyper er inkluderet. Hertil skal det også nævnes, at manglende

dateringer for flere af de praktiske bygninger ved Porta di Ercolano, vanskeliggør et direkte indblik i områdets funktionsmæssige dynamik, i de forskellige faser, hvilket må anses som en fejlkilde. Tages ovennævnte usikkerheder i betragtning, synes det vanskeligt at kunne foretage nogen egentligt komparativ analyse, da udfaldet vil blive ensidigt, hvis målet er at finde frem til det fasemæssige skifte i bygningernes og områdets anvendelse.

Det har derfor været nødvendigt at lave en overordnet optælling over bygninger ved Pompeji i år 79 e.Kr. og angive kendt funktion hos disse (fig.12). Således er det i det mindste muligt at lave en sammenligning ud fra dette år, hvorefter der ikke sker flere ændringer ved Porta di Ercolano. Selvom Vesuvs udbrud skabte en form for øjebliksbillede af Pompeji, er det dog fuldt muligt, at langt fra alle bygninger med praktiske funktioner er i brug på det givne tidspunkt. Heri ligger altså en fejlkilde og dermed må resultaterne som er fremkommet tages med forbehold for denne detalje. Gravmonumenter og gravbygninger har dog nok haft en meget længere brugsperiode, end bygninger af en verdslig karakter. Sammenligner man figur 12 og figur 22 (appendiks 3) ses det straks, at Porta Romana er helt blottet for bygninger af en praktisk karakter. Det er ganske interessant, da det muligvis svarer på spørgsmålet om hvorledes der findes sammenlignelige tendenser ved de to områder. Umiddelbart synes svaret at være nej, eftersom Porta di Ercolanos nekropol i år 79 e.Kr. lader til at være et dynamisk og varieret urbant miljø, med butikker, villaer, værksteder og bygninger med andre funktioner, foruden et stort antal overvældende og pompøse gravbygninger og monumenter.

Ser man på den efterfølgende udvikling ved Porta Romana, begynder der at opstå en dynamik i forhold til fordelingen af praktiske og sakrale bygninger (fig. 24). Dermed ses en tendens imod en ændring af Porta Romanas nekropol, som tilsyneladende har ladet vente på sig, sammenlignet med den tidligere udvikling ved Porta di Ercolano. I løbet af denne analyse, er der blevet argumenteret for at fornyelsen af byporten i Ostia kan have spillet en mulig rolle, i forhold til fremkomsten af de praktiske bygninger. Som det allerede er nævnt, lader denne fornyelsesproces at have foregået i årene 81 e.Kr. til 96 e.Kr., kort tid derefter begynder brugsbygningerne at blive opført. Det er spørgsmålet om det samme gør sig gældende for Porta di Ercolanos nekropol. Der er tidligere blevet redegjort for, hvorledes Porta di Ercolano blev bygget som en byport uden en tiltænkt defensiv funktion, efter Sullas erobring af Pompeji i 89 f.Kr. I starten af det første århundrede e.Kr., lader der allerede til at foregå en produktion af keramik ved Porta di Ercolano. I analysedelen for Porta di Ercolanos første fase, nævnes en mulig datering for den nordlige række med praktiske bygninger, lydende på midten af det 2. århundrede f.Kr. Det er uvist om disse bygninger har haft en lignende funktion fra begyndelsen, eller om den praktiske brug af bygningerne er kommet gradvist, i kraft af en øgende ændring

af områdets brug. Det er dog muligt, at de bygningerne oprindeligt kan have været brugt til andre aktiviteter. Der er for eksempel gjort fund af gravlagte individer, i den vestligste del af keramikværkstedet, Nord 30 (Zanella et al. 2016). Kan det være, at nogle af disse bygninger var tænkt som grave, men som senere blev brugt til andre formål? Et eksempel på dette kunne være nedjusteringen af områdets defensive funktion, efter Sullas erobring. I en fredstid har det sandsynligvis virket mere tillokkende at have produktion samt mulig handel placeret udenfor byens trygge mure. I Ostia er det ikke nødvendigvis manglen på krig, som skaber grobunden for den udvikling, som ses i tiden efter 96 e.Kr., men nærmere det opsving i samme periode, som beskrives af Heinzelmänn.

Det tredje spørgsmål som indledningsvist blev stillet i dette kapitel, fokuserer på om der fandtes grupperinger af bygninger ved byportene. Dette lader tilsyneladende til at gælde i en højere grad for Pompeji end for Ostia. Det må dog nævnes, at kommercielle bygninger uden for Porta Romana, eller bygninger med en anden praktisk funktion, såsom staldbygningerne A15 og B17, synes at være placeret nærmere byporten end de sakrale bygninger tilhørende de samme faser. Sidstnævnte type bygninger bliver hovedsageligt opført for enden af gravvejen, i den østlige ende af området. For at vende tilbage til bygningsgrupperingen ved Porta di Ercolano, skal det pointeres, at der sandsynligvis er tale om en mangel på byggeplads som årsagen hertil. Givet at dateringen for opførelsen af den nordlige række med forretnings- og produktionsbygninger er korrekt, har denne bygning taget en stor del af pladsen i områdets nordlige del. Dette må være sket længe før bygningerne tilhørende den første fase kommer til, medmindre at bygningerne først er blevet opført i forbindelse med Villa delle Colonne a Mosaico. Det er tidligere blevet nævnt, at villaen ikke menes at være ældre end sidste del af det 1. århundrede f.Kr., og at den muligvis er yngre end dette (Sfsu.edu 2019). På samme tid argumenteres der fra amerikanernes side for, at villaen ejede forretningerne. Det har ikke været muligt at finde nogen datering for den sydlige række butikker, men igennem de fire faser ses der klaser af bygninger i øst og i vest. Dette kunne indikere, at forretningsrækken er ældre end bygningerne tilhørende fase 1 til 4. Medmindre at den sydlige forretningsrække er blevet opført ovenpå gravbygninger fra disse faser, hvilket der ikke lader til at være nogle spor efter ide få beskrivelser som findes af denne forretningsrække. Kan forskellene i den økonomiske udvikling, mellem Porta Romana og Porta di Ercolano skyldes, at villaerne er tætte på forretningerne ved Porta Romana?

Det sidste spørgsmål som vil blive besvaret i denne komparative analyse, er hvorledes spredningen af praktiske bygninger ser ud ved byportene. Spørgsmålet er allerede besvaret i forhold til Porta Romana. Ved Porta di Ercolano deles de praktiske bygninger i to, den sydlige række som er nærmest

byporten i øst, strækker langs med Via delle Tombe, mens den nordlige butiksrække hovedsageligt ligger ud til Via Superior i den vestlige ende. Dermed må svaret på det sidste spørgsmål være, at spredningen af praktiske bygninger er forskellig i de to områder. Afslutningsvist vil der her blive stillet retoriske spørgsmål, som nok ikke lader sig besvare:

- Hvordan ville Porta Romanas nekropol se ud, hvis byporten var blevet fornyet allerede i løbet af de første faser? Ville der have været lige så stor en andel af grave, eller ville området udelukkende bestå af butikbygninger og andre praktiske installationer?
- Det er bevist at flere af butikbygningerne i Pompeji viser spor efter igangværende istandsættelser. Deriblandt mulige ekspansioner af butiks og -produktionslokaler; hvordan ville fordelingen af kommercielle bygninger og grave ved Porta di Ercolanos nekropol se ud, hvis Pompeji ikke var blevet udraderet i 79. e.Kr.?

6.4.1 Konklusion for den komparative analyse

I løbet af dette kapitel er der blevet gennemgået en række spørgsmål knyttet til udviklingen ved de pågældende områder. Det har vist sig, at begge byportsområder gennemgår en lignende udvikling mod et mere nuanceret og dynamisk nekropol, med en kommerciel funktion, på samme tid som dets oprindelige funktion som gravsted fortsat opretholdes, i kraft af en fortsat tilvækst af gravbygninger. Det er vanskeligt at bevise, præcist hvornår denne udvikling begyndte hos Porta di Ercolanos Nekropol, men et forsigtigt gæt ville være i tiden efter Sullas erobring af byen, hvor byporten blev bygget og en periode med fred indledtes. Ved Porta Romana begynder denne udvikling først efter en fornyelse af byporten i 81 e.Kr. til 96 e.Kr., ganske forskudt i forhold til Porta di Ercolano. På trods af forsinkelse, lader disse ændringer af bygningernes funktion over tid, dog til at være en fælles tendens, som gør sig gældende for begge byportsområder. I løbet af opgavens indledende kapitler, blev der præsenteret fire spørgsmål i forbindelse med problemstillingsformuleringen. Det første spørgsmål vedrørte områdernes ændringer i bebyggelse og menneskelig aktivitet, gennem den valgte periode. Der blev spurgt om hvordan områderne ændrer sig, samt hvilke typer aktivitet der foregik ved dem. Der er på en vis allerede blevet besvaret ovenfor. For dog at opsummere, har det i løbet af analysen vist sig, at begge byportes nekropol gennemgår en urbanisering, og som følge heraf, en kommercialisering, med en tilvækst af nye ikke-sakrale bygninger.

Det andet spørgsmål i forbindelse med problemstillingsformuleringen, omhandler byportens rolle i forhold til bebyggelsen udenfor. Dette spørgsmål er også til dels besvaret i det ovenstående.

Fornyelsen af Porta Romana lader til at have medført en eksplosiv tilvækst af kommerciel bebyggelse, dermed lader det til at byporten kan have spillet en større rolle i forhold til bygningernes funktioner og de dertilhørende aktiviteter, i området udenfor denne.

Det tredje spørgsmål omhandler den komparative analyse og hvorledes det har været muligt at finde lignende tendenser, på tværs af materialet. Hertil kan der svares ja og nej. Skiftet i bygningsfunktioner og aktiviteter kun kan spores ved Ostia, i løbet af undersøgelsens diakrone analyse, i Pompeji lader skiftet til at være sket før år 1 e.Kr. Til gengæld indeholder begge byportsområder både sakrale og kommercielle bygninger, i løbet af perioden 1 e.Kr. til 150 e.Kr og begge områder gennemgår en øgende urbanisering. Denne urbanisering, samt en lignende sammensætning af forskellig typer bebyggelse, må derfor udgøre fælles tendens, på tværs af de to områder,

Det fjerde spørgsmål omhandler tidligere forskning, og hvilke resultater denne har tilvejebragt. Tidligere forskning har til dels fokuseret på enkelte tematikker vedrørende byernes periferi, her har der i særdeleshed været forsket på gravbygningerne og den rolle de har spillet i den romerske verden. Porta di Ercolanos nekropol ved Pompeji, har været et udpræget eksempel på dette, hvor tendensen først i nyere tid er begyndt at vende sig mod et ønske om at danne et helhedsindtryk af området, som har været så meget mere, en blot en by for de døde.

7. Diskussion

I løbet af opgaven, er der blevet redegjort for tidligere forskning for Porta di Ercolano og Porta Romana, såvel som forskellig teori vedrørende byporte, bymuren, grænser, byplanlægning, administration, urbanitet og periferi. Nævnte temaer vil inddrages i diskussionen af analysens resultater. Et gennemgående spørgsmål for analysen, har været om der findes fælles tendenser indenfor bebyggelsen i de to områder, hvad enten dette indbefatter bygningernes placering eller funktioner.

Der er tidligere redegjort for den teoretiske tilgang til byplanlægning, hvor det blandt andet forklares af Kostof, at hver by er unik og skabt gennem en række tilfældigheder. På samme tid præsenterer han også en række regelmæssigheder indenfor den romerske byplanlægning og udvikling.

Kostofs beskrivelser af byens grænse er især interessant, da han ved hjælp af etymologi formår at argumentere for, at byen på et teoretisk plan, kun består af det som findes indenfor bymurene. I samme ombæring beskriver Kostof også, hvorledes jorde indvies og afgrænses, blandt andet igenem ved nedlæggelsen af et pomerium. Tilstedeværelsen af et pomerium er ikke blevet bevist ved hverken Ostia eller Pompeji, men der er gjort fund af grænsemarkører. De såkaldte cippi er fundet få meter fra Porta Romana, såvel som udenfor Ostias gamle castrum. Som det tidligere er beskrevet,

indeholdt sidstnævnte sten, en inskription der proklamerede statslig råderet over det omkringliggende område. Der er også redegjort for hvorledes lignende sten er fundet tæt ved flere byporte i Pompeji, som også indeholdt inskriptioner vedrørende byggereguleringer i området udenfor byporten. Med tanke på fundet af de fire cippi foran Gravbygningen A4 ved Porta Romana, ville det ikke virke usandsynligt, at disse har haft en lignende funktion som stenene ved Ostias Castrum. Det er vanskeligt at argumentere for en tilstedeværelse af et pomerium i Ostia og Pompeji, hvilket heller ikke har været målet med denne opgave.

Til gengæld vil det være relevant at se nærmere på Kostofs beskrivelse af den fysiske grænse mellem by og periferi, da han beskriver at ændringen af behovet for at forsvare byen skaber et behov for at signalere åbenhed, hvilket indbyder til en urban udvidelse af området uden for murene, hvor der er rigeligt med plads. Som det tidligere er nævnt, beskriver Kostof fænomenet fringebelts, som er en type af spredt og forskelligartet bebyggelse der opstår i byers periferi. Det er spørgsmålet om det nævnte fænomen gør sig gældende i forhold til analysens resultater. For at svare på dette, må man følge udviklingen i områderne, fase for fase. I løbet af analysen viser det sig, at bebyggelsen nogle gange kan være spredt, men også at det ikke nødvendigvis er en gylden regel, såvel som at bebyggelsen ikke altid er forskelligartet. I alle fald ikke hvis det gælder praktiske bygninger, der som bekendt er fuldstændig fraværende i løbet af de første faser ved Porta Romana. Kostofs beskrivelser af byplanlægning og -udvikling, sår tvivl ved ideen om, at der kan findes mønstre og tendenser ved bebyggelsen i byens periferi.

MacDonald argumenterer derimod for at byerne, overordnet set, består af en række tilsvarende komponenter. Deriblandt det såkaldte armatur, der skulle fungere som en fordeler for trafik og som udgjorde en form for centrum. MacDonald opstiller som bekendt stringente krav til armaturet, i forhold til hvilke bygninger som skal være tilstede. Hvad angår analysen, har det vist sig, at periferien uden for både Porta Romana og Porta di Ercolano bevæger sig mod en urbanisering, hvor bebyggelsen bliver tættere og der sker et skifte i områdets funktion. Der er derfor ikke længere tale om en periferi, som den Kostof beskriver gennem teorien om fringebelts. Til gengæld indebærer urbaniseringen af periferien en række nye kvaliteter. Områderne går fra at være et sted, hvor man samledes for at mindes de døde, eller et sted man passerede på vej mod byen, til at blive et sted hvor man samledes ved spisesteder og andre typer af forretninger. På samme tid har det været en færdselsåre, hvilket hestestaldene blandt andet vidner om. Selvom byporten og bymurene stadig eksisterede, kan der argumenteres for, at områderne i de sidste faser fungerer som en kontinuitet af byen, dog med den ene undtagelse, at det fortsat kun er tilladt at opføre grave udenfor muren.

Det er tidligere beskrevet, at MacDonald anser den romerske bue, eksempelvis i form af byporten, for at være en af de vigtigste komponenter i armaturet, da buen regulerer trafikken. Ved begge byportsområder har der foregået en naturlig regulering af trafikken, da byporten har fungeret som en flaskehals. Udenfor byporten har der i de senere faser været rige muligheder for at handle og agere, på samme vis som på andre mere centrale urbane samlingspladser. Dermed må det stå klart, at begge områder besidder nogle af de samme kvaliteter som man finder i byens centrum. Et tilsvarende argument findes i Malmberg og Bjurs beskrivelse af den overordnede tendens for periferiens urbane udvikling i *The Suburb as Centre*. Dermed opstår spørgsmålet, om områderne i de sidste faser fungerede som en slags armaturer, selvom alle krav ikke indfries til MacDonalds armatur. Selvom MacDonald forklarer, at armaturet er et trafikregulerende centrum, betyder det nødvendigvis ikke, at byportsområderne er armaturer, medmindre man ser bort fra MacDonalds stringente krav til armaturets arkitektoniske komponenter. Som tidligere nævnt var MacDonald en vigtig medspiller i the spatial turn, hvor fokus for forskningen begyndte at skifte fra den statiske fascination af arkitekturen, til brugen af bygningerne og områderne omkring. Derfor virker det mærkeligt, at MacDonald hænger sig op i petitesser vedrørende arkitekturen.

Malmberg og Bjur redegør for byportens funktionelle skifte fra forsvarsbygning til monument, et skifte som må siges at være specielt synlig i form af den drastiske ændring i bygningsfunktionaliteten ved Porta Romana. Det er dog ikke et skifte som kun påvirker byportens udseende. Her opstår spørgsmålet om Porta di Ercolano og Porta Romana kan have fungeret som toldstationer. Sakia Stevens beskriver hvordan de romerske byporte er blevet brugt som toldstationer, og hvorledes der er fundet inskriptioner med toldregler ved disse stationer. Der er ikke fundet inskriptioner med lignende beviser for toldaktivitet ved byportene i Ostia og Pompeji. Det eneste spor vi finder efter behandling af varer eller gods, er staldbygningerne A15 og den mulige stald og lagerbygning B17 ved Porta di Ercolano i Pompeji. Ved A15 kunne der muligvis aflæsses varer som skulle føres videre ind i byen, hvilket også må være gældende for B17, hvor det muligvis også har været opmagasineret gods af den ene eller anden slags. Idet der har været plads til af- og pålæsning af varer, kan det tyde på at det har været nødvendigt at gøre et ophold uden for Porta di Ercolano, eventuelt for at betale toldafgift, i stedet for at fortsætte direkte igennem byporten med de medbragte varer. Eftersom staldbygningerne kommer ganske kort tid efter fornyelsen af Porta Romana, kan det da tænkes, at byporten ombyggedes specifikt med den hensigt, at den skulle tjene som en toldstation? Eller er det muligt, at hestestaldene ved Porta Romana ikke har haft nogen særlig kommerciel funktion? Det eneste tegn på lignende aktivitet ved Porta di Ercolano, er den mulige muldyrstaldbygning Nord

19, som kort blev beskrevet i empirikapitlet. Kan denne bygning have tjent som et sted, hvor man kunne pakke varer om, som senere skulle sendes ind i byen på ryggen af muldyrene? I så fald ville Porta di Ercolano være et oplagt sted at foretage fortoldning af varer, hvis handelstrafikken alligevel måtte gøre et ophold, før turen fortsatte inden for byens mure. Kan det tænkes, at dette ophold i trafikken og dertilhørende ventetid ved fortoldning og håndtering af varer, kan have skabt behovet for det store antal af tabernae som ses ved byportene?

Et andet spørgsmål vedrørende disse to byporte og dertilhørende nekropol som er blevet stillet i løbet af opgaven er, hvorledes de har været administreret. I kapitlet vedrørende administration af byporten, er der redegjort for forskellige former for administrative embeder i de romerske byer. Det er vanskeligt at komme med videre gisninger om hvilke embedsmænd, der har haft ansvar for disse områder. Ser man til gengæld på det empiriske materiale, særlig for Ostia, lader det til at være tegn på en overordnet administration indenfor enkelte dele af udviklingen ved Porta Romana. Der må her argumenteres for, at det pludselige skifte i bebyggelsestypen i løbet af de første årtier af det 2. århundrede e.Kr., samt udbygningen af områdets vejnet, vidner om en overordnet administration af bebyggelsen, fremfor en række tilfældige byggeprojekter. Ved Porta di Ercolano gennemgik mange butikker og værksteder i den nordlige butiksrekke forskellige former for fornyelse, da Vesuvus gik i udbrud. Er det en tilfældighed at det skete samtidigt, eller har det været besluttet fra en instans som beskæftigede sig med områdets udvikling? Eller var fornyelsesprocessen blot en igangværende restaurering efter jordskælvet i 62. e.Kr.? Det er også blevet diskuteret hvorvidt Villa delle Colonne a Mosaico kan have benyttet sig af den nordlige række butikker ved Porta di Ercolano, og hvorvidt dette kan have haft en indflydelse i forhold til den tidlige kommercielle udvikling ved Porta di Ercolano. De samme forhold gør sig muligvis også gældende for Villa di Cicerone og den sydlige butiksrekke.

For kort at vende tilbage til skillet mellem by og periferi, lader det til, at forskellene mellem byen og periferien gradvist udviskes. Begge byporte, med hver deres nekropol, ændrer sig fra at udgøre byens periferi, til at nærme sig en urban tilstand. Der er tidligere redegjort for Goodmans definition af periferien, der forstås som en bebyggelse, der hverken ligner byens tætte bebyggelse, men heller ikke er lig den spredte bebyggelse som findes på landet. Hun ønsker at bruge udtrykket periurban i stedet for periferi, hvilket hun mener bedre beskriver området udenfor de romerske byer. I forhold til ovenstående analyses resultater, ville der kunne argumenteres for, at de undersøgte områder nærmere påtager sig en urban form, i stedet for at være en mellemting mellem by og periferi, i hvert fald i de senere faser.

Afslutningsvist vil det være aktuelt at gennemgå kvaliteten af det empiriske materiale. Opgavens empiriske materiale har i hovedsag bestået af Kockels og Heinzelmans respektive forskningsresultater. Et problem, som allerede fra begyndelsen har vanskeliggjort indsamlingen af det empiriske materiale, har været at Kockel og Heinzelmann har haft vidt forskellige indgangsvinkler til materialet. Selvom deres forskningsresultater præsenteres på en næsten identisk måde, fokuserer Kockel kun på gravene ved Porta di Ercolano, mens Heinzelmann behandler alle bygninger i området foran Porta Romana. Det har gjort indsamlingsprocessen for Porta di Ercolanos nekropol kompliceret og på samme tid er det endelige resultat ganske ufuldstændigt. Der er et utal af bygninger med en ukendt kontekst, både hvad angår datering og brug. Årsagen til Kockel og Heinzelmans forskelligheder, kan højst sandsynlig findes ved at se på hvornår de hver især har forfattet deres værk. Kockel skrev sit værk i 1983 og Heinzelmann i 2000. Kockel har derfor uden tvivl været upåvirket af the spatial turn, og har uden tvivl fundet en større interesse i prægtige gravmonumenter, end beskedne forretningsbygninger. Heinzelmann skrev til gengæld sit værk, på et tidspunkt hvor det har virket som en selvfølgelighed at se på den større helhed, og brugen af bygninger, fremfor specifikke arkitektoniske detaljer. Foruden den manglende information vedrørende de ikke-sakrale brugsbygninger ved Pompeji, skal det også nævnes, at en stor fejlkilde ved materialet må kunne tilskrives tidligere hårdhændede udgravningsmetoder, samt fejlslagne restaureringsforsøg. Ligeledes har udokumenteret udgravningsaktivitet ført til et tab af forskningsmateriale. Disse fejlkilder og mangler, har uden tvivl haft en indvirkning på denne opgaves analyse, og dens resultater.

8. Sammendrag og konkluderende afslutning

Hvad er denne opgaves forskningsmæssige bidrag?

Der er foretaget en sammenligning af to udvalgte områder; Porta Romanas nekropol i Ostia og Porta di Ercolanos nekropol i Pompeji. Begge områder lader til dels til at være underrepræsenterede i forskningen. I løbet af arbejdet med opgaven, har det vist sig, at forskningen vedrørende Porta di Ercolano, indtil for ganske nylig har været ganske så ensidig. Førhen har der været lagt særligt vægt på områdets sakrale bygninger, såsom forskellige typer af grave, monumenter, altre og andre mindesmærker. Inden for det sidste årti har der været en stigende interesse indenfor bygninger af en kommerciel karakter ved Porta di Ercolano, såsom butiksbygninger, værksteder og spisesteder. Forskningen vedrørende Porta Romana har haft et større fokus på bygningernes funktionsmæssige

variation, end forskningen på Porta di Ercolano. Det er særligt Michael Heinzelmann, der med sit arbejde har givet et nuanceret indblik i Porta Romanas nekropol.

Den oprindelige idé med opgaven var at undersøge om der fandtes overordnede tendenser, indenfor områdernes bebyggelse. Dette har til en vis grad vist sig at være tilfældet, i kraft af at begge områder på det ene eller andet tidspunkt gennemgår en øgende urbanisering med et skifte indenfor områdernes brug. På samme tid har der også vist sig at være store forskelle, blandt andet indenfor tidspunktet for dette funktionsskifte. Forskellene kan muligvis forklares ved en tilstedeværelse af villaer, som tilsyneladende kan have spillet en større rolle i den kommercielle udvikling ved Porta di Ercolano. Man kan spekulere på om manglen af villaer, kan være årsagen til Porta Romanas senere udvikling?

I løbet af denne opgave er der særligt blevet lagt vægt på at tydeliggøre den ændring, som sker i områderne. Særligt fokus har været at fremhæve den overordnede fordeling mellem bygninger af en sakral og ikke-sakral funktion set i takt med den diakrone udvikling. I analysen har fokus især været rettet mod udviklingen for områdernes overordnede bebyggelse over tid, frem for detaljerne vedrørende hver enkelte bygning. Digitaliseringen af kortmaterialet har i særdeleshed bidraget til en overskuelig gennemgang af det empiriske materiale. Undersøgelsens resultater har leveret et forskningsmæssigt bidrag, i kraft af en sammenligning mellem to områder, som tidligere har været ganske underbelyste.

8.1 Perspektivering

Ved fremtidig forskning indenfor emnet, kunne det være aktuelt at se på den yderligere udvikling, for udgravningerne af butikbygningerne ved Porta di Ercolano. På nuværende tidspunkt er disse et igangværende og uafsluttet projekt. Der er stadig mange spørgsmål, som ikke er besvaret vedrørende disse forretningers ophav. Der findes ligeledes flere ikke-sakrale bygninger ved både Porta di Ercolano og Porta Romana, hvis specifikke funktioner til stadighed er ukendte.

9. Litteraturliste

Publicerede værker

Bellotti P., et al. (2011). The Tiber river delta plain (central Italy): Coastal evolution and implications for the ancient Ostia Roman settlement. *Holocene*. 21, pp. 1105-1116.

Burnham, B. (1998). Review: Urban Society in Roman Italy by T. J. Cornell and K. Lomas. *The Classical Review* 48, s. 535-536.

Calza, G., & Becatti, G. (1967). Ostia. Libreria dello Stato.

Cavassa, L., Lemaire, B., & Piffeteau, J.-M. (2013). Pompéi. L'atelier de potier Via dei Sepolcri, boutique NE, n. 29. Chronique des activités archéologiques de l'École Française de Rome (<https://journals.openedition.org/cefr/881>)

Cavassa, L., Lemaire, B., Chapelin, G., Lacombe, A., Piffeteau, J.-M., & Stelo, G. (2014). Pompéi. L'atelier de potier de la via dei Sepolcri, 29. Chronique des activités archéologiques de l'École Française de Rome (<https://journals.openedition.org/cefr/1139>)

Cavassa, L., Lemaire, B., Chapelin, G., & Lacombe, A. (2015). Pompéi. L'atelier de potier de la via dei Sepolcri 28-30. Campagne de fouilles 2014. Chronique des activités archéologiques de l'École Française de Rome. (<https://journals.openedition.org/cefr/1279>)

Cherry, D. (2001). *The Roman world: a sourcebook*. Blackwell.

Conolly, J., Lake, M. (2006). *Geographical information systems in archaeology*. Cambridge University Press.

Cooley, A. E., Mitchell, S. and Salway, B. (2007) Roman Inscriptions 2001–2005, *Journal of Roman Studies*, 97, s. 176–263.

Descœudres, J-P. (2008). History and historical sources. I: Dobbins, J., & Foss, P. (red.) *The world of Pompeii*. Routledge, s. 9-27.

Eschebach, L. & Eschebach, H., Müller-Trollius, J. (1993). *Gebäudeverzeichnis und Stadtplan der antiken Stadt Pompeji*. Böhlau.

Fazio, M. W., Moffett, M., & Wodehouse, L. (2014). *A world history of architecture*. Laurence King.

Franklin, J. (2008). Epigraphy and society. I: Dobbins, J., & Foss, P. (red.) *The world of Pompeii*, Routledge, s. 518-525.

Foss, P. (2008). Rediscovery and resurrection. I: Dobbins, J., & Foss, P. (red.) *The world of Pompeii*. Routledge, s. 28-42.

- Goodman, P.J. (2007). *The Roman city and its periphery: from Rome to Gaul*. Routledge.
- Goodman, P. J. (2012). *Vicus. I: The Encyclopedia of Ancient History* Wiley, s. 6993-6994.
- Hermansen, G. (1981). *Ostia: aspects of Roman city life*. University of Alberta Press.
- Heinzelmann, M. (2000). *Die Nekropolen von Ostia: Untersuchungen zu den Gräberstrassen vor der Porta Romana und an der Via Laurentia*, F. Pfeil.
- Hirt, A. M. (2012). *Pagus. I: The Encyclopedia of Ancient History*. Wiley, s. 4981-4982.
- Jacobs, I. (2009). *Gates in Late Antiquity. The Eastern Mediterranean*. Babesch.
- Kockel, V. (1983). *Die Grabbauten vor dem Herkulaner Tor in Pompeji*. Ph. von Zabern.
- Kostof, S. (2005). *The city assembled*. Thames & Hudson.
- Laurence, R. (2007). *Roman Pompeii: space and society*. 2nd ed. Routledge.
- Laurence, R. & Newsome, D.J. (2011). *Rome, Ostia and Pompeii: movement and space*. Oxford University Press.
- Lott, J. B. & Erdkamp, P. (2013) *Regions and neighbourhoods. I: Erdkamp, P. (red.) The Cambridge Companion to Ancient Rome*, Cambridge University Press, s. 169-189.
- MacDonald, W.L. (1986). *The architecture of the Roman Empire. Vol. 2: An urban appraisal*. Yale University Press.
- Malmberg, S. (2015). 'Ships are Seen Gliding Swiftly along the Sacred Tiber': The River as an Artery of Urban Movement and Development. I: Östenberg, I., Malmberg, S., Bjørnebye, J., (red.), *The Moving City, Processions, Passages and Promenades in Ancient Rome*. Bloomsbury Academic, s. 187-201.
- Malmberg, S. & Bjur, H. (2009). The suburb as centre. I: Bjur, H. & Santillo, B. (red.) *Via Tiburtina: space, movement and artefacts in the urban landscape*. Svenska institutet i Rom, s. 109-128.
- Meer, L.B. van der & Stevens, N.L.C. (2000). *Tiburinus lapis. The use of travertine in Ostia*. Babesch: *Bulletin Antieke Beschaving*, 75, s. 169-195.
- Newsome, R. (2011). Introduction: making movement meaningful. I: Laurence, R. & Newsome, D.J. (red.) *Rome, Ostia and Pompeii: movement and space*. Oxford University Press, s. 1-54.
- Sigurdsson, H., Cashdollar, S. & Sparks, S.R.J. (1982). *The Eruption of Vesuvius in A.D. 79*:

Reconstruction from Historical and Volcanological Evidence. *American Journal of Archaeology*, 86, s. 39–51.

Stevens, S. (2010). *City Boundaries and Urban Development in Roman Italy, 4th Century BC - AD 271*, Oxford University Press.

Stöger, J. (2011). *Rethinking Ostia: a spatial enquiry into the urban society of Rome's imperial port-town*. Leiden University Press.

Östenberg, I., Malmberg, S., Bjørnebye, J., (red.) (2015). *The Moving City: Processions, Passages and Promenades in Ancient Rome*. Bloomsbury Academic.

Zanella, S., Cavassa, L., Laubry, N., Monteix, N., & Lemaire, B. (2016). Pompéi, Porta Ercolano: organisation, gestion et transformations d'une zone suburbaine. Le secteur de la porte d'Herculanum à Pompéi, entre espace funéraire et commercial, campagne 2015. *Chronique des activités archéologiques de l'École Française de Rome*. (<https://journals.openedition.org/cefr/1581>)

Zanella, S., et al. (2017). Pompéi, Porta Ercolano: organisation, gestion et transformations d'une zone suburbaine, campagne 2016. *Chronique des activités archéologiques de l'École Française de Rome*. (<https://journals.openedition.org/cefr/1676>)

Upublicerede værker

Tuinman, N. (2014). *A gateway into Roman society; examining the city gates of Roman Ostia through an analysis of the city plan*. Unpublished master thesis. Faculty of Archaeology, University of Leiden. (<https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/28369>)

Klassiske kilder

Vitruvius, *Ten books on architecture*. Translation by I. D. Rowland (Cambridge University Press 1999).

Internettet

Bakker, J.T. (1999). Ostia-Antica. <http://www.ostia-antica.org> [Accessed 28 May 2017].

Fife, S. (2018). The Roman Funeral. *Ancient History Encyclopedia*. <https://www.ancient.eu/article/96/the-roman-funeral/> [Accessed 31 Oct. 2018].

Huijzendveld, T. (2019). How the coastline of Ostia changed over the centuries <https://www.ostia-foundation.org/coastline/> [Accessed 11 May 2019].

Mohr, A. (2018). Kvæstorerne. Klassisk.ribe.katedralskole.dk. <http://klassisk.ribe.katedralskole.dk/historie/rompolsystem/quaestores.htm> [Accessed 19 Oct. 2018].

Piperno, R. (2018). Roman Funerary Rites. <https://www.romeartlover.it/Sarcophagi.html> [Accessed 31 Oct. 2018].

Pompeiiisites (2018), Pompeii. Parco Archeologico di Pompeii
<http://www.pompeiiisites.org/index.jsp?idProgetto=2> [Accessed 15 April 2018].

Pompeiiinpictures.com. (2018). Pompeii Porta Ercolano or Herculaneum Gate. Plan of Villas, Tombs and Via dei Sepolcri. <https://pompeiiinpictures.com/pompeiiinpictures/Plans/plan%20hg%20main.htm> [Accessed 14 Oct. 2018].

Sfsu.edu. (2019). Via Consolare Project. <http://www.sfsu.edu/~pompeii/> [Accessed 11 May 2019].

10. Illustrationsliste

Figur 1: *Kort over Tiberens moderne forløb, med udmunding i det Tyrrhenske hav. Tilvirket af forfatteren i ArcMap*

Figur 2: *Kort over Tiberens moderne forløb. Kort tilvirket af forfatteren i ArcMap*

Figur 3: *Tiberens forløb i det 1. århundrede e.Kr. Kort tilvirket af forfatteren i ArcMap, efter originalkort af Bellotti et al (2011).*

Figur 4: *Georeferering af kort med forskellige forløbsfaser for Tiberen, såvel som faser for strandlinjer ved Ostia. Georeferering af forfatteren i ArcMap, efter originalkort af Bellotti et al. (2011).*

Figur 5: *Samme som figur 4, men hvor gennemsigtigt kort, for at demonstrere hvorledes kortet er georefereret. Georefereret i ArcMap af forfatteren, efter originalkort af Bellotti et al. (2011).*

Figur 6: *Kort over fase 1, Pompeji. Digitaliseret af forfatteren i ArcMap efter Kockel (1983).*

Figur 7: *Kort over praktiske bygninger, Pompeji. Digitaliseret af forfatteren, efter Kockel (1983).*

Figur 8: *Kort over Porta di Ercolano, Pompeji i 79 e.Kr. Digitaliseret af forfatteren efter Kockel (1983).*

Figur 9: *Kort over fase 2, Pompeji. Digitaliseret af forfatteren efter Kockel (1983).*

Figur 10: *Fig 10: Kort over fase 3, Pompeji. Digitaliseret af forfatteren efter Kockel (1983)*

Figur 11: *Kort over fase 4, Pompeji. Digitaliseret af forfatteren efter Kockel (1983)*

Figur 12: *År 79 e.Kr. Grave versus praktiske bygninger, Porta di Ercolano. Villaerne er ikke inkluderet i dette diagram. Der tages forbehold for enkelte fejlkilder, grundet usikre bygningstolkninger. Det er også uvist, om samtlige praktiske bygninger har været i brug i år 79 e.Kr. Udført af forfatteren efter Kockel (1983).*

Figur 13: *Diagram over tilvæksten af bygninger ved Porta di Ercolano. Villaerne er ikke inkluderet i dette diagram. Der tages forbehold for enkelte fejlkilder, grundet usikre bygningstolkninger. Af forfatteren efter Kockel (1983).*

Figur 14: *Faseinddelt plantegning med fase 1 fra Augustus' regeringstid som strakte sig fra 27 f.Kr. til 14.e.Kr. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000: 36).*

Figur 15: *Plantegningen over Porta Romana i de tidligere faser. Heinzelmann (2000: 36).*

Figur 16: *Plantegning over Porta Romana. Fase 1-2. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000: 36).*

Figur 17: *Plantegning over Porta Romana. Fase 1-3. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000: 36).*

Figur 18: *Plantegning over Porta Romana. Fase 1-4. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000: 36).*

Figur 19: *Plantegning over Porta Romana. Grundet bebyggelse ovenpå tidligere faser, gøres disse gennemsligtige. Fase 1-5. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000:36).*

Figur 20: *Plantegning over Porta Romana. Fase 1-6. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000:36).*

Figur 21: *Plantegning over Porta Romana. Fase 1-7. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000:36).*

Figur 22: *År 79 e.Kr. Grave versus praktiske bygninger, Porta Romana. Bygningsdele eller rum som indgår i komplekser, tælles ikke som enkelte bygninger, disse komplekser tælles hver som én bygning. Af forfatteren efter bygningskatalog af Heinzelmann (2000).*

Figur 23: *Diagram over tilvæksten af alle bygningstyper ved Porta Romana. Bygningsdele eller rum som indgår i komplekser, tælles ikke som enkelte bygninger, disse komplekser tælles hver som én bygning. Af forfatteren, baseret på bygningskatalog af Heinzelmann (2000).*

Figur 24: *Diagram over tilvæksten af praktiske bygninger, i alle faser ved Porta Romana. Bygningsdele eller rum som indgår i komplekser, tælles ikke som enkelte bygninger, disse komplekser tælles hver som én bygning. Af forfatteren, baseret på bygningskatalog af Heinzelmann (2000).*

Forsideillustration: fotomanipulation af oversigtskort for Porta di Ercolano og Porta Romana. Udført af forfatteren, maj 2019

11. Tabelliste

Tabel 1: *Dateringer og bygningsfunktioner for bygninger ved Porta di Ercolano. Tabel opsat af forfatteren efter Kockel 1983.*

Tabel 2: *Tabel med dateringer og bygningsfunktioner for Porta Romana. Opsat af forfatteren efter Heinzelmann (2000: 123-251; Bakker 1999).*

Appendiks

Appendiks 1: Katalog over bygninger ved Porta di Ercolano, Pompeji

Appendiks 2: Katalog over bygninger ved Porta Romana, Ostia

Appendiks 3: Figurer til analysen

Appendiks 4: Tabeller til analysen

1. Katalog over bygningerne ved Porta di Ercolano, Pompeji

Notits til Syd 1 og Syd 2: Kockel forklarer, at Syd 1 forbindes med byporten og Syd 2, ved hjælp af en mur. Hvad angår sammenføining af disse tre bygninger, er det foregået sådan at murene tilhørende Syd 1, er konstrueret udenpå de to andre bygningers yderbeklædning. (Kockel 1983: 47-51).

Syd 1: I Kockels bygningskatalog står Syd 1 opført som en grav. Der er tale om en retvinklet bygning, hvor væggene er forstærket med tufsten og hvor loftet er i beton. Hele bygningen har været pudset med røde og hvide vandrette linjer. Der er gjort fund af inskriptioner, blandt andet på en marmorblok. Derudover er der, i midten af gravbygningen, fundet et alter i travertin. Bygningens facade er 2,5 meter høj og 6,02 meter bred. Det oplyses at bygningen har en niche, som skal være 2,2 meter høj og 1,83 meter dyb. Han forklarer, at bygningen blev fundet i 1763, i forbindelse med udgravningen af byporten. I den efterfølgende periode stod den overladt til sig selv og gik dermed gradvist i forfald. Den skal være blevet restaureret i 1851 og igen i 1977, hvilket har gjort at bygningens nuværende udseende næppe repræsenterer den oprindelige version (Kockel 1983: 47 -51).

Syd 2: Det vurderes at Syd 2 er et mindesmærke, i form af en halvcirkulær bänk, udført i tuf med 18 siddepladser. Det formodes, at anlægget kan have fungeret som en grav. Arealet under bænken og det dertilhørende fundament er ikke undersøgt. Ved Syd 2 er der fundet en inskriptionsplade og en torsostatue i marmor. Bygningen er 7,18 meter bred, 3,74 meter dyb og blev udgravet på samme tid som syd 1 (Kockel 1983: 51-53).

Syd 3: Mulig grav med fundament og underniveau. Bygningens sokkel i basalt og irregulære sten. Det oplyses at graven var hul ved udgravningen. I Syd 3 er der fundet et alter, to cippisten med inskriptioner, tre fragmenter af sokkelprofil, to fragmenter af en dorisk frise, fire fragmenter af gesimsen, og seks fragmenter af et såkaldt *pulvinus*, som er en del af et kapitæl i den joniske orden. Bygningen blev muligvis udgravet på samme tid som Syd 1 og 2. Syd 3 har en sokkel der er bevaret i 89 til 90 centimeters højde og som har en omtrentlig længde på 5,41 til 5,43 meter. Det oplyses, at underniveauet måler 0,38 meter til 1,48 meter i højden og har en maksimumlængde på 5,96 meter (Kockel 1983: 53-57).

Syd 4: Kockel beskriver bygningen som en mulig grav for en præstinde, hvilket baseres på fundet af en inskription. Bygningen består af en halvcirkulær bänk med ornamentik, opført i tuf, med fundament i beton. Det er usikkert om dette er en grav, der er ikke fundet begravelse eller en urne. På samme vis som med Syd 2, er arealet under bænken heller ikke undersøgt her. Syd 4 er ligeledes

udgravet i 1763. Bygningen måler 6,60 meter i bredden og 4,07 meter i dybden og er 0,84 meter høj (Kockel 1983: 57-59).

Syd 4A: Står opført som grav i Kockels katalog. Bygningens sokkel er konstrueret med tufsten, ovenpå dette findes et lag med teglsten, samt ikke tilhuggede- og uregelmæssige sten. Sidstnævnte tilhører den såkaldte byggeteknik, *opus incertum* (betonmur, hvis ydre består af groft tilhuggede sten). Syd 4a består af et kammer, som omkranses af en mur. Derudover er bygningen udstyret med flere tagbærende søjler, som hviler på en base, udsmykket med stuk. I forbindelse med udgravningerne i 1763 til 1788 er der blandt andet gjort en større række fund af fragmenter af diverse statuer. Mest relevant for bygningens brugstolkning, er nok fundet af 19 inskriptioner, samt en urne. Det oplyses at gravbygningen måler 5,75-5,90 meter i længden, søjlehøjden er 2,85 meter, bygningens rekonstruerede højde er 5,03-10 meter. Kammeret måler 3,55 meter gange 3,57 meter (Kockel 1983: 60-67).

Syd 4B: Det formodes, at Syd 4B har været en grav, som kan have ligget mellem Syd 4A og Syd 4C. Der findes ingen bygning og heller ingen fund, men der fundet en trappesats tæt ved Syd 4A som leder ned til Syd 4B og Syd 4C. Trappen blev udgravet i 1788 til 1789 (Kockel 1983: 63,68).

Syd 4C: Kockel beskriver Syd 4C som en grav, med en usædvanlig trekantet grundplan. Bygningen indeholder to mindre gravkamre og et marmoralter, og det oplyses at disse er består af murværk i teglsten. Der er gjort fund af to gravlagte individer, såvel som flasker (Kockel omtaler disse som tåreflasker), fad og masker i terrakotta og en mønt. Bygningens mål kendes ikke, bygningen blev udgravet i 1770 (Kockel 1983: 67-68).

Syd 4D: Kockel forklarer at bygningen, som formodentligvis er en grav, endnu ikke er fuldt udforsket, selvom udgravningerne påbegyndtes allerede i 1770. Hertil bør det nævnes, at Kockels bygningskatalog er fra 1983, så meget kan være sket i mellemtiden (Kockel 1983: 68).

Syd 4E/F: Syd 4E og Syd 4F, er ikke bygninger, men består blot af syv mindsten eller gravsten, med dertilhørende inskriptioner. Stenene udgravedes samtidigt med Syd 4D (Kockel 1983: 69-70).

Syd 5 til Syd 15: Her opstår der et ophold i bygningsbeskrivelserne fra Kockels side, dette skyldes formodentligvis manglen på gravbygninger i området. Det er dog muligt at finde en opsamling af diverse bygningsbeskriver af enkelte af disse bygninger, via den omfangsrige netressource *Pompeii-inpictures.com*. Overordnet set beskrives hele rækken af bygninger fra Syd 5 til Syd 15 som værende butikker, med undtagelse af Syd 6 og Syd 15A, der begge har fungeret som indgangspartier til

Villa di Cicerone. De eneste bygninger som beskrives på et ordentligt vis, er Syd 5 og Syd 7. Beskrivelserne baseres på to italienske kilder fra udgravningsrapporter, som Pompeiinpictures har gjort tilgængelige via et sammendrag på engelsk.

Syd 5: Det forklares, at bygningen har været en butik, med hvidpudsede vægge, men også med et simpelt gulv bestående af jord. Der er gjort et større antal fund ved denne bygning; en række forskellige genstande i bronze, ben, ler og bly. Der er blandt andet fundet dele fra en eller flere vægte af bly og ben. Bygningens mål opgives desværre ikke her (Pompeiiinpictures 2018).

Syd 7: Denne mulige forretningsbygning indeholdt et stort kar, udført i vandtæt beton af typen *opus signinum*. Det oplyses at karet bestod af en stor firkantet blok, hvori fordybningen var cirkulær med en dybde på 1.90 m og en bredde på 2.65 m. Karet skal have været udstyret med et dræn (Pompeiiinpictures 2018).

Syd 16: Kockel beskriver Syd 16 som et gravområde med en mur og gravbygning, samt et tomt gravkammer. Gravbygningens fundament er beklædt med mørke tufsten, mens væggene i gravkammeret består af *opus incertum*. Til kammerets loft er der brugt plantemateriale, beklædt med puds. Der er fundet en marmorgravsten med inskriptioner samt en inskriptionstavle i marmor. Syd 16 blev udgravet i 1813. Gravområdet måler i længden 24,89 meter, og i bredden 8,28 meter. Gravbygningen måler 4,26 meter i længden og 3,59 meter i bredden, mens gravkammeret måler 2,38 meter i længden og 1,51 meter i bredden (Kockel 1983: 70-75)

Syd 17: Beskrives af Kockel som en gravbygning, hvis sokkel er beklædt med tegl. Alt derover består af mørke tufsten. Bygningen omkranses af en mur primært bestående af basaltsten, som er konstrueret ved at benytte *opus incertum*. Det formodes, at gravrøvere på et tidspunkt har forsøgt at plyndre Syd 17, hvilket synes at have forårsaget ødelæggelser på et alter i bygningen. Bygningen har flere steder spor efter rød maling. Bygningen består af et indgangsparti og et gravkammer med hvide vægge. Gravkammeret har fire nicher i væggene, mens indgangspartiet har to. Det oplyses at gravbygningen måler 4 meter gange 3,90 meter. Det indvendige gravkammer måler 2,27 til 2,30 meter i længden og 2,40 til 2,49 meter i bredden. Hele gravområdet, som afgrænses af tidligere nævnte mur, måler 6,57 meter i længden og 7 meter i bredden. Der er gjort fund af glas, fire marmorplader, en inskriptionstavle i marmor og et relief bestående af et gladiatormotiv med en påmalet tekst. Syd 17 blev udgravet i løbet af årene 1812 til 1813 (Kockel 1983: 75-85).

Syd 18: Her skal der være tale om en cylindrisk gravbygning, bestående af mørtel og tegl, med et fundament i lys tufsten, med hjørner i kraftigere tufsten. På samme vis som det er tilfældet med Syd 17, består syd 18 også af et gravområde, med en omkringliggende mur. Muren består af tufblokke og tegl. Ved syd 18 er der fundet en marmorplade med inskriptioner, en dørså og en mulig lampe, samt en påmalet tekst (sandsynligvis er denne fundet på en væg og ikke en genstand). Bygningens sokkel måler 3,25 til 3,27 meter i længden og 3,25- 3,30 meter i bredden. Kammeret måler 1,88 meter i diameter. Hele gravområdet måler 4,60 til 4,65 meter i bredden og 7,97 til 8,04 meter i længden. Syd 18 blev udgravet i 1812 (Kockel 1983: 85-90).

Syd 19: Kockel forklarer, at Syd 19 udgøres af et område med en gravsten i basalt, og en omkringliggende mur bestående sten i en irregulær størrelse. Ifølge Kockel skal muren være blevet grundigt restaureret, men han oplyser ikke hvornår. Området måler 8,70 til 9,52 meter i længden og 8,07 til 8,30 meter i bredden. Udgravningerne af syd 19 foregik fra 1812 til 1813 (Kockel 1983: 90).

Syd 20: Kockel beskriver Syd 20 som et gravområde med en omkringliggende mur, samt en gravbygning som indeholder et marmorbeklædt alter. Gravbygningen er opført i beton, dens sokkel er beklædt med opus listatum. Den omkringliggende mur er først og fremmest opført i opus incertum og dernæst forstærket med opus listatum. Der er fundet en inskriptionsplade i marmor. Syd 20 blev udgravet i 1813. Det samlede gravområde måler 6,11 meter i længden og 6,46 meter bredden, mens gravbygningen måler 3,83 m i bredden og 3,53 meter i længden (Kockel 1983: 90-97).

Syd 21: Kockel forklarer, at Syd 21 er et trapezformet gravområde, med en omkringliggende tyk mur som er konstrueret i opus incertum med grove stykker tegl, basalt, kalksten og frådsten. Der er fundet gravsten i marmor og kalksten, en inskriptionsplade i marmor, en urne, marmorfragmenter, samt en del af en marmorstatue. Området er udgravet ad to omgange, første gang var i 1813 og senere igen i 1828. Syd 21 måler 4,41 til 4,47 meter i længden og 4,41 meter i bredden (Kockel 1983: 97-100).

Syd 22: Kockel forklarer, at der her er tale om et yderst velbevaret gravkompleks, med et rigt dekoreret alter. Bygningens sokkel består af tufsten, med hjørner i opus incertum, som tjener som forstærkning. Fundamentet har en marmorklædning, der dækker de øverste lag. I bygningen er der blandt andet fundet gravsten i marmor, urner, hver især i glas og terrakotta, samt en inskriptionsplade i marmor, foruden et større antal mindre genstande. Bygningen, som blev udgravet i 1813, måler 4,10 meter i længden og 3,15 meter i bredden. Bygningens indvendige kammer måler 1,66

meter i længden og 2,27 meter i bredden. Hele gravområdet måler 6,95 til 7,10 meter i længden og 7,95 til 8 meter i bredden (Kockel 1983: 100-109).

Syd 23: Ifølge Kockel er der tale om en gravbygning som omkranses af en mandshøj mur. Bygningen indeholder en triclinium. Indgangen til bygningen er forstærket med tufsten, ellers oplyses det at bygningens gavle består af murværk i tegl. Muren består af tufsten, opmuret i et retikulært mønster. Kockel forklarer, at bygningen skal have gennemgået en del restaurering, men at der oprindeligt skal have været vægmalerier på indervæggene. Der er fundet en inskription og en inskriptionstavle. Udgravninger er foregået ad to omgange, første gang i 1775 og dernæst i 1813. Bygningen måler 5,77 til 6,23 meter i længden, 4,26 til 5,57 meter i bredden (Kockel 1983: 109-111).

Nord 1: Ifølge Kockel skal Nord 1 have været en gravbygning, selvom det kun er soklen som er bevaret, da overetagen er en rekonstruktion. Soklen består af en type beton af basalt, som omkranses af fem rækker med tufblokke, med bygningsprofiler udført i tufsten. Soklen skal være yderst stabilt konstrueret, da de store blokke med tuf sidder i spænd, på en sådan vis at konstruktionen holdes sammen. Kockel tilføjer dog at Nord 1 indeholder et gravkammer konstrueret i opus incertum, med tufsten og basalt som byggematerialer. Gravkammeret har også bygningsprofiler i travertin og et pudset loft. Udgravningerne foregik i årene 1764 og 1887. Der er gjort fund i og omkring gravbygningen. Fund gjort i gravbygningen er der fundet to tufstens urner i terrakotta, to urnebeholdere i bly, to mønter, kasser af elfenben, skår fra et glasfad og rester af træ samt søm. Kockel forklarer, at konteksten er usikker for fundene som blev gjort uden for bygningen, men at disse består et fragment fra en bronzestatue, samt dele af tufstensøjler. Det oplyses at Nord 1 måler 5,64 til 5,71 meter i længden og 3,91 til 3,94 meter i bredden (Kockel 1983: 111-115).

Nord 2: Ifølge Kockel skal denne formodede gravbygning være i bevaret i så dårlig en grad, at det hverken er muligt at tyde hvorledes bygningen kan have set ud, eller hvilke byggematerialer som har været brugt i forbindelse med konstruktionen. Nord 2 måler 5,15 meter i længden og 5,01 meter i bredden. På trods er bygningens dårlige forfatning, er der gjort en del fund. Nogle af disse indikerer, at bygningen har været brugt til begravelser. Der er tale om en inskriptionsplade, to urner, hver især i terrakotta og glas, en gravsten i marmor, en urneholder i bly, en tåreflaske, to mønter hver især præget under Augustus og Claudius, en nål, en nøgle, to bronzemønter som dateres til kejsertiden, en lille slange i bronze, bronzemønter præget under Augustus samt muslingeskaller. Bygningen er intervalvist udgravet i årene 1763, 1828, 1933 og til slut i 1980 (Kockel 1983: 115-117).

Nord 3: Her der det kun fundamentet som står tilbage. Såvel som det var tilfældet med Nord 1, er dette fundament ekstra stabilt, grundet hjørneblokke som sidder i spænd og dermed sikrer at de resterende basalt- og tufsten holdes sammen. Bygningen blev udgravet i 1763 og der er fundet en pulvinus i tufsten. Bygningen måler 3,31 meter i længden og 2,84 meter i bredden (Kockel 1983: 117-118).

Nord 4: Et monument i beton med basalt- og tufstensklædning, med en sokkel beklædt med tufsten og basalt. På trods af en dårlig bevaringsgrad, forklarer Kockel at monumentet har været stort. Store dele af bygningen er blevet genopbygget eller restaureret. Der er fundet en korintiske søjledele, samt diverse andre søjledele, heriblandt en del tilhørende en jonisk søjle og diverse bygningsdele som eksempelvis to altre. Samtlige fund skal være tilvirket i tufsten, med undtagelse af et mindre antal marmorstatue fragmenter, samt en hel statue, ligeledes bestående af marmor. Monumentet måler 9,64 meter i længden og 9,23 meter i bredden og blev udgravet i løbet af 1812, samt 1933 til 1935 (Kockel 1983: 118-125).

Nord 5: Store dele af denne bygning blev restaureret i løbet af 1977, men ifølge Kockel, skal bygningens frontvæg oprindeligt have været opført i opus reticulatum, med en forstærkning af hjørnerne. Det eneste fund der er gjort, er en inskriptionsplade i marmor. Bygningen blev udgravet i årene 1806, 1886 og igen fra 1933 til 1935. Bygningen måler 6,65 meter i bredden og 7,08 meter i længden (Kockel 1983: 125-126).

Nord 6: Kockel forklarer, at Nord 6 er bedre kendt som guirlandegraven, grundet bygningens unikke udsmykninger. Selvom Nord 6 skal have været en grav, findes der intet gravkammer, eftersom bygningen har en massiv betonkerne. Denne bygning er i stor grad rekonstrueret, med en underbygning som er opført i basalt og en sokkelbygning i tufsten, såvel som et *aedicula* (alter) i marmor, tuf- og kalksten, som ifølge Kockel udgør tre forskellige arkitektoniske træk. Kockel tilføjer, at forskellene i de tre distinkte lag, blev forsøgt nedtonet med hvid stuk. Der er gjort adskillige fund i forbindelse med denne gravbygning, hvilket hovedsageligt omfatter søjledele i marmor, tuf og en type konglomerat kaldet breccia. Derudover er fundet andre bygningsdele og en marmorfrise, samt to mandlige marmorbuster, tilhørende en usikker kontekst. Bygningen måler 4,19 til 4,23 meter i længden og 3,74 meter i bredden (Kockel 1983: 126-151).

Nord 7: Beskrives af Kockel som et gravområde, med en omkringliggende mur, opført i opus incertum med basalt- og kalksten, der i stor grad er forvitret i den nordlige og sydlige del. Kockel oplyser, at muren flere gange er blevet rekonstrueret, sidste gang skal have været i 1977. Området blev

udgravet i 1813, og er omtrent 6 meter langt og 6,10 meter på det bredeste led. Der er fundet en enkel gravsten (Kockel 1983: 151-152).

Nord 8: Kockel forklarer, at bygningen skal have været en gravbygning, med et gravkammer i tufstensblokke. Graven er konstrueret på basaltblokke, placeret med en vertikal orientering. Over dette ligger blokke af kalksten, såvel som en overliggende gesims, der ligeledes består af kalksten. Toppen af bygningen består i dag af en forvitret kerne af beton. Der er fundet et større antal statuetter i terrakotta, deriblandt to med gladiatormotiv, samt to af guderne Merkur og Mars. Derudover er der fundet to urner i henholdsvis glas og terrakotta, en maske, ligeledes i terrakotta, samt en amfora af glas. Gravbygningen måler 3,39 i længden og 3,09 meter i bredden (Kockel 1983: 152-157).

Nord 9: Kockel beskriver bygningen som en grav eller kenotaf, med facadedekorationer i stuk, korintiske vægsøjler, delfinfigurer i loftet, samt et tegltag. Bygningens vægge har en kerne af tegl, gulvene er vandtætte. Bygningen er udstyret med en tufstensbænk. Der nævnes ingen fund i forbindelse med Nord 9. Bygningen blev udgravet i 1811 og måler 2,94 meter i længden og 4,45 meter i bredden (Kockel 1983: 157-161)

Nord 10 til Nord 30: Denne række af bygninger er udeladt i Kockels beskrivelser, der findes dog nyere studier som har behandlet enkelte af disse bygninger. Heriblandt er der gennemført en del undersøgelser i nyere tid af arkæologer fra *L'école française de Rome* (den franske skole i Rom) (Cavassa et al. 2014; Zanella et al. 2016; Zanella et al. 2017). Derudover har *San Francisco State University* undersøgt området, i forbindelse med et længerevarende projekt, kaldet *Via Consolare Project* (Sfsu.edu 2019). Blandt nogle af de som har engageret sig i at undersøge dette underbelyste område. Det franske hold med arkæologer har undersøgt bygningerne Nord 10, Nord 13, Nord 14, Nord 18, Nord 20, Nord 28, Nord 29 og Nord 30. I forbindelse med disse undersøgelser, for enkelte af bygningerne har det lykkedes holdet at udlede dateringer og hypotetiske bygningsfunktioner. De forklaret desuden at den nordlige række af bygninger kan deles op i to forskellige sæt med bygninger, og at der kan ses et tydeligt skille øst og vest for Nord 15, som er fungerede som indgang til *Villa delle Colonne a Mosaico*. Det ene sæt skal bestå af bygningerne Nord 16 til Nord 29, hvorimod det ikke nævnes direkte i den franske artikel, hvilke bygninger der udgør det andet sæt. Artiklens bilag med kortmateriale viser dog umiddelbart at der må være tale om bygningerne Nord 14 til nord 10, i østgående retning fra Nord 15. Det forklares om bygningerne vest for Nord 15, at disse er ganske så ensartede i ruminddelingen, og at facaderne er opført i samme materialer, navnlig opus incertum i basaltsten. Det tilføjes hertil, at hovedindgangene til bygningerne består af *opus*

vittatum mixtum (beton beklædt med kalk og tegl) i sarnokalk, og i enkelte tilfælde gule tufsten (Zanella et al. 2017). En bygning som ikke lader til at være undersøgt af hverken det franske eller amerikanske hold af forskere, er den mulige muldyrstaldsbygning Nord 19. Denne bygning beskrives desværre ikke i detaljer (Pompeiiinpictures 2018). Nedenstående bygningsbeskrivelser er en redogørende gennemgang af de bygninger, hvor der er foretaget udgravninger af de franske arkæologer.

Nord 10: Bygningen består af tre rum og betegnes af det franske hold som en butik. Undersøgelsen af det nordvestlige af de tre rum, afslørede at rummet sandsynligvis ikke var i brug ved Vesuvs udbrud. Det beskrives ikke hvilke byggematerialer der er brugt i denne del af bygningen, andet end at der under udgravningen skal der være forekommet diverse fragmentariske materialer, såsom fliser. I det nordøstlige rum, skal der være blevet fundet to mindre vægelementer bestående af lavastensblokke, og som udgjorde sin egen struktur. Bygningen måler 9,44 meter i længden og 5,40 meter i bredden. Bygningen udgravedes i 2015 (Zanella et al. 2016).

Nord 13: Bygningen betegnes også som en butik og består ligeledes af tre rum. De franske undersøgelser, viser at der har været en åbning mellem vægpartier mellem Nord 13 og Nord 12, som også menes at have været en butik. Nord 13 er udgravet i løbet af samme udgravningskampagne som Nord 12. I det nordvestlige rum findes er fundet en ovn. Det nævnes at området er voldsomt forstyrret, på grund af tidligere udgravningsaktivitet. Dele af ovnen skal være bygget med basaltsten, og kalksten og det antydes af franskmændene, at ovnen er ganske så atypisk i sit design. I det tredje rum, som menes at have spor efter to forskellige bygningsfaser, er der gjort fund af forskellige byggematerialer i forbindelse med udgravningen af rummet, deriblandt et gulvlag som har skullet virke fugtsikrende, samt en større antal af blandt andet tufsten og sarnokalksten. Rummet er påvirket af flere forstyrrelser, som ifølge franskmændene kan skyldes udokumenterede arkæologiske undersøgelser fra 1960'erne. Bygningens mål er ikke oplyst (Zanella et al. 2016).

Nord 14: Bygningen beskrives som en ufærdig forretning, med to konstruktionsfaser. Det forklares, at forretningsbygningen i starten har fungeret som en slags silo, det fremstår dog ikke klart fra teksten hvad der blev opbevaret der. I bygningens næste fase er der gravet flere dybe gruber, hvoraf den dybeste er udstyret med en simpelt udgravet trappesats. Ifølge franskmændene er der fundet gult sand i gruberne, hvilket er en mulig indikator for mørtelproduktion. Bygningens mål opgives desværre ikke. Nord 14 blev udgravet i løbet af 2016 (Zanella et al. 2017).

Nord 20: Bygningen beskrives både som en forretning såvel som et muligt værksted til forarbejdning af metaller. Her skal der også være tale om flere konstruktionsfaser, men de franske

arkæologer forklarer, at hele butikken, eller værkstedet, blev opført ad én omgang, i løbet af den første fase. Bygningen bestod i første omgang af to rum, men i en senere fase skal disse være blevet opdelt, så der i alt var tre rum. Det pointeres, at bygningens funktion i denne periode er ukendt. Der er dog fundet en grube, som de franske arkæologer tolker som en mulig tank eller cisterne. I den følgende fase bliver Nord 20 udstyret med et gulv, udført i en type beton der indeholdt knust tegl, såvel som endnu en beholder til opbevaring af vand. I næste fase fjernes en væg og der graves et hul, som formodes at have en udgjort en del af et anlæg, til smeltning og støbning af metaller. Der er desuden gjort fund af jernslagge ved samme anlæg. I den sidste fase opføres der en mur som skaber en ny ruminddeling, med to nye rum, og der graves endnu en grube, til deponering af produktionsaffald. Bygningens mål er ikke opgivet. Nord 20 blev udgravet i løbet af 2016 (Zanella et al. 2017).

Nord 28: Bygningen skal have fungeret som et led i keramikproduktionen hos Nord 29. Nord 28 indeholder en brønd, som findes i den nordlige del bygningen. Det forklares at jordlagene omkring brønden bestod af en leret sandjord med nister af mørtel og grus, hvori der skal være gjort fund af rå og ubehandlede lerkar. Der oplyses hverken yderligere om bygningens arkitektur eller mål. Bygningen blev udgravet i løbet af 2014 og 2015 (Zanella et al. 2016).

Nord 29: Det formodes, at bygningen har været et keramikværksted, bestående af to rum. Nord 29 synes at have gennemgået flere faser. I løbet af den første fase findes der kun spor efter jordlag med gult ler og derefter groft sort sand. I den følgende fase, skal bygningens vægge være blevet opført. Det antages dog at facadens vægge tilhører en senere fase. Dernæst skal der være blevet installeret en vandbeholder og en ovn, som formodentlig er blevet brugt til brænding af keramik. Ovnene hviler på et fundament af mørtel og består overvejende af tufstensblokke, men enkelte elementer er konstrueret i tegl. Ovnene findes i det nordøstlige hjørne, i det ene af to rum, i det andet rum findes vandbeholderen. Derudover findes der, i det sydøstlige hjørne af samme rum, dele af en trappesats som har ledt op til en overetage. Ifølge franskmændene skal den være forvitret, grundet tidligere tiders udgravningsmetoder, som har ladet bygninger stå blottet for elementerne. Nord 29 blev udgravet i løbet af 2012 og 2013 (Cavassa et al. 2014).

Nord 30: Det formodes, at Nord 30 har indgået i produktionen af keramik hos Nord 29, på samme vis som Nord 27. Det oplyses, at bygningen måler 9.6 meter i nordlig og sydlig retning, og 2.34 meter østlig til vestlig retning. Nord 30 er tilsyneladende inddelt i to rum, der hver især har indeholdt en keramikbrændingsovn. Den ene var konstrueret af genbrugsmaterialer bestående af keramik. Der

er fundet spor efter produktion af forskellige typer keramik, i begge ovne. Bygningen blev udgravet i løbet af 2014 til 2016 (Cavassa et al. 2015; Zanella et al. 2017).

Nord 31/32: Ni gravlagte individer fra en førromersk kontekst, samt syv urner i terrakotta med askerester, to små lurfade, en flaske og en terrakottalampe. Udgravet i 1873 til 1874 (Kockel 1983: 161).

Nord 33: Rektangulært opmuret område, muligvis en ufærdig grav. Graven har intet fundament, men har i løbet af 1970'erne gennemgået en større renovering, hvilket Kockel mener har haft en forvrængende effekt på området (Kockel 1983: 161). Allerede da området udgravedes i 1813, var bevaringsgraden dårlig. Kockel forklarer, at det ligeledes har været vanskeligt at tolke hvilken funktion bygningen har haft, grundet manglen på fund. Bygningen måler 4,52 meter i længden og 3,97 meter i bredden (Kockel 1983: 161-162).

Nord 34: Denne ufuldstændige bygning hviler på en sokkel, bestående af betonblokke beklædt med retikulat og basaltsten. Ifølge Kockel skal bygningen have været en grav, en tolkning som understøttes af fundmaterialet og et muligt gravkammer. Bygningens vægge består af opus incertum i tufsten, med forstærkede hjørner i større tufsten. Kockel tilføjer at Nord 34 har gennemgået en større restaurering siden udgravningen i 1813, men det er usikkert hvornår det er sket. Der er fundet en inskriptionstavle, en dør i marmor, to dørstolper, en urne i alabast, urne i marmor, to urner i glas, to amfora, alter i terrakotta, tre kander og en guldring. Bygningen måler 5,97 til 6 meter og 5,90 til 5,95 meter ved sokkelen, mens kammeret måler 2,10 meter i længden og 2,50 meter i bredden (Kockel 1983: 162-165).

Nord 35: Ufuldstændig grav med et fundament i brosten. Over fundamentet er der et lag af travertin, gravens kerne består af beton og basalt. Bygningen er udgravet samme år som Nord 34, der findes ingen notater om fund. Bygningen er 3,13 meter lang og 3,08 meter lang i bredden (Kockel 1983: 165-166).

Nord 36: Som det er tilfældet med Nord 35, er denne bygning også ufuldstændig, men Kockel omtaler Nord 36 som værende en grav med en omkringliggende mur i travertin, tufsten og slagge. Kun det nederste af bygningen er en del af den oprindelige konstruktion, den øverste del af fornyet. Bygningen blev udgravet i 1813. Der findes ingen oplysninger vedrørende fund fra Nord 36. Bygningen måler 3,03 gange 3,03 meter (Kockel 1983: 166).

Nord 37: Kockel forklarer, at denne monumentale gravbygning, er blandt de allerbedst bevarede, ved Porta di Ercolano. Gravbygningen består af store, grove travertinsten, med to inskriptionsplader i marmor i bygnings sydlige og østlige del. Bygningen har udformning som et alter. De eneste fund ved gravbygningen er de to nævnte marmorplader med inskriptioner. Nord 37 blev udgravet i løbet af 1812 til 1813, og måler 3,42 meter i længden og 3,44 meter i længden (Kockel 1983: 166-168).

Nord 38 – 43: Ifølge Kockel er disse konstruktioner vanskelige at adskille, da de ligger tæt op ad hinanden, samtidig med at de er vældig dårligt dokumenterede. Kockel slår dog fast at Nord 38 er den ældste konstruktion, samt at det formodes at der er tale om grave (Kockel 1983: 168-173).

Nord 38: Bygningen består udelukkende af basaltsten, og er konstrueret i opus incertum. Bygningen med en kvadratisk grundplan. Den nederste del af bygningen har hvidt puds, med rester af graffiti med politisk motiv. Derudover indeholder bygningens sokkel en balustrade, såvel som utydelige relieffer og vægsøjler. Bygningen indeholder et gravkammer med en urneniche i den østlige væg. Det vides ikke om der er fundet en urne, tilhørende denne kontekst. Kockel nævner dog, at der fundet en urne i glas, et sted ved nord 38, såvel som to urneholdere i bly, en inskriptionstavle i marmor, en søjle, et større antal statuer og en form for tufstensblok brugt til loftkonstruktionen. Bygningen er muligvis udgravet i årene 1812 til 1815. Den måler 4,53 meter i bredden i den nordlige del, 5,58 meter mod syd, samt 5,24 meter i øst og 5,20 meter i vest. Gravkammeret måler 2,80 meter gange 2,51 meter (Kockel 1983: 168-176).

Nord 39 og 39A: Kockel beskriver Nord 39 som en rektangulær gravbygning, bygget i opus incertum bestående af tufsten, basalt, samt en type sten, som på tysk kaldes *sarnokalk*. Hjørnerne i overbygningen, er som de eneste, forstærket med tegl. Bygningen omkranses af en mur, som også er opført i opus incertum. 39A beskrives som et gravområde. Kockel forklarer, at bygningens gravkammer endnu ikke er fuldstændigt blotlagt (det kan imidlertid have ændret sig, siden Kockels undersøgelser fra 1983). Gravkammeret, med indgang i nord er opført i vulkanske *lapilli-sten*, umiddelbart udenfor indgangen, er der placeret tre gravsten i basalt. Ifølge Kockel er murværket på ydersiden blevet restaureret, men dette skal have ændret ved bygningens oprindelige form og udseende. Der er gjort fund af tre inskriptionstavler i marmor, ni gravsten og en statue i tufsten. Kockel forklarer, at det er usikkert hvornår bygningen er udgravet, men det er muligvis sket i løbet af 1826 til 1827. Gravbygningen har en samlet højde på 2,60 meter og måler 5,38 meter i længden i den nordlige del, samt 3,52 meter i den vestlige del og 3,57 meter i øst. Gravkammeret måler 3,60 meter i længden og

1,78 meter i bredden og har en højde på 1,75 meter. Gravområdet måler 6,40 meter i nord, 6,60 meter i syd, 8,37 meter i vest og 7,62 i øst (Kockel 1983: 168-169, 176-179).

Nord 40: Kockel beskriver bygningen som en lille gravniche i opus incertum, med en firkantet udformning og en sydvendt åbning. Ifølge Kockel var der gult puds på de indvendige vægge, de ydre vægge har muligvis også haft puds, men talrige restaureringer har gjort det vanskeligt at påvise. En konstruktionsmæssig detalje som fremhæves ved Nord 40 er det såkaldte *libationsrør*, der beskrives som et mindre rør der fører ned i gulvet, muligvis helt ned under graven. Derudover er der fundet en gravsten med inskription. Bygningen er muligvis udgravet i 1812 til 1815 og måler 1,09 meter i den sydlige del, 1,13 meter i nord, 0,91 meter i bredden og 0,95 meter i højden (Kockel 1983: 179-180).

Nord 41: Ifølge Kockel er der også her tale om gravniche med en tilnærmelsesvis firkantet grundplan. På samme tid beskrives grundplanen indvendigt som værende halvrund i sin udformning. Kockel forklarer, at det indre rum skal have været dekoreret med stuk, hvoraf enkelte rester er bevaret, midterst i rummet står en gravsten i basalt, på denne har der et malet motiv af en ung mand med tunika. Han skal have været omgivet af bånd og guirlander. Kockel tilføjer, at der også ved denne grav findes et libationsrør. Gravens tag består af en halvkuppel. Bygningens mure, som er grundigt restaurerede, består af kalksten, slagge og tufsten og er bygget i opus incertum. Der er kun fundet en inskriptionstavle i tufsten. Nord 41 er 1,90 meter høj og måler 1,32 meter i den nordlige del, 1,38 meter i syd, 1,34 meter i den vestlige del og 1,44 meter i øst. Bygningen blev muligvis udgravet i 1812 (Kockel 1983: 180).

Nord 42: Kockel beskriver Nord 42 som en gravbygning, opført i beton af basaltsten med hvidt puds og med hjørner forstærket i tegl. Bygningen er omkranset af søjler med en glat overflade, med korintiske kapitæler som bærer loftet. I den nordøstlige del af bygningen findes en mur, som forbinder Nord 42 med Nord 43. Udgravningerne har muligvis fundet sted i årene 1774 og 1817. Der er fundet to gravsten i marmor samt tre inskriptionstavler, henholdsvis i marmor, tufsten og kalksten. Bygningen måler 1,55 i bredden, både i øst og i vest, i syd måler den 2,45 meter og i nord er det 2,50 meter. Bygning er 2,70 meter høj (Kockel 1983: 180-182).

Nord 43: Formodet gravkammer i basaltstensmurværk, med hjørner forstærket i tegl. Kockel forklarer, at bygningen ligger tre meter under det nuværende omkringliggende niveau. Bygningen er muligvis udgravet i 1817, bygningen er 2,70 meter høj og måler 5,39 meter i den nordlige og den sydlige del, samt 3,52 meter i den vestlige del og 3,60 meter i øst. Der er fundet to inskriptionsplader (Kockel 1983: 183-184).

2. Katalog over bygninger ved Porta Romana, Ostia

Følgende er en redegørelse for Heinzelmans bygningskatalog (2000: 123-212).

Denne redegørelse indeholder ikke beskrivelser af enkelgravene i området, da disse ikke udgør egne bygninger og som sådan ikke er synlige elementer i området.

A1: Beskrives af Heinzelmann som værende et kompleks af grave, beliggende udenfor byporten i sydlig retning, eller til højre for Via Ostiensis og byporten. Bygningskomplekset er det første i den vestlige ende af området af tre bygninger i forskellige størrelser. Bygningerne i komplekset fremstår stærkt forstyrrede. I den nordlige del af gravområdet bruges bymuren som en afgrænsning. Bygningens facade er dækket med kalksten af typen travertin. Den sydlige del har et eget vægforløb, som er uafhængige af bymuren, hvilke består af to lige lange vægge, der kobles sammen ved hjælp af en tværgående væg. Væggene har ligeledes været beklædt med travertin. Fundamentet består steder gjort af *opus caementicium* (beton). A1 er udgravet i 1910 og 1911 (Heinzelmann 2000: 123-124).

A2: Ligger tæt ved Porta Romana i sydøstlig retning, og er opført op ad den nordøstlige væg, tilhørende A1. Bygningen vurderes til at have haft to brugsfaser, hvilket vil blive beskrevet nærmere denne i opgaves analysekapitel. Bygningens facade er klædt med blokke med tilhuggede tufsten, ifølge Heinzelmans beskrivelser har der ligeledes været søjler eller piller indvendigt i bygningen, som skulle hjælpe til med at afstive konstruktionen. Den formodede anden fase af A2 tilføjer et fællesområde, to urnebegravelser er fundet i denne kontekst. Væggene er konstrueret med *Opus Reti-culatum*, hvilket gav den romerske beton en pænere og mere regelmæssig beklædning. A2 er udgravet af Dante Vaglieri i løbet af 1910, og beskrives af Heinzelmann som værende en fællesgrav (Heinzelmann 2000: 126; Fazio et al. 2014: 111).

A3a: Vurderes af Heinzelmann til at være en såkaldt *rundgrav* eller *tumulusgrav*. Bygningen er placeret syd for Via Ostiensis og øst for byporten. Heinzelmann forklarer at A3a er en cirkulær konstruktion der sandsynligvis hviler på et fundament af *opus caementicium*, som på nuværende tidspunkt befinder under gadeplan. Den cirkulære konstruktion har en diameter på 4 meter og 60 centimeter og har i sin oprindelige udformning været beklædt med firkantede tufsten, som er bevaret i den nederste del af konstruktionen. Heinzelmann forklarer at A3a, i dag har en højde på 0,66 cm, men at den oprindelige højde på konstruktionen ikke er kendt. Ifølge Heinzelmann er det usikkert hvornår bygningen er udgravet, men at den første gang optræder, da Vaglieri nævner bygningen i en rapport i 1910 (Heinzelmann 2000: 126-127)

A3b: Bygningen omtales i kataloget som et gravmonument, som er konstrueret i opus caementicium, med murværk som en ydre beklædning. Oprindeligt var bygningen to etager høj, med en kvadratisk grundplan, opført på et fundament af basaltstensblokke. I den vestlige del af konstruktionen findes dele af en trappe. Selvom bygningen omtales som et gravmonument, oplyser Heinzelmans at der ikke findes et gravkammer, men at der oprindeligt kan have stået en sarkofag et sted i overetagen. Af nævneværdige fund, oplyser Heinzelmans at en inskriptionstavle i marmor er blevet fundet, tæt ved den formodede grav (Heinzelmans 2000: 127-128).

Heinzelmans oplyser at monumentets mål er 4,07 meter gange 4,12 meter med en maksimumhøjde på 2,44 meter (højden på monumentet varierer fra sted til sted). Rundt om monumentet findes en mur som strækker sig 5,66 meter i nordlig retning, 1,50 meter i østlig retning og 1,20 meter i sydlig retning og 5,89 meter i vestlig retning (Heinzelmans 2000: 127).

A4: Bygningen fremgår af Heinzelmans beskrivelser som værende et gravkompleks med to mulige faser. Han beskriver bygningen som værende en todelt bygning, med et kvadratisk monument i det nordvestligste hjørne, samt et område i den sydøstlige del, som han forklarer, har været brugt som fællesgrav, med en dertilhørende bålplads for afbrænding af de døde. Ifølge Heinzelmans beskrivelser ændrer dette område karakter i en senere periode, hvor bygningen bliver til et lukket rum, som ifølge Heinzelmans menes at have været et kolumbarium. Samlet set beskrives bygningen som omkring 7 gange 9 meter i sit fulde omfang. Heinzelmans forklarer at der nord for A4 er fundet fire cippi (grænsesten), ligeledes er der ved A4 fundet en tavle med inskriptioner i travertin, to jordfæstegrave, såvel som en form for alterkonstruktion. A4 blev undersøgt og fuldstændigt blotlagt i 1910 og gennemgik i 1958 en større restaurering. Bygningen vurderes til at have haft to faser, hvilke begge fremgår i detaljer i Heinzelmans bygningsbeskrivelser (Heinzelmans 2000: 129-132).

A5a: Heinzelmans forklarer at denne bygning, som han kategoriserer som værende en grav, i dag er i vældig dårlig stand. Den eneste del af bygningen som fortsat er bevaret, er et vægforløb på 1,25 meter. Ved udgravningen af i 1910 var bygningen bevaret i en større grad. Omkring udgravningstidspunktet, er A5a beskrevet som værende et Trapezformet område med et støbt gulv med basaltsten, omkranset af fire mure. A5a er på dette tidspunkt opmålt, og de gældende mål skal have været gjort for murene, hvor den nordlige del har været 1,78 meter lang, den sydlige har været 2,0 meter, i vest 1,45 og i øst 1,80. Det oplyses desuden at muren på dette tidspunkt har haft en maksimal højde

på 1,30 meter. Selvom Heinzelmann kalder bygningen for en grav, gør han det samtidig klart, at der ikke er fundet nogen gravlagte i forbindelse med A5a (Heinzelmann 2000: 132).

A5b: Denne bygning, som Heinzelmann forklarer kan have fungeret som en Taberna, er opført på samme sted som A5a. Bygningen har ligesom A5a ligget i umiddelbar nærhed til byporten. A5b har et indgangsparti som vender mod Via Hermogene, som er den tværgående vej mellem Via Ostiensis i den nordlige del af området og Via dei Sepolcri i syd. Bygningen beskriver han som værende rektangulær i sin udformning, hvis vægforløb på det ene led måler 4,07 meter, med vestlig retning mod byporten, og med en væg i sydgående retning, som måler 6,26 meter. Han oplyser at bygningen hviler på en sokkel af tufsten. Der findes ifølge Heinzelmann, ingen oplysninger om udgravningstidspunktet for A5b (Heinzelmann 2000: 132).

A6: Bygningskomplekset A6 består af tre rum med lignende dimensioner. Bygningen måler i den nordlige del, 13,42 meter i bredden, mens den i den sydlige del måler 14,08 meter. A6 blev udgravet i 1909-1910 af Vaglieri, og blev restaureret i 1958. Længden varierer ligeledes i den østlige del og i den vestlige del. I øst måler bygningen 9,06 meter i længden, i vest er den 9,50 meter. Heinzelmann definerer bygningerne som værende *insulae*, og vurderer yderligere deres brug til at være *tabernae*. Bygningens mure er konstrueret i tegl, hvoraf fire af disse tegl var stemplet. i den østlige og den sydlige side hviler de på firkantede fliser, den sydlige væg har en bue i konstruktionen, da der løber en kanal under bygningen. Umiddelbart nord for bygningen, findes fire teglsøjler, der ifølge Heinzelmann kan have udgjort en porticus. I den østlige del af komplekset findes en indgang med en trappesats, som leder til en overetage, der ikke længere er bevaret. Rummene har været adskilt ved hjælp af døre. Gulvet indeholder af det såkaldte *cocciopesto*, som er en type støbt gulv, som i dette tilfælde indeholder et højt antal marmorsplinter, Heinzelmann forklarer at dette vurderes til at tilhøre en senere fase. Der er også fundet en inskription ved A6, bestående af romertal (Heinzelmann 2000: 134).

A7a: Denne bygning skal, ifølge Heinzelmann have gennemgået to bygningsfaser, og har vurderes til at have været anvendt forskelligt i løbet af disse. I den første fase skal det muligvis have været et gravområde, hvilket indikeres af urnefund (Heinzelmann 2000: 135). Ifølge Heinzelmann er gravområdet firkantet i sin udformning. Senere ombygges A7a med ydervægge i tufsten, i det indvendige rum tilføjedes mange nicher, hvilket gør at Heinzelmann vurderer at A7a kunne have fungeret som et kolumbarium, i løbet af den anden fase. I den sydøstlige del af bygningen, findes der et mindre rum, som vurderes til at have været brugt til afbrænding af de døde. Indervæggene består her af

teglmurværk. Der tilføjes desuden et muligt gravkammer, i form af en hestesko. Begge disse tilføjelser vurderes til at tilhøre den anden fase. Heinzelmans oplyser at A7a, i den nordlige del måler 5,84 meter i bredden og i den sydlige del måler 5,83 meter, i øst er bygningens længde 7,44 meter og i vest er den 7,39 meter lang. Bygningen er udgravet i 1910 og der er gjort fund af tre inskriptionsfragmenter, en gravlagt, en lampe, bronze og keramik (Heinzelmans 2000: 134-136).

A7b: Bygningen er i dårlig stand. Heinzelmans forklarer at A7b skal have været en grav, men at det i dag kun er grundplanen der er bevaret. Denne del konstrueret i tegl og måler samlet 5,84 meter i bredden og 7,93 meter i længden. Han pointerer at der er ligheder i byggestil, mellem A7b og A7a. Der skal have været et mosaikgulv, som ikke længere eksisterer. Bygningen er udgravet på samme tid som A7a og er opført som grav i Heinzelmans katalog, hvilket muligvis afspejler sig i fundmaterialet. Det indeholdt blandt andre et fragment af en sarkofag, samt to inskriptioner, hvoraf den ene, ifølge Heinzelmans katalog, skal have været en gravinskriftion (Heinzelmans 2000: 136).

A8: Ifølge Heinzelmans katalog er A8 en grav, som befinder langs det sydlige vægforløb, tilhørende A7b. Bygningen består af to rum, som er nogenlunde tilsvarende i størrelsen, med en kvadratisk grundplan. Bygning måler 4,20 meter i bredden og 6,28 meter i længden. Bygningen er muligvis udgravet samtidigt som de to forrige bygninger, og skal desuden være blevet restaureret i 1958. Der nævnes ingenting om fund i forbindelse med A8 (Heinzelmans 2000: 137).

A9a: Denne bygning vurderes ligeledes til at have været en grav. Ifølge Heinzelmans synes A9a at have fungeret som Kolumbarium, ligeledes har der været et område med et bålsted, til kremering. Der har også været tilgang til en tagterrasse. Bygningen skal være opført med et såkaldt *retikulært* mønster, hjørnerne er forstærket med tufsten. A9a måler i bredden 7,90 meter i den nordlige ende, og 1,55 i længden mod vest. Selvom A9a blev udgravet i 1909, er den østlige del af bygningen fortsat ikke blevet undersøgt. I 1958 blev A9a restaureret (Heinzelmans 2000: 137-139).

A9b: Såvel som det er tilfældet med A9a, står denne bygning ligeledes opført som grav i Heinzelmans bygningskatalog. Bygningen er form for udbyggelse af A9a, eftersom bygningerne deler vægge i den nordlige, vestlige og østlige del. Den nye del af konstruktionen udvider sig i sydlig retning for den oprindelige A9a, og består tre mindre rum og et stort kammer, som tolkes til at have fungeret som et gravkammer. Heinzelmans forklarer at graven skal være konstrueret ovenpå murtumperne fra A7b. Bygningen er opført i tegl og har en facade mod som vender mod nord.

Indgangen til bygningen findes midt i denne facade. Heinzelmann forklarer at der er blevet fundet flere gravlagte individer under gulvet, som ifølge Heinzelmann skal have været af mosaik. Bygningens indre vægge er består af tufsten, som er beklædt med et ydre lag af teglsten. A9b blev udgravet i 1909 til 1910 og måler i bredden 7,90 meter i den nordlige dele og 8,04 meter i den sydlige del. Den vestlige væg er 8,89 meter lang, mens den østlige væg er 8,90 meter. Ved A9b er der fundet en række forskellige genstande, heriblandt seks inskriptioner, et låg fra en sarkofag, en teglsten med stempel, samt en bronzemønt præget under Antoninus Pius (Heinzelmann 2000: 139-140).

A10a: Denne bygning står også opført som grav. Heinzelmann mener, at der har været tale om en grav hvor urner kunne placeres. I den østlige, vestlige og nordlige del er ydermuren bevaret. Bygningen beskrives af Heinzelmann som værende retvinklet, med mure i retikulært mønster og hjørner med forstærkning i tufsten. Han forklarer at hverken urnenicher eller døre er bevaret, samt at det lader til at der i senere tid er blevet tilføjet en indvendig væg, med en ukendt funktion. A10a menes ligeledes at være udgravet af Vaglieri, i løbet af år 1909 til 1910. Bygningen måler 5,88 meter i bredden og 7,5 meter i længden (Heinzelmann 2000: 141).

A10b: Bygningen er også opført som en grav i Heinzelmanns katalog. A10b benytter A10a's ydermure i sit fundament. Bygningen består af et kammer, med to lige store rum, som Heinzelmann forklarer har været brugt til opbevaring af urner, disse to rum er forbundne med en gennemgang. Bygningens ydervægge er af tegl, og ligesom det er tilfældet med A10a, er der også her benyttet tufsten til konstruktionen af hjørnerne. Bygningens facade består nederst af tufsten, med en væg ovenover dette, som er konstrueret i tegl. Heinzelmann forklarer at der ikke er fundet gravlagte individer i bygningen, og at der gulvet ikke er bevaret. Han tilføjer, at denne bygning sandsynligvis er udgravet på samme tid som A10a. Bygningen måler 5,88 meter i bredden i bygningens nordlige ende, 5,92 meter i bredden i den sydlige del og har en længde på 5,82 meter i øst, og 5,94 meter i vest (Heinzelmann 2000: 142).

A11: A11 er opført som grav og det vurderes af Heinzelmann, at bygningen kan have gennemgået to faser. Bygningen har i sin første fase et stort symmetrisk kammer, hvilket antageligvis har været brugt til gravlæggelser, eftersom rummets vægge indeholder nicher, med plads til adskillige urner. Heinzelmann oplyser, at der ved hver af disse nicher findes rammer, som har været dedikeret til inskriptioner. Kammeret ligger i bygningens vestlige del, men er via en gennemgang forbundet til et mindre kammer, i bygningens østlige del. Sidstnævnte kammer kan have været foruden tag. Til

væggene er der brugt røde og gule teglsten, som er placeret således at den gule type teglsten udgør et fundament, som de røde teglsten er placeret ovenpå. Dette gælder dog ikke den østlige væg.

Ifølge Heinzelmann, opstår der i bygningens anden fase ændringer ved det mindste kammer, såvel som der i denne fase findes adskillige af de såkaldte *skaktgrave* i forbindelse med skillevæggen, mellem det mindre kammer og hovedkammeret. Desuden tilføjer han, at der også er fundet grave under gulvet, som er muret op i tegl. Det vurderes, at bygningen har været beklædt med marmor. A11 måler 10,09 meter i bredden i den østlige del, 7 meter i bredden i den vestlige del og 12,92 meter i længden mod syd. Bygningen er udgravet i 1909 og 1913 (Heinzelmann 2000: 142-144).

A12: Heinzelmann beskriver A12 som et firkantet monument, der er bygget i tufsten, bestående af en sokkel og et overliggende lag af større tufsten. Monumentet hviler på et fundament af beton. Bygningen er udgravet i 1909, og restaureret i 1958. A12 måler i bredden 5,24 meter i bredden i den nordlige del, 5,49 meter i bredden i syd, 3,82 meter i længden i den vestlige del og 3,90 meter i længden mod øst (Heinzelmann 2000: 145).

A13: Heinzelmann forklarer, at bygningen vurderes til at have haft to brugsfaser. Bygningen har dog samtidig indeholdt grave, af den førnævnte skaktgravstype, hvilket har været gældende i begge af disse faser. Ifølge Heinzelmann skal bygningsdelene fra den første fase, være i væsentligt dårligere stand, end det hvad der tilhører den sekundære fase. Der er her tale om fundamentet, murværket og selve murens kerne, som stadig eksisterer, men alt dette skal efter sigende være af en ringe bevaringsgrad. Bygningen, som i den første fase består af tre dele, hviler på nævnte fundament, som i sin form er aflangt og øst-vest orienteret. Det oplyses, at fundamentet er delvist opført i beton og basaltsten. I den sydlige del findes sporene efter skaktgravene fra første fase. I den følgende fase tilføjes der en form for skillevægge i den sydlige del, samtidig skiftes byggematerialerne, fra første fase, ud med tegl. Der bliver tilføjet et større antal skaktgrave i den nordlige del. Heinzelmann forklarer, at bygningen blev udgravet i løbet af 1909 til 1910, og at den indeholdt fund såsom to mønter præget under hver især kejser Domitian og kejser Antoninus Pius, såvel som et stemplet tegl, en inskription og et fragment fra en sarkofag. Det oplyses, at bygningen måler 14,41 meter i længden i den vestlige del, 14,51 meter i længden den østlige del. I bredden er bygningen 7,7 meter i den nordlige del og 8,26 meter i syd (Heinzelmann 2000: 146-149).

A14: Kvadratisk bygning som ifølge Heinzelmann er et monument og grav. Det oplyses, at den er i så dårlig en stand, at kun få dele af muren i tufsten står tilbage. Heinzelmann nævner at bygningens

fundament er gjort i beton, men det er uklart hvorvidt denne del fortsat er bevaret. Bygningen måler 8,5 meter gange 8,5 meter og er udgravet i 1913 (Heinzelmann 2000: 149-150).

A15: Heinzelmann oplyser, at denne bygning tidligere blev anset som værende en grav, men efterfølgende har det vist sig, at bygningen nærmere har været en form for staldbygning til heste. Han tilføjer, at bygningens udformning endda giver plads til opbevaring af en hestevogn. Fundamentet består af beton og basalt. Bygningen, der er nogenlunde kvadratisk, består af et hovedrum og to rum, som tolkes til at have været butikker. Det oplyses at butikkerne tilsvare hinanden i sin udformning, og at de begge udstyret med hver sin dør som forbinder dem til hovedrummet. Heinzelmann påpeger at mellemrummet mellem butikkerne på 2,87 meter, samt det faktum at der konstrueret en rampe fra hovedrummet og ud til gaden, indikerer at bygningen har været brugt til heste med vogn. Bygningen måler 11,60 meter gange 12,68 meter. A15 er undersøgt over flere omgange, første gang var i 1909, derefter i 1912 til 1913, bygningen blev restaureret i 1958 og i 1995 gennemførtes den sidste udgravning. Ifølge Heinzelmann, var der i forbindelse undersøgelserne tale om fund af blyrør og teglsten med stempel (Heinzelmann 2000: 150-151).

A16a: I bygningskataloget er A16a opført som en grav, dertil forklarer Heinzelmann at der er tale om en bygning med et siderum der kan have være dedikeret til ligbrænding, et såkaldt *ustrinum*, samt et hovedrum, en smal gang og andre siderum uden kendt funktion. Heinzelmann antager, at hovedrummet har været i brug som gravkammer for urner, eftersom der i væggene findes nicher til opbevaring af samme. Det oplyses at der, i denne bygning, er fundet tre gravlagte individer. Bygningens vægge lader til at være velbevarede, med undtagelse af den vestlige. På den nordlige væg skal der have været rester efter vægmalerier. Hovedrummets mure skal være opført i muret tegl, som er placeret i et retikulært mønster. Bygningen måler 4,8 meter gange 8,10 meter og er undersøgt i flere omgange. Første udgravning fandt sted i årene 1909 til 1910 og igen i 1913. Heinzelmann nævner desuden at der bygningens sydlige væg skal være blevet gravet frem i løbet af 1995 (Heinzelmann 2000: 152-153).

A16b: Vurderes til at være et urnekammer med et større antal skaktgrave under gulvet i bygningen. A16b er konstrueret således at den skærer igennem det, der tidligere må have være A16a's nordlige del og facade. Bygningen er overordnet set i en dårlig forfatning, men enkelte bygningsdele er bedre bevaret end andre, for eksempel bygningens østlige væg som hviler på en betonsokkel. Væggene er beklædt med teglsten og har en kerne af beton, som er konstrueret ovenpå tufsten. Heinzelmann tilføjer at murene er op mod 100 centimeter tykke. Dette skyldes at der skulle være plads til

urnenicherne. Bygningen måler 4,90 meter i bredden den nordlige del, 5,15 meter bredden i den sydlige del, imens den østlige del er 6,16 meter i længden. Udgravningerne af bygningerne fandt sted i årene 1909 til 1910 og til slut i 1913 (Heinzelmann 2000: 153-154).

A17: Denne bygning står opført som en bygning med en form for praktisk funktion. A17 beskrives som en kvadratisk bygning bestående af et rum med to søjler i tegl. I bygningen er der fundet en form for kanal, der skulle lede vand under en dør, som var placeret i den nordlige væg. Bygningen lader til at være udgravet i 1909 til 1910, men Heinzelmann forklarer, at der ikke findes dokumentation for dette. I forbindelse med undersøgelserne er der tre mønter som er præget under Antoninus Pius (Heinzelmann 2000: 154).

A18a: Heinzelmann beskriver bygningen som en grav med tre brugsfaser. I løbet af den første fase har der været et muligt ustrinum, et område med rester af urner og helligdomme eller mindesmærker, samt et muligt gravkammer. Bygningen er påvirket af den senere tilkomst af A18b som er konstrueret henover den nordlige del, der også tjente som A18a's facade. Det oplyses, at der skal have været gulv i sort/hvid mosaik, samt at de sydlige vægge har været bemalt med puds. I den anden fase bliver der tilføjet en sofalignende *triclinium*, samt bænke i beton. I den tredje og sidste fase, tilføjes der en større gravhelligdom af en slags, samt nye nicher med plads til flere urner. I forbindelse med udgravningerne af A18a, er der fundet en blytavle, to terrakottarelieffer og stemplet tegl. Heinzelmann påpeger, at der findes uvisheder i forbindelse med denne bygning, da der ikke findes dokumentation vedrørende udgravningerne, som skulle have fundet sted i årene 1909 til 1910, samt i 1913. Bygningen måler 5,85 meter i bredden, gange 7,20 meter i dybden (Heinzelmann 2000: 154-156).

A18b: Denne bygning skal også have været en grav, som ifølge Heinzelmann, skal have været udgravet på samme tid, og under samme vilkår, som A18a. Informationer vedrørende bygningen er derfor få, men det om den kan det nævnes at den er konstrueret henover dele af A18a, og at væggene består af en type af teglmurværk kaldet *opus listatum*. Bygningen måler 5,90 meter i bredden gange 7,55 meter i længden (Heinzelmann 2000: 156).

A19: Heinzelmann vurderer, at denne dårligt bevarede bygning, sandsynligvis kan have været et gravkompleks, af en ganske stor kaliber. Ifølge Heinzelmann er det er i nord muligt at udlede et gravkammer, som er konstrueret i tuf- og teglsten, såvel som fire skaktgrave, centralt placeret i bygningen. Afslutningsvist tilføjer han, at A19 er i så dårlig stand, at det ikke kan lade sig gøre at

komme med yderligere detaljer om bygningen, andet end at den lader til at have været omtrent 8 meter i længden (Heinzelmann: 157).

A20: Konstruktionen er i Heinzelmanns bygningskatalog opført som en grav, men er samtidig også et monument, bygget af beton og tufstensblokke. Soklen er i tufsten og skal være bevaret indtil en højde på 1,20 meter. På baggrund af fundet af et relief, lader det til at monumentet har været beklædt med en lignende yderklædning. A20 har en tilnærmelsesvist kvadratisk grundplan. Monumentet blev udgravet i årene 1855, 1909, 1922 (Heinzelmann 2000: 157-158).

A21: Bygningen er dårligt bevaret, det eneste der synes at kunne udledes, er at der i bygningens vestlige ende har været et rum, der har været rektangulær i sin udformning. Derudover oplyses det også at bygningens fundament har været af beton, eftersom en lille del af dette fortsat er bevaret. Det vurderes dog at bygningen kan have været en grav. Heinzelmanns mål fremstår lidt usikre, men det estimeres at bredden på bygningens nordlige del kan have været 13 meter, med en bredde i den sydlige del på 6 meter, og en længde på 1,25 meter. Bygningen blev udgravet i flere omgange i løbet af årene 1909/10, og igen i 1922. Afslutningsvist er bygningen blevet renoveret i 1988 (Heinzelmann 2000: 158-159).

A22: Står i bygningskataloget opført som grav eller gravdistrikt/område. Selvom A22 omtales som et gravdistrikt, figurerer der samtidig et monument, der er konstrueret med cement i kernen og beklædt med tufsten, derudover skal den hvile på en sokkel af tufsten, som i dag er bevaret i 90 centimeters højde. Derudover findes der enkelte steder teglstensmurværk, med et retikulært mønster. Graven/monumentet måler i bredden 3,60 og i længden 3 meter, selve gravområdet måler i bredden 6 meter og i længden 5,75 meter. Udgravet i 1922 (Heinzelmann 2000: 159).

A23: Står i Heinzelmanns bygningskatalog opført som et gravkompleks. Der er her fundet fem skaktgrave, samt en grav som har været tiltænkt et barn og seks voksengrave. Der skal også have været en bygning tilknyttet komplekset som omtales som et gravtempel, med tre rum, hvor det dog kun er fundamentet der er bevaret. Det oplyses desuden, at gravene kunne udvides så der blev plads til flere begravelser. Der er fundet i alt fundet tre fragmenter med inskriptioner. Bygningen blev udgravet samme år som A22, og har en længde på 8,65 meter og en bredde i den sydlige del på 12,80 meter. I nord er bredden 11,65 (Heinzelmann 2000: 159-166).

A24/A25: Tolkes som gravbygninger. Heinzelmann forklarer at der mangler dokumentation vedrørende disse to bygninger og at det kun er enkelte rester af vægkonstruktioner i henholdsvis tuf- og

teglsten, som tydelige. Skal være udgravet samtidig som A23 og A22. A24 er omtrent 4 meter i længden og er 3,70 bred, A25 er omtrent 2,8 lang og 4 meter bred (Heinzelmann 2000: 161).

B1: Vurderes til at have været en grav. Bygningen består af et muligt gravkammer og en mur der muligvis har været omkranset kammeret. Det står på et fundament der har en travertin klædning, selve kammeret består af en betonkerne. Bygningen er udgravet i løbet af årene 1855 til 1857, og igen fra 1909 til 1911. Bygningens fundament har en bredde på 6,10 meter og en længde på 6,20 meter, kammeret er 4,10 meter bred og 3,80 meter lang (Heinzelmann 2000: 161-162).

B2: Bygningen beskrives af Heinzelmann som værende et muligt herberg. Bygningen har bestået af en gårdsplads, der sandsynligvis ikke har været overdækket af et tag, samt tre rum eller kamre af en homogen størrelse. Rummenes vægge består af tuf- og teglsten. Bygningen måler i bredden 7,31 meter og i er 11,87 meter lang. Det oplyses desuden at bygningens facade ikke har været oppudset og at der også her mangler dokumentation for udgravningerne, som skal have foregået fra 1909 til 1910 (Heinzelmann 2000: 162).

B3: Står opført som en funktionel bygning, i Heinzelmanns katalog. Bygningen har haft et mosaikgulv og er ellers bygget i beton. Heinzelmann oplyser at bygningen er i dårlig stand, og et dette skal have gjort sig gældende allerede da den blev blotlagt i løbet af gravningerne i årene 1875, og senere i 1909 til 1910, samt 1912 til 1913. I bredden er bygningen 12,79 meter, og i længden er den 12,53 meter (Heinzelmann 2000: 163-164).

B4: Står opført som grav i bygningskataloget. Bygningen består af en form for cirkulært monument som hviler på et kvadratisk fundament. Bygningen er omgivet af et vægforløb. Ifølge Heinzelmann indeholder monumentet en form for indbygget brønd, som er at finde i en sydvestlige del. Selve monumentet er bygget i beton med tegl som klædning, mens det omkringliggende vægforløb er i tegl. Fundament og vægforløb måler 3,65 meter gange 7,62 meter, monumentet har en diameter på 1,95 meter og bevaret i en højde på op til 1,10 meter. Bygningen blev udgravet i årene 1855 til 1957, og igen i 1912. Foruden andre marmorfragmenter, er der ved B4 fundet en del af en marmorstatue, samt en inskriptionstavle (Heinzelmann 2000: 164-165).

B5: Bygningen vurderes til at være en grav. Heinzelmann forklarer at graven synes at have fungeret igennem to faser. Først og fremmest skal den have været et urnegravsted, som bestod af et kammer med en kvadratisk udformning. I bygningens sydlige, såvel som nordlige vægge, er der er fundet hylder som formodes at have været brugt til urner. Der er desuden et forkammer, med en

trapezformet grundplan, hvilket menes at have tilhørt den sekundære fase. Groft tegl præger bygningens sydvendte facade, derudover består bygningens mure af beton. Urnegravkammeret er bredde i den sydlige del, med en bredde på 5,93, hvorimod den nordlige del er 5,83 meter bred. Det samme gælder bygningens længde i den østlige del på 7,31 meter, som er kortere vestlige del på 7,50 meter, dermed er kammeret kun tilnærmelsesvist kvadratisk. Heinzelmänn oplyser at forkammeret måler 5,17 meter i bredden, i øst er længden 3,10 meter og i vest er længden 1,82. Udgravet i 1909 til 1910 og 1912 (Heinzelmänn 2000: 165-167).

B6: Står opført som grav i bygningskataloget. Skal ifølge Heinzelmänn have haft tre forskellige brugsfaser. I den første fase har bygningen været rigt dekoreret langs med væggene, mens betonsokkelen er udsmykket med mønstret tegl. Derudover indeholder B6 flere søjler, indvendigt i bygningen, såvel som et større antal urnenicher. Disse er udført i tegl. Heinzelmänn forklarer hvorledes B6 i sin sekundære fase ændrer sin udformning, dette sker gennem en større ombygning, sådan at kammeret lukkes af. I denne sammenhæng er det muligt at der tilføjes et mosaikgulv. Kammerets funktion haft samme funktion som tidligere. Der tilføjes to nye rum, i bygningens tredje fase. I begge af bygningens to sidste faser, skal væggene være opført i med i uregelmæssige mønstre, det oplyses at bygningsmaterialet i den tredje fase, er tegl- og tufsten. Det er ligeledes muligt, at tilbygningen kan have haft et mosaikgulv. Heinzelmänn oplyser, at B6 blandt andet indeholdt fund af mosaik, stuk, dele af en sarkofag, keramik og vægmalerier. B6 blev udgravet i årene 1855 til 1857 og igen i 1909. Det oplyses, at bygningen i løbet af den første fase målte 9,69 meter i den nordlige del, og 7,96 meter i bredden i den sydlige del. Bygningens vestlige del skal have været 7,61 meter, i øst målte den 7,44 meter. Tilbygningen måler 8,5 meter i nord, 3,10 meter i den vestlige del og 2,61 meter i øst (Heinzelmänn 2000: 167-172).

B7a og B7b: Heinzelmänn forklarer, at B7b er bygget ovenpå B7a og at begge vurderes til at være grave, selvom sidstnævntes tolkning er usikker. B7b's Ydervægge var angiveligvis af murværk i tegl og muligvis med dekor. Bygningens indvendige tufstensvægge kan ligeledes have været udsmykkede. B7b var som nævnt opført ovenpå B7a og ifølge Heinzelmänn, skulle denne ældre gravbygning ligeledes være konstrueret ved hjælp af mønstret teglmurværk. Han tilføjer, at der kan have eksisteret en type gulv af tegl. B7a og B7b udgravedes i årene 1855 til 1857 og 1909 til 1910. Der er blandt andet fundet to teglstempler og en marmorplade med inskriptioner, såvel som en form for vægklædning med motiv, udført i terrakotta. Det synes at være lidt uklart, hvilke af de to bygninger Heinzelmänn tilskriver de forskellige fund. Bygningen måler 9,64 meter i den vestlige del og 9,12

meter i den østlige del, 6,02 meter i bredden i nord og 5,78 meter i bredden i syd (Heinzelmann 2000: 172-174).

B8 og B9: Bygningerne behandles af Heinzelmann som en samlet enhed og beskrives som en grav med to faser. Han omtaler faserne således at den bygningerne oprindeligt bestod af to parallelt løbende urnegravkamre som i den følgende fase ombyggedes, så den østlige del blev omgjort til en taberna. Han nævner, at fundamentet er bygget i beton og tufsten. Heinzelmann oplyser, at der er gjort fund af inskriptioner, både på urner og på en tavle. Heinzelmann oplyser at bygningerne udgraves i årene 1855 til 1857 og i 1909 og måler 8,72 meter i den østlige side, 9,19 meter i den vestlige side, 11,55 meter i nord og 12 meter i syd (Heinzelmann 2000: 174-178).

B10a og B10b: Bygningen vurderes hver især til at have været en grav (B10a) og en taberna (B10b). Heinzelmann forklarer, at B10b er opført ovenpå den allerede eksisterende grav B10a som var bygget i tegl. Han oplyser at B10b, som er bygget med i beton og tegl, muligvis har haft en form for balkon. Bygningerne er ligeledes udgravet i 1855 til 1857 og igen i 1909 til 1910. B10b som er den største af de to bygninger, er 4,50 meter bred i den nordlige del, 4,42 meter i den sydlige del, 8,40 meter lang i den vestlige del og 7,55 i den østlige del. B10a deler samme bredde i syd og nord, men er kun 5,60 i øst og vest (Heinzelmann 2000: 178).

B11 og B12: Ifølge Heinzelmann, er der her tale om to urnegravkamre af kolumbariumtype, hvilket også tydeliggøres af tilstedeværelsen ved et større antal urnenicher i bygningens vægge, som er opført i beton og murværk i tegl. Bygningerne behandles som en samlet enhed og har haft et muligt ustrinum, to kamre og et siderum. Derudover har der været en tagterrasse med dertilhørende trappe-sats. Der er fundet et større antal inskriptioner ved B11 og B12, i alt seks tavler med inskriptioner og fire urner i marmor, hver især med inskriptioner. Bygningen har haft mosaikgulv i sort og hvidt. Udgravet på samme tid som B10a og B10b. Den nordlige del af bygningen er 12,09 meter lang, i den sydlige del er længden 12,10 meter, længden er i øst og vest identisk, nemlig 7,55 meter (Heinzelmann 2000: 179-183).

B13: Formodet grav som skal være blevet opført den del af B11 og B12 som tidligere udgjorde det førnævnte ustrinum. Bygningen er sparsommeligt beskrevet, men det oplyses at bygningen er konstrueret med samme udvalg af byggematerialer som B11 og B12. B13 blev udgravet på samme tid som B11 og B12. Bygningen måler 2,55 meter i bredden og 2,20 meter i længden/dybden (Heinzelmann angiver konsekvent dybden, istedetfor længden, hvor undertegnede har valgt at tolke det som længden, i dette tilfælde er dybden nok det bedst dækkende begreb) (Heinzelmann 2000: 183).

B14a: Heinzelmänn forklarer, at bygningen sandsynligvis er en grav, eftersom der findes et kammer med plads til opbevaring af et større antal urner. B14a er omkranset af en mur som er konstrueret i tegl med hjørner i tufsten. Kammeret er bygget i beton, med en vægklædning bestående af teglsten som er muret i mønster. Der er gjort fund af inskriptioner i forbindelse med urnerne i gravkammeret. Bygningen udgravedes i årene 1855 til 1857 og igen i 1907. I den nordlige del er bygningen 5,95 meter i bredden, i syd er den kun 5,86 meter bred. I øst er graven 7,42 meter lang, i vest er den 7,47 meter (Heinzelmänn 2000: 184-186).

B14b: Det oplyses, at bygningen skal have genbrugt ydervæggene fra B14a, og at bygningen formentlig har været en grav. Bygningen er sandsynligvis udgravet i løbet af samme årrække som B14a. Målene er ligeledes identiske med B14a (Heinzelmänn 2000: 186-187).

B15: Ifølge Heinzelmänn kan bygningen enten have været en taberna, eller haft en anden lignende og praktisk funktion, han understreger at der ikke er tale om en gravbygning. Bygningen har et betonfundament med et tufstensmurværk. Bygningen måler 7,76 meter i den vestlige del, 7,54 meter i den østlige del, 6,99 meter i den nordlige del og 6,33 i den sydlige del, og er dermed tilnærmelsesvist kvadratisk. B15 er udgravet i 1855 til 1857 og fra 1909 til 1910 (Heinzelmänn 2000: 186-187).

B16a: Optræder som grav i Heinzelmänn bygningskatalog. Det oplyses, at bygningens fundament er støbt i cement og at væggene består af tufstensbeklædt beton. B16a er udgravet i løbet af 1909 til 1910. Heinzelmänn omtaler og så B16a som monumentet, og nævner at det måler 3,45 meter i bredden og 2,30 meter i dybden. Graven eller monumentet omkranses af en mur, men det er lidt uklart om Heinzelmänn kun angiver målene for selve graven/monumentet, eller om muren ligeledes er inkluderet her. Muren indgår i B16a (Heinzelmänn 2000: 187-188).

B17: Ifølge Heinzelmänn er bygningen i meget dårlig stand, men han vurderer, at bygningen har været brugt i en praktisk sammenhæng. Han tilføjer, at der kan have været tale om en staldbygning eller et muligt lagerrum. Heinzelmänn forklarer, at bygningen ligeledes er blevet forsøgt restaureret i en sådan grad, at det er vanskeligt at udlede detaljer vedrørende bygningens oprindelige vægforløb. B17 bestod af et hovedrum i bygningens sydlige ende, med et eller flere mindre rum i den nordlige del. Der tilføjes på et senere tidspunkt et rum mod vest. Heinzelmänn omtaler desuden et område hvor gulvet var bygget med fliser af tegl, dette mener han er en indikator for tidligere nævnte brugstolkning. Bygningen er 9,95 meter bred og 13 meter lang, udgravet på samme tid som B16b og restaureret i 1988 (Heinzelmänn 2000: 189).

B18: Bygningen beskrives som en grav med tre mulige brugsfaser. I den første fase opføres et kammer i beton, med spor efter urnenicher. Denne del af bygningen er i dårlig stand. I den følgende fase skifter brugen af byggematerialer til teglsten og tufsten. I tredje fase bliver der gjort ændringer på bygningens indvendige udformning. Det oplyses at der, blandt andet, er fundet diverse inskriptioner, såvel som to sarkofager til voksne. B18 er udgravet på samme tid som forrige bygninger og måler 6,15 meter i bredden og 9,80 i dybden/længden (Heinzelmann 2000: 190-192).

B19: Heinzelmann beskriver B19 som en meget forstyrret grav, med fem rum og et åbent udendørsareal i den sydlige del. Gravens mure består af tegl som hviler på en betonsokkel. Heinzelmann forklarer at der i den nordlige del af bygningen skal findes et slags podium som har udgjort et gravtempel, hvor begravelserne har fundet sted. Ifølge Heinzelmann skal denne gravbygning være en af de største i området. Der er gjort fund af diverse fragmenter af statuer, et fragment fra en sarkofag, samt fem fragmenter med inskriptioner, en lampe og en tavle med inskriptioner. Udgravningerne foregik i løbet af 1855 til 1857 og igen i 1909. B19 måler 12,30 meter i den vestlige del, 8,80 meter i nord, 12,12 meter i den østlige del og 8,85 meter i syd (Heinzelmann 2000: 192-193).

B20: Heinzelmann forklarer, at denne grav på mange måder minder om B19. B20 er gennemrestaureret, ifølge Heinzelmann er grundmuren det eneste oprindelige element ved konstruktionen. B20 indeholder desuden et gravtempel, ligeledes med et dertilhørende podium. Graven er tilnærmelsesvist kvadratisk, og to etager høj. B20 indeholdt talrige fund, såsom elementer fra forskellige statuer i marmor, sarkofagfragmenter, spiralsøjlefragmenter, en buste i marmor, terrakotta fra bygningens beklædning, samt et tegl med stempel. B19 og B20 udgravedes på samme tid. Graven måler 10,85 meter i bredden og 10,35 meter i dybden (Heinzelmann 2000: 193-195).

B21: Ifølge Heinzelmann er der tale om en gravbygning i tufsten med en omkringliggende mur, bestående af tufsten. Området blev udgravet i løbet af 1909 til 1910. Graven måler 3,80 meter gange 2,85 meter, mens muren måler 5,60 meter gange 4 meter (Heinzelmann 2000: 195-196).

B22: Heinzelmann forklarer, at B22 er et gravkompleks, som er blevet restaureret i en omfattende grad. Kompleksets vægge er opført i tegl og hviler på et betonfundament. Området skal være ganske forstyrret. Et stort tempel udgør den nordøstlige del af komplekset, mens et L-formet annekset udgør den sydlige del. I den vestlige del findes et mindre rum. Ifølge Heinzelmann skal annekset have været brugt til begravelser. B22 indeholder et Podium i beton. Udgravningerne foregik i løbet af 1909 til 1910 og igen i 1922. Komplekset måler 6,40 meter gange 8 meter og 13,10 meter gange 11,61 meter. Der nævnes ingen fund (Heinzelmann 2000: 196-197).

B23: Ifølge Heinzelmann er B23 et yderst forstyrret gravkompleks. B22 og B23 er udgravet på samme tid og måler 5,95 meter gange 7 meter (Heinzelmann 2000: 197).

C1: Heinzelmann beskriver C1 som et gravkompleks, der strækker sig over to faser. Han forklarer, at første fase indeholdt et gravtempel med et siderum i den vestlige del, dette skal have været i to plan. Senere tilføjedes et gravkammer til området. Gravkomplekset er opført i tegl og indeholder et podium, som findes i gravtemplet. Fundamentet består af beton, det samme gælder væggenes kerne. Der er gjort et større antal fund af fragmenter af genstande med inskriptioner, heriblandt et fragment fra et sarkofaglåg, derudover er der fundet en teglsten med stempel, såvel som en amfora, ligeledes med stempel. Udgravningerne ved gravkomplekset påbegyndtes i årene 1855 til 1857, derefter med et større interval i årene 1870, 1912 og 1922. C1 måler 12,40 meter i bredden og 13,30 meter i dybden (Heinzelmann 2000: 197-201).

C2: Heinzelmann beskriver denne bygning som endnu et gravtempel, som er udstyret med et smalt forrum i bygningens nordlige del, såvel som et stort hovedrum i den sydlige del. Bygningens mure er alle opført i tegl. Bygningen er udgravet i løbet af årene 1855 til 1857 og igen i 1912. Der er fundet en marmortavle med inskriptioner. Bygningens vestlige del er 9,65 meter lang, den nordlige del er 7,55 meter lang, den østlige del er 9,90 meter, mens den sydlige del er 7,45 meter lang (Heinzelmann 2000: 201-203).

C3: Et formodet gravkompleks bestående af tegl og tufsten. Underetagen indeholdt et hvælvet loft og skaktgrave. Ifølge Heinzelmann skal hovedrummet være stærkt forstyrret. I gravkompleksets forreste rum findes der rester af hvid og sort mosaik. Ved C3 er der fundet en inskriptionstavle, et fragment af inskriptionstavle, en stor reliefplade, en plade med inskriptioner, samt et tegl med stempel. Bygningen blev udgravet på samme tid som C2. Den vestlige del af bygningen er 9,80 meter lang, i øst er den 9,60 meter. I den nordlige del er den 8,05 meter og mod syd er længden 7,45 meter (Heinzelmann 2000: 203-206).

C4: Heinzelmann beskriver C4 som et gravkompleks, hvilket sandsynligvis er blevet bygget på samme tid som C3. Han tilføjer, at bygningerne deler mange lighedstræk, hvad angår deres udformning, og anvendte byggematerialer. Ved C4 er der gjort et større antal fund. En stor del af disse er fragmenter af genstande, og hvor størstedelen enten stammer fra inskriptionstavler eller sarkofager. Derudover er der fundet sort og hvid mosaik som var placeret i et geometrisk mønster, samt stuk og et tegl med stempel. C4 er udgravet på samme tid som C2 og C3. Den vestlige del af bygningen

måler 9,60 meter i længden, i øst er længden 9,40 meter. Bygningens bredde er 5,40 meter i nord og 5,70 meter i syd (Heinzelmann 2000: 206-209).

C5: Bygningen skal have været en grav, med et tufstensfundament og et større antal skaktgrave under bygningens gulv. C5 består af et forkammer og et hovedrum. Heinzelmann forklarer, at hovedrummet menes at have været brugt til opbevaring af sarkofager. Bygningen måler 9,60 meter i vest og 9,10 meter i øst. I nord måler den 9,10 meter og i syd er den 9,25 meter lang. C5 blev udgravet samtidig med C2 (Heinzelmann 2000: 209-210).

C6: Denne grav kendetegnes ved en stor marmorsarkofag, som er omgivet af en teglmur, hvis vestlige del grænser op til C5. Sarkofagen indeholder en inskriptionstavle. Der er ikke gjort yderligere fund ved C6. Sarkofagen måler 1,30 meter i bredden og 2,37 meter i længden. Teglmuren måler 2,60 meter i bredden og 10,20 meter i længden. C6 blev udgravet i løbet af årene 1855-1857 og igen fra 1909-1912 (Heinzelmann 2000: 210-211).

D1-D4: Heinzelmann forklarer at alle fire bygninger er forfaldne, i en sådan grad at det ikke længere er muligt at uddrage brugbar information. Han forsøger dog at sammenstykke en bygningsbeskrivelse, baseret på udgravningsberetninger. Beskrivelsen fremstår ganske fragmenteret, men det formodes at D1-D4 har været gravbygninger (Heinzelmann 2000: 212).

3. Figurer til opgaven

Figur 1: Kort over Tiberens moderne forløb, med udmunding i det Tyrrenske hav. Tilvirket af forfatteren i ArcMap

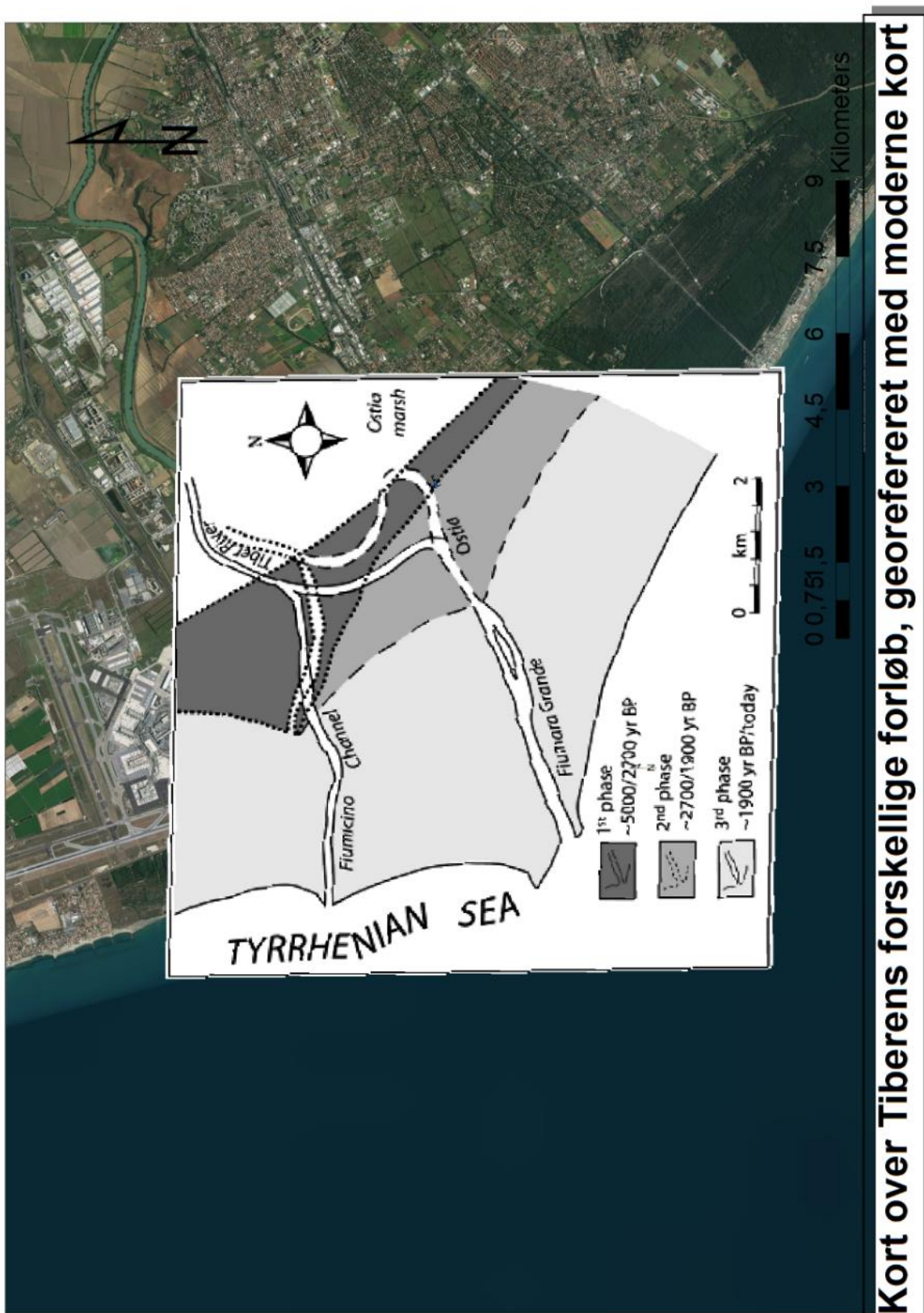

Tiberens moderne forløb i vest, Porta Romana med sit nekropol i øst (markeret med forskellige farver).

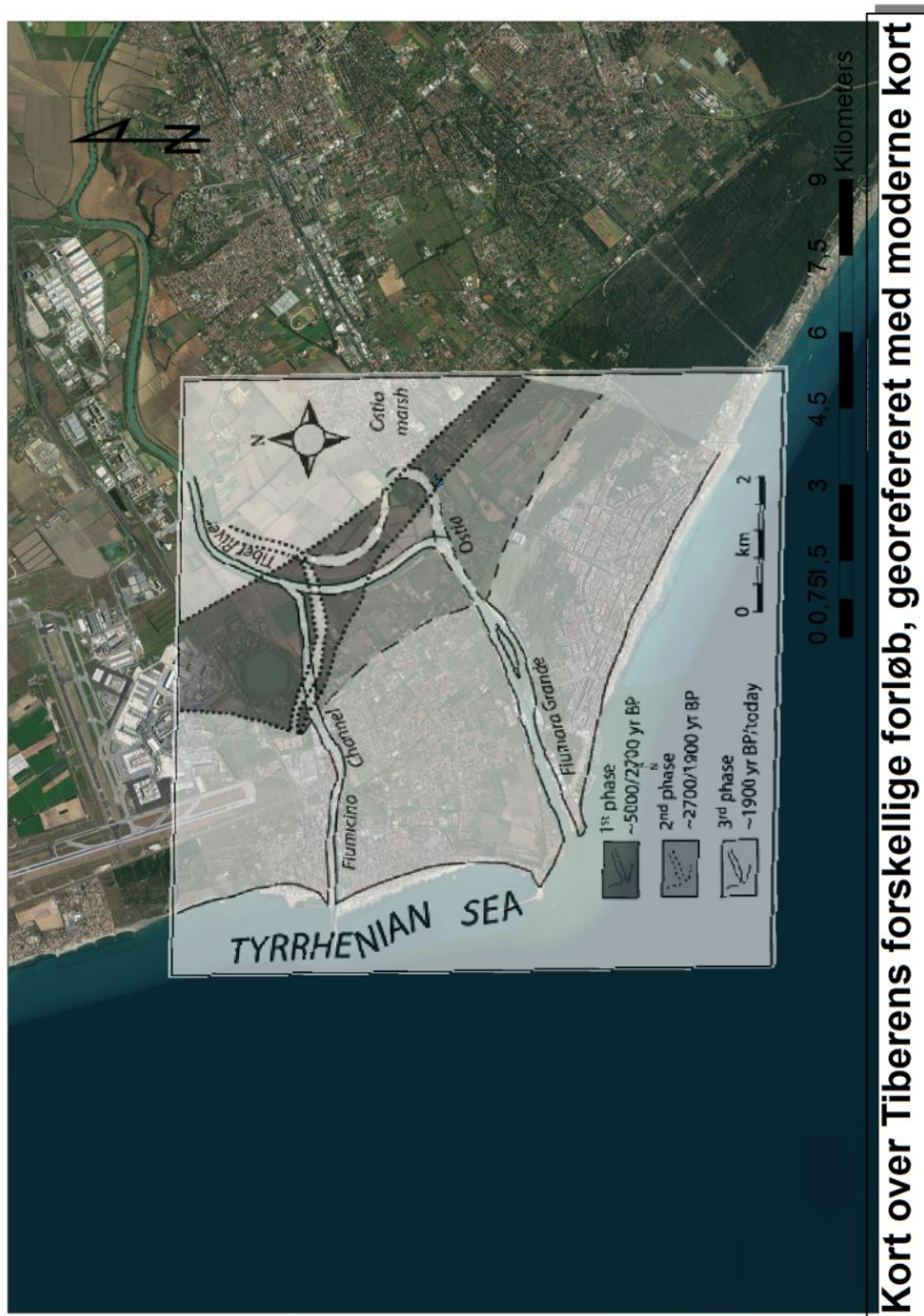
Figur 2: Kort over Tiberens moderne forløb. Kort tilvirket af forfatteren i ArcMap

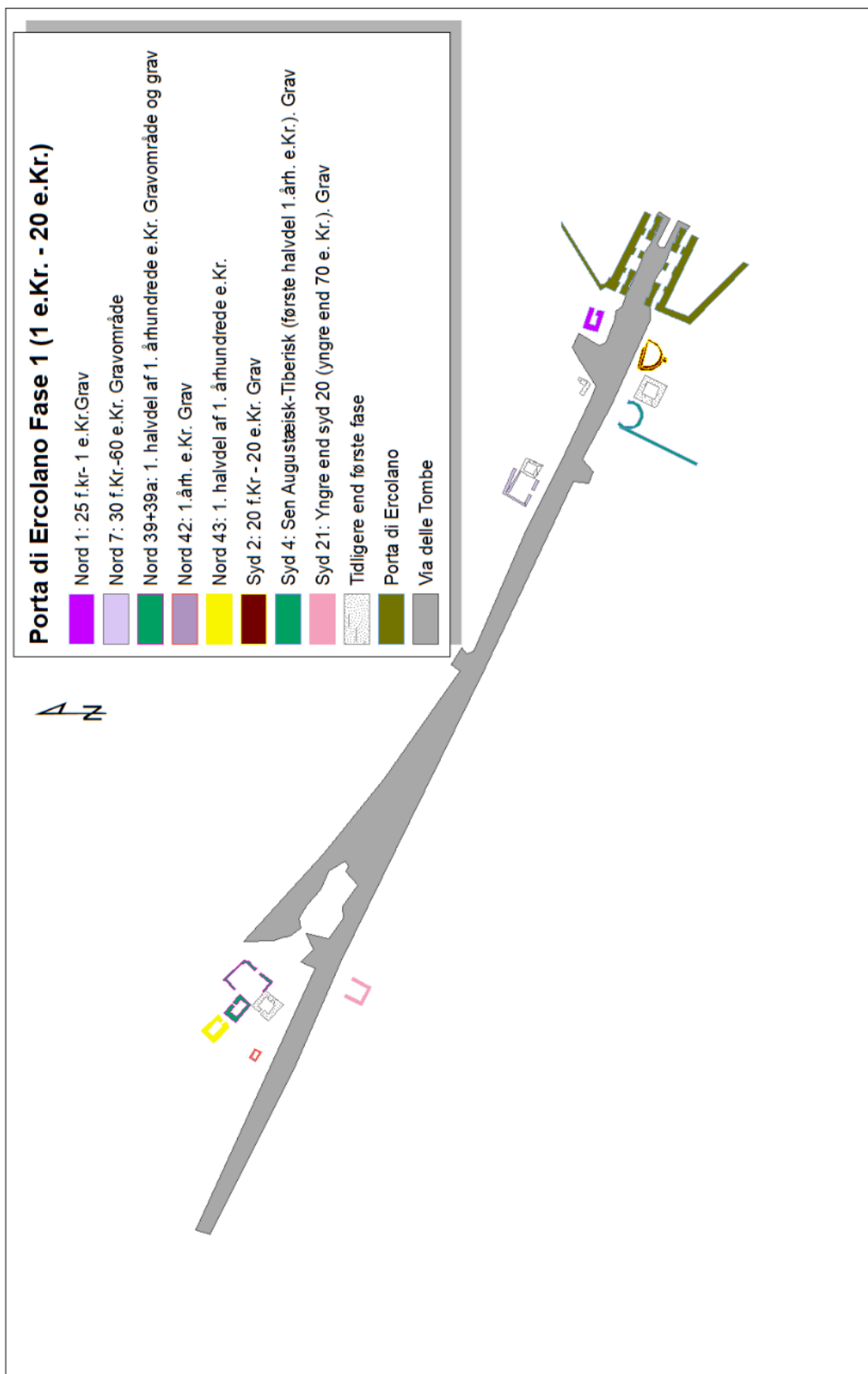
Figur 3: Tiberens forløb i det 1. århundrede e.Kr. Kort tilvirket af forfatteren i ArcMap, efter originalkort af Bellotti et al (2011).

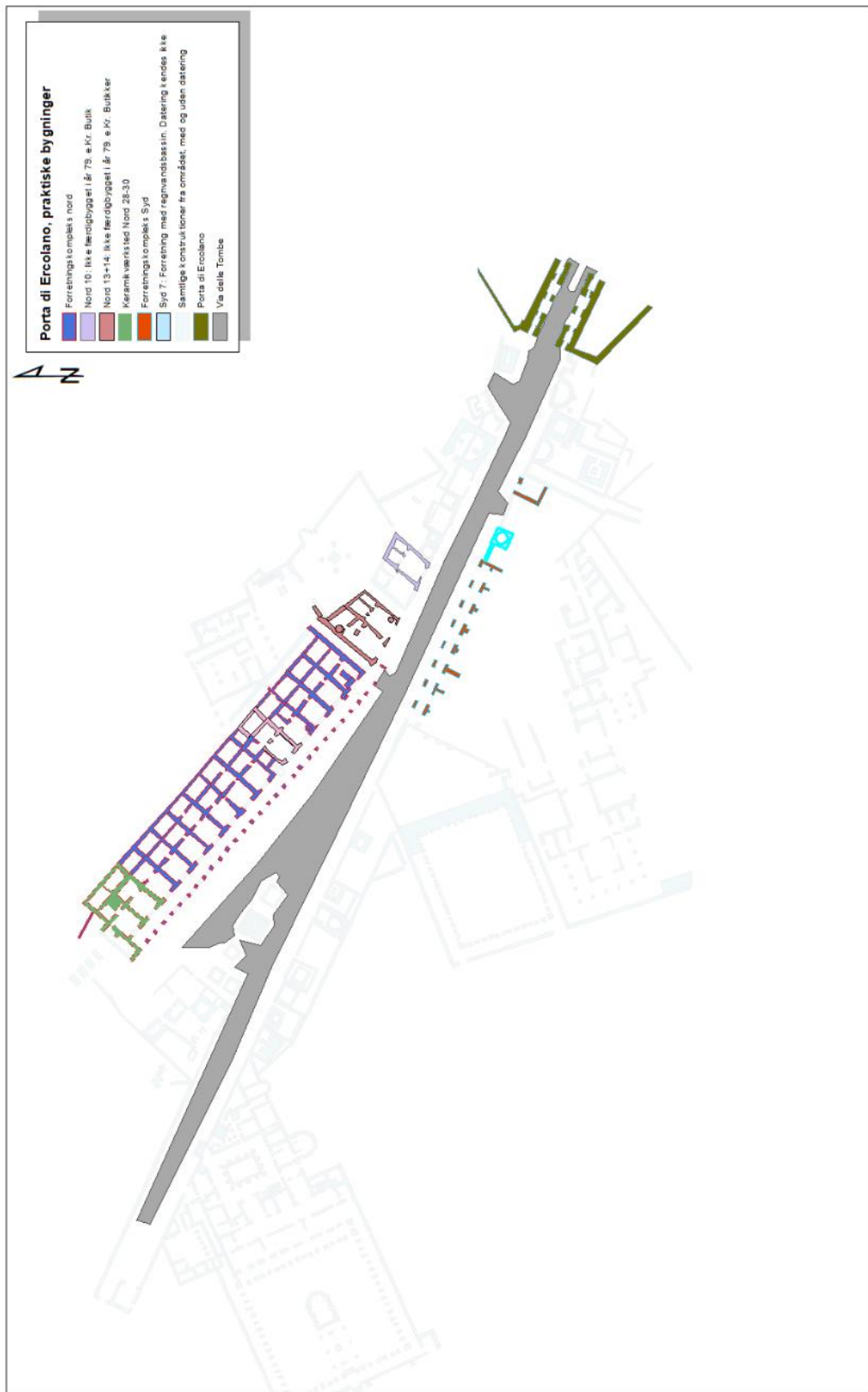
Figur 4: Georeferering af kort med forskellige forløbsfaser for Tiberen, såvel som faser for strandlinjer ved Ostia. Georeferering af forfatteren i ArcMap, efter originalkort af Bellotti et al. (2011).

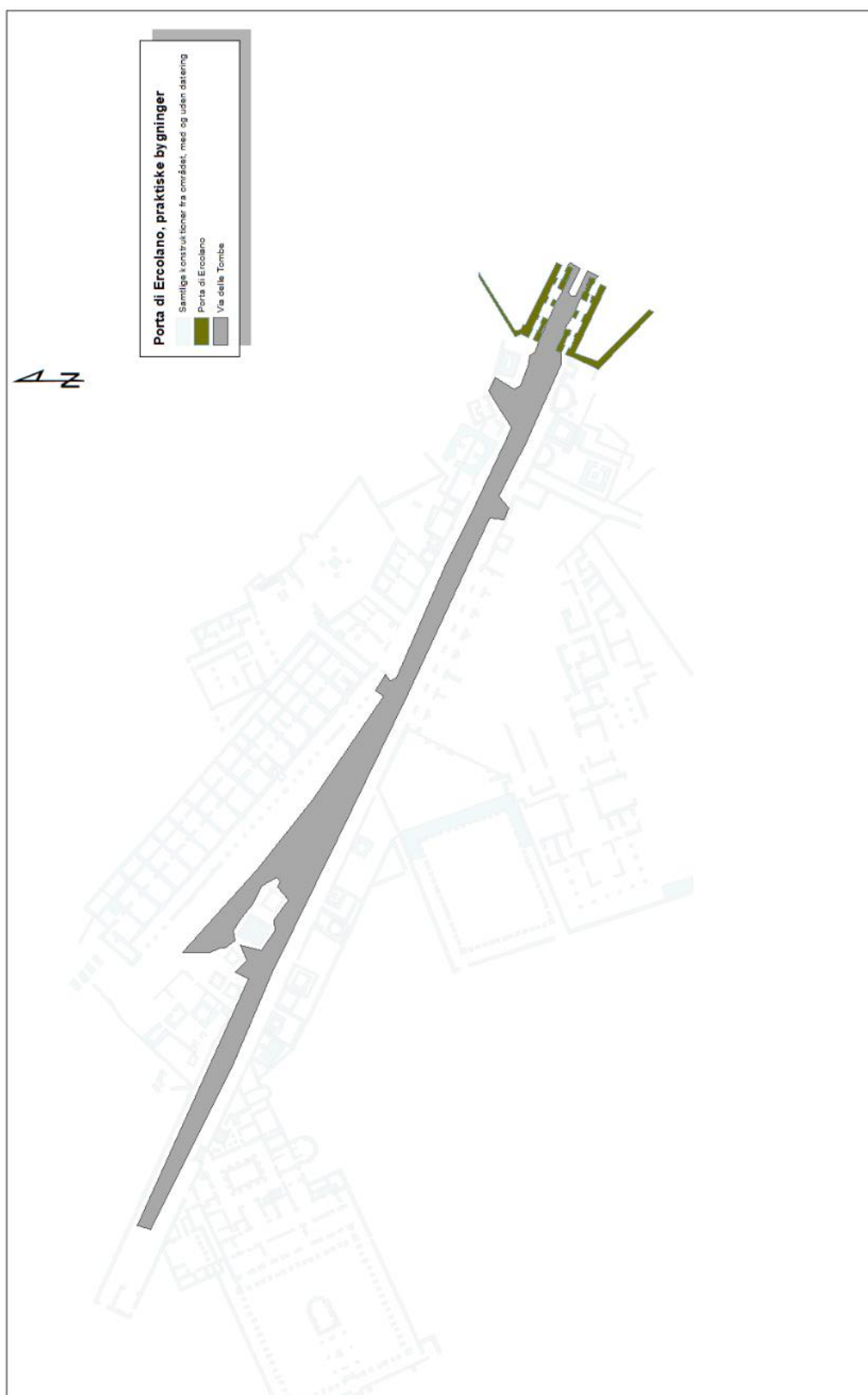
Figur 5: Samme som figur 4, men hvor gennemsigtigt kort, for at demonstrere hvorledes kortet er georefereret. Georefereret i ArcMap af forfatteren, efter originalkort af Bellotti et al. (2011).

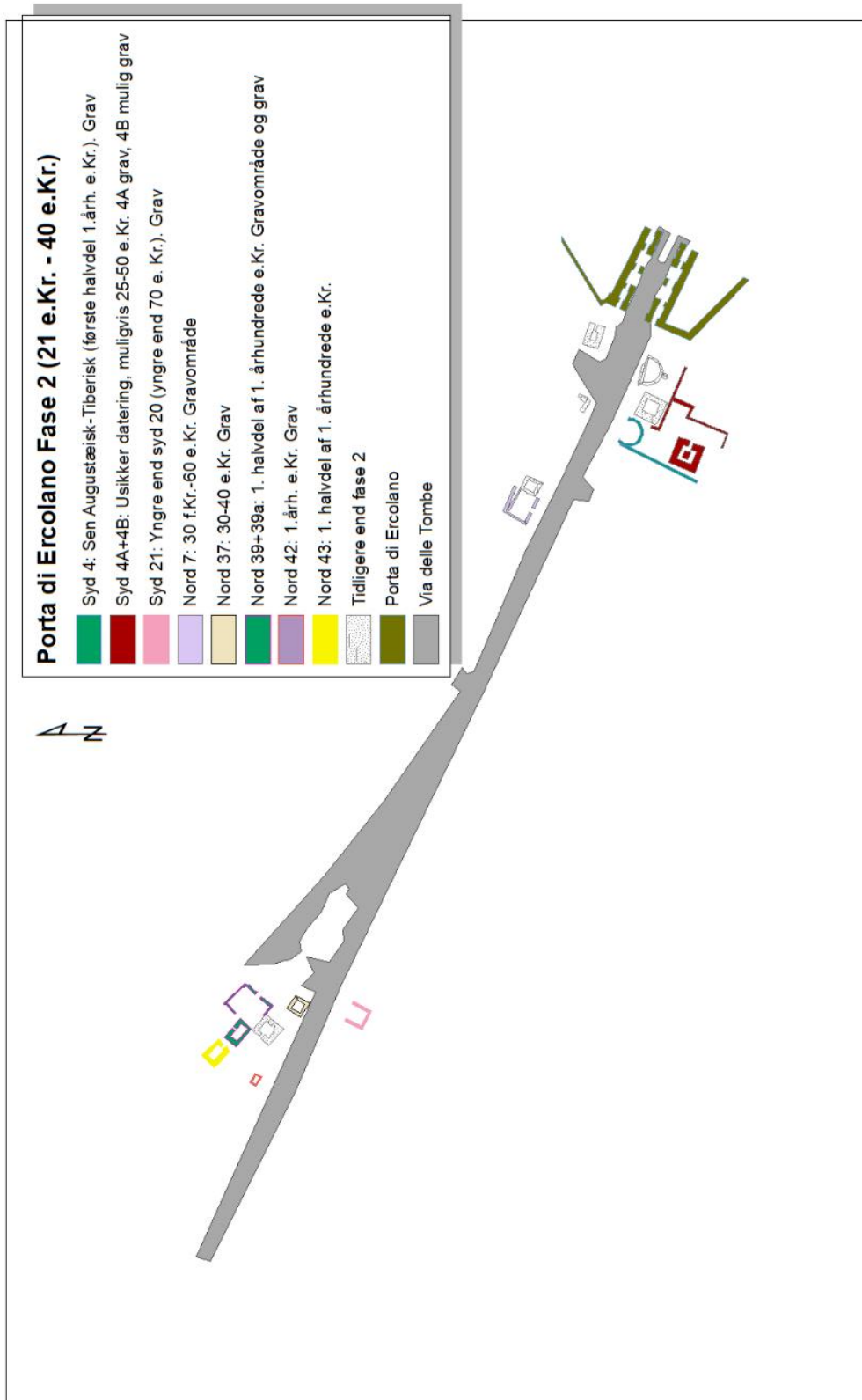
Figur 6: Kort over fase 1, Pompeji. Digitaliseret af forfatteren i ArcMap efter Kockel (1983)

Figur 7: Kort over praktiske bygninger, Pompeji. Digitaliseret af forfatteren, efter Kockel (1983)

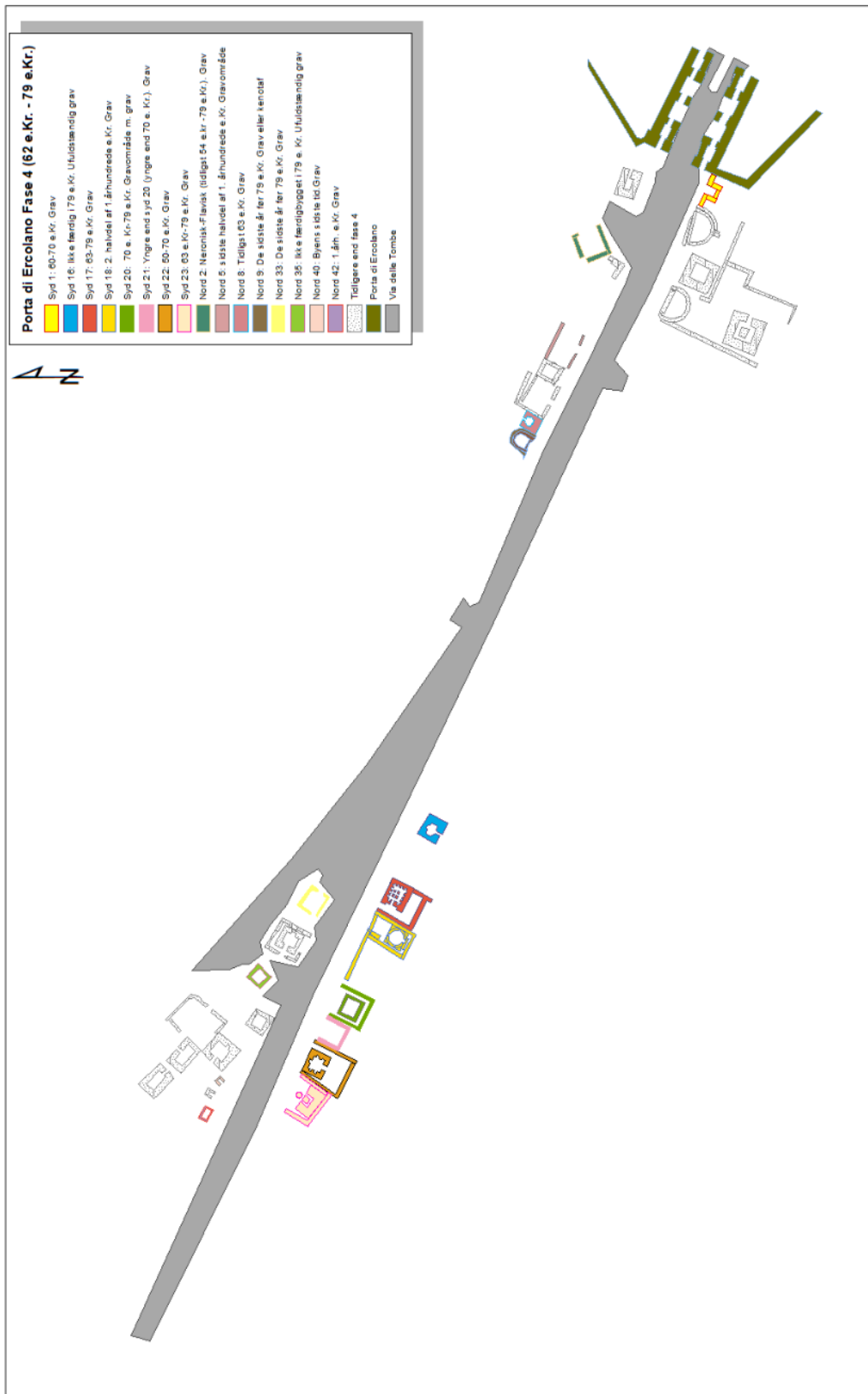
Figur 8: Kort over Porta di Ercolano, Pompeji i 79 e.Kr. Digitaliseret af forfatteren efter Kockel (1983)

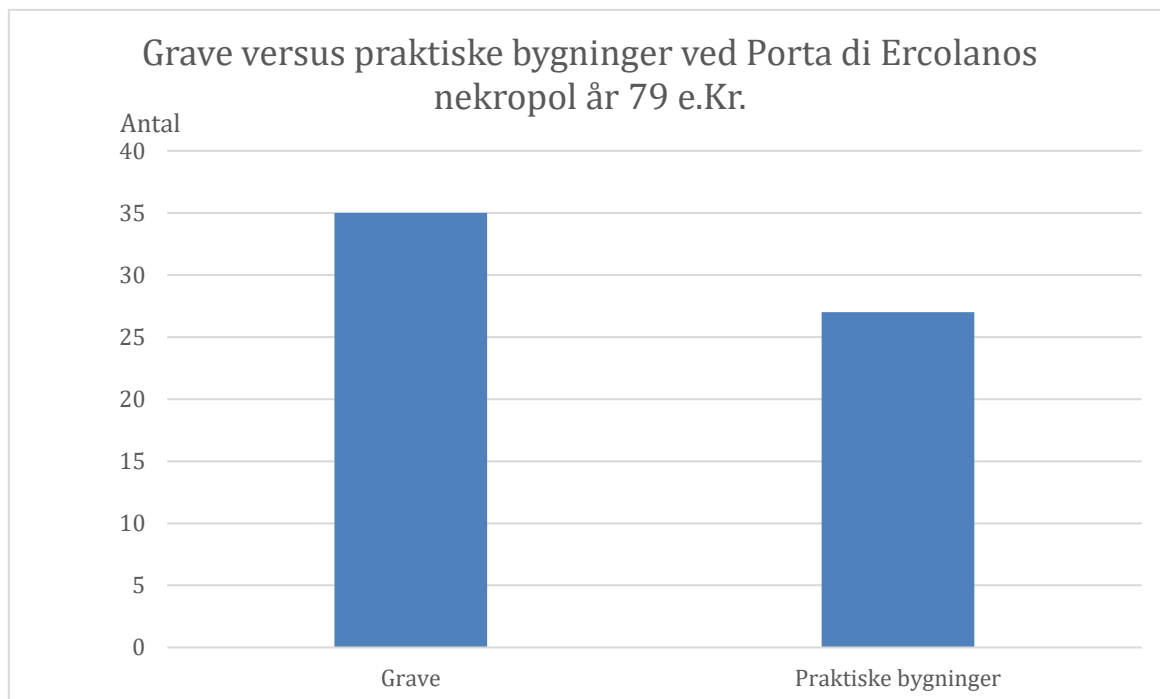

Figur 9: Kort over fase 2, Pompeji. Digitaliseret af forfatteren efter Kockel (1983)

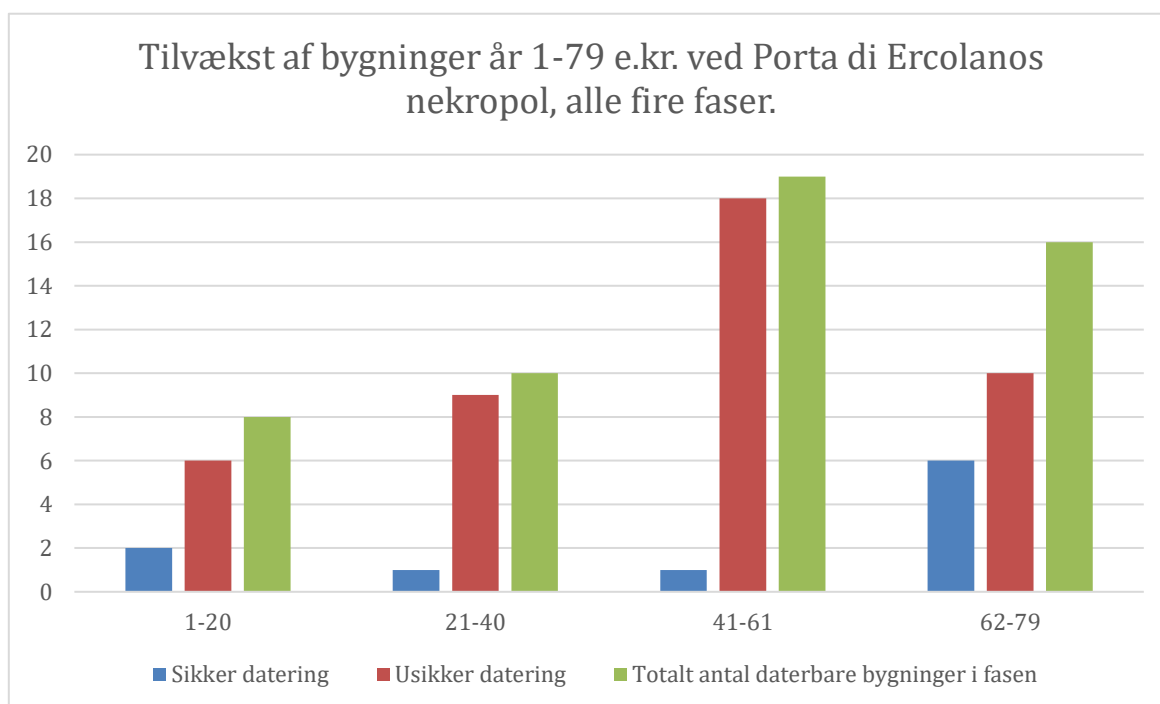

Figur 10: Kort over fase 3, Pompeji. Digitaliseret af forfatteren efter Kockel (1983)

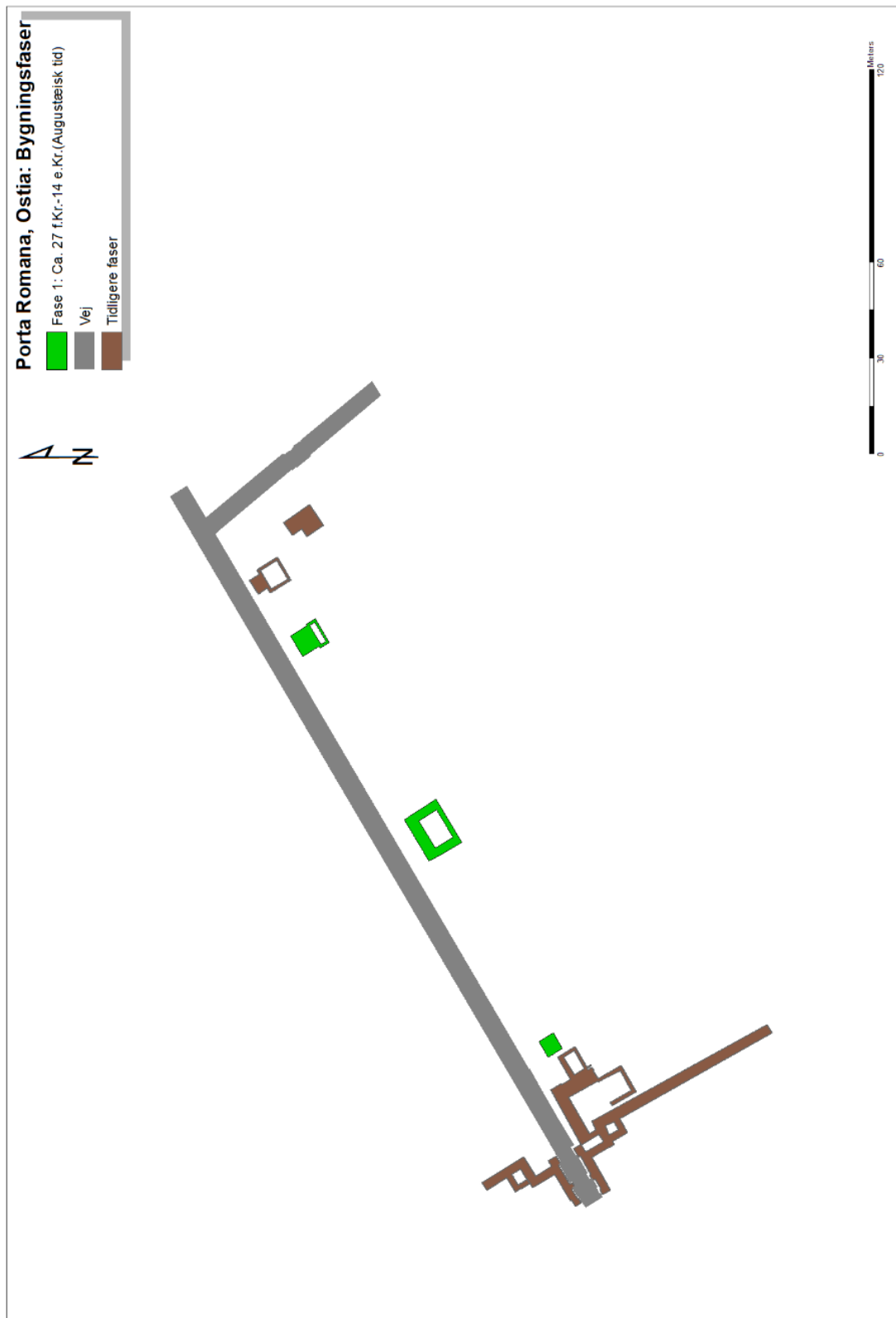

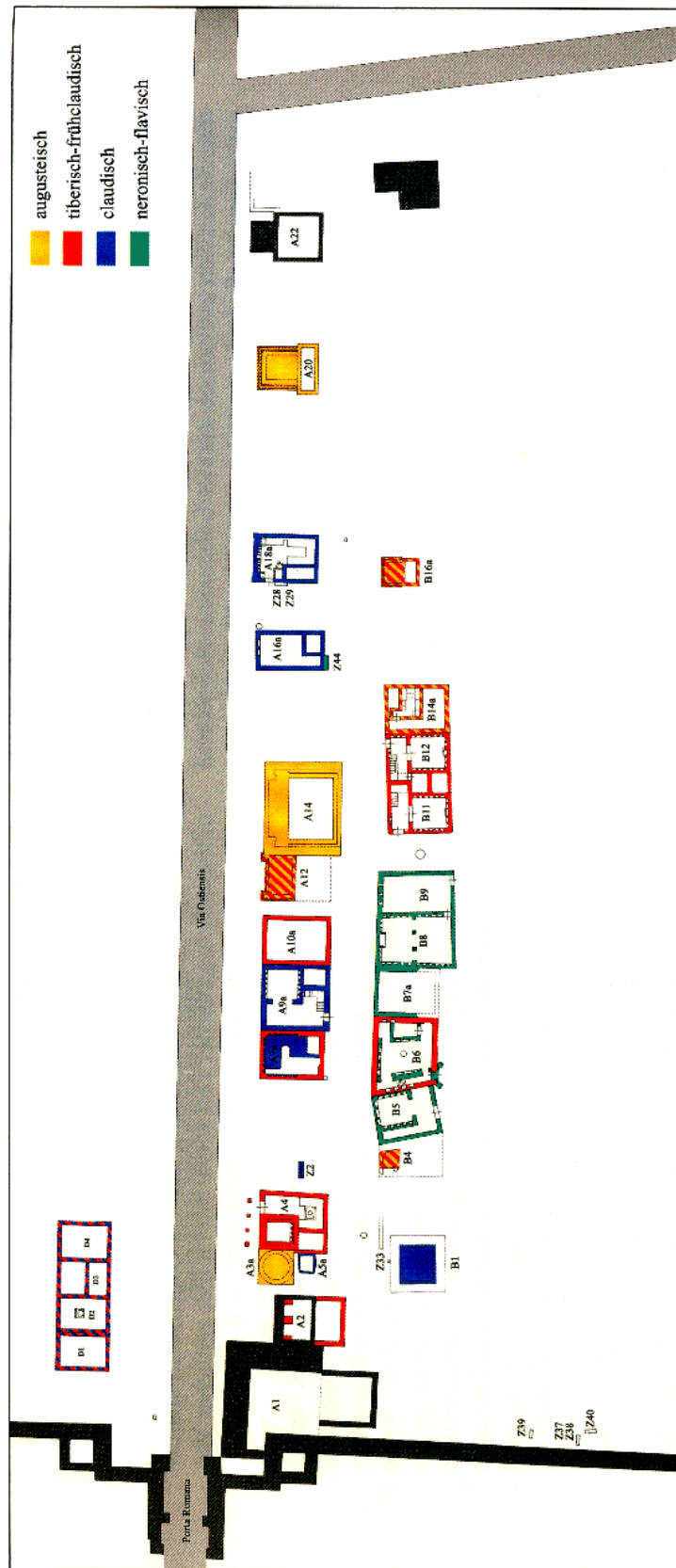
Figur 12: År 79 e.Kr. Grave versus praktiske bygninger, Porta di Ercolano. Villaerne er ikke inkluderet i dette diagram. Der tages forbehold for enkelte fejlkilder, grundet usikre bygningstolkninger. Det er også uvist, om samtlige praktiske bygning har var i brug i år 79 e.Kr. Udført af forfatteren efter Kockel 1983.

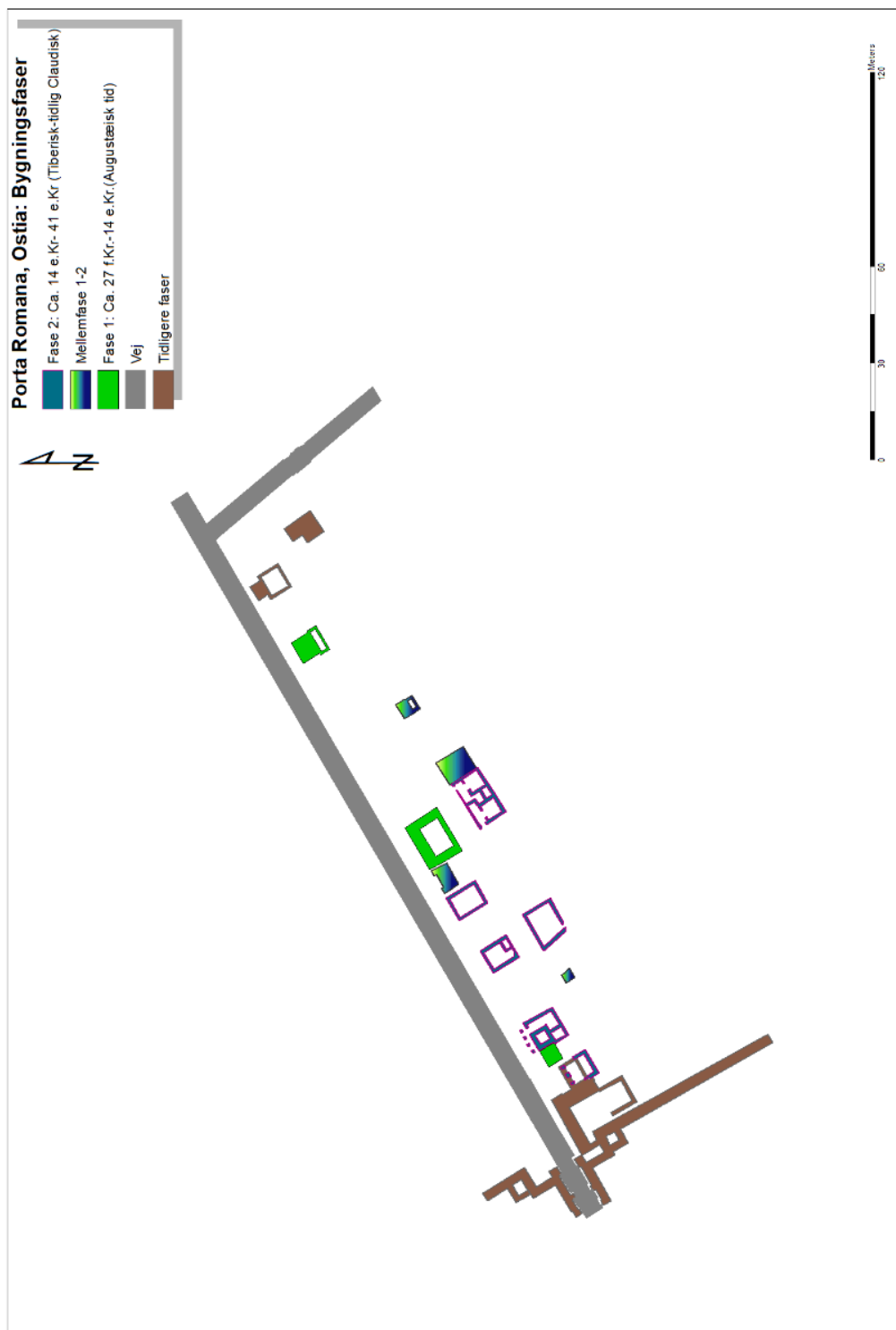
Figur 13: Diagram over tilvæksten af bygninger ved Porta di Ercolano. Villaerne er ikke inkluderet i dette diagram. Der tages forbehold for enkelte fejlkilder, grundet usikre bygningstolkninger. Af forfatteren efter Kockel (1983).

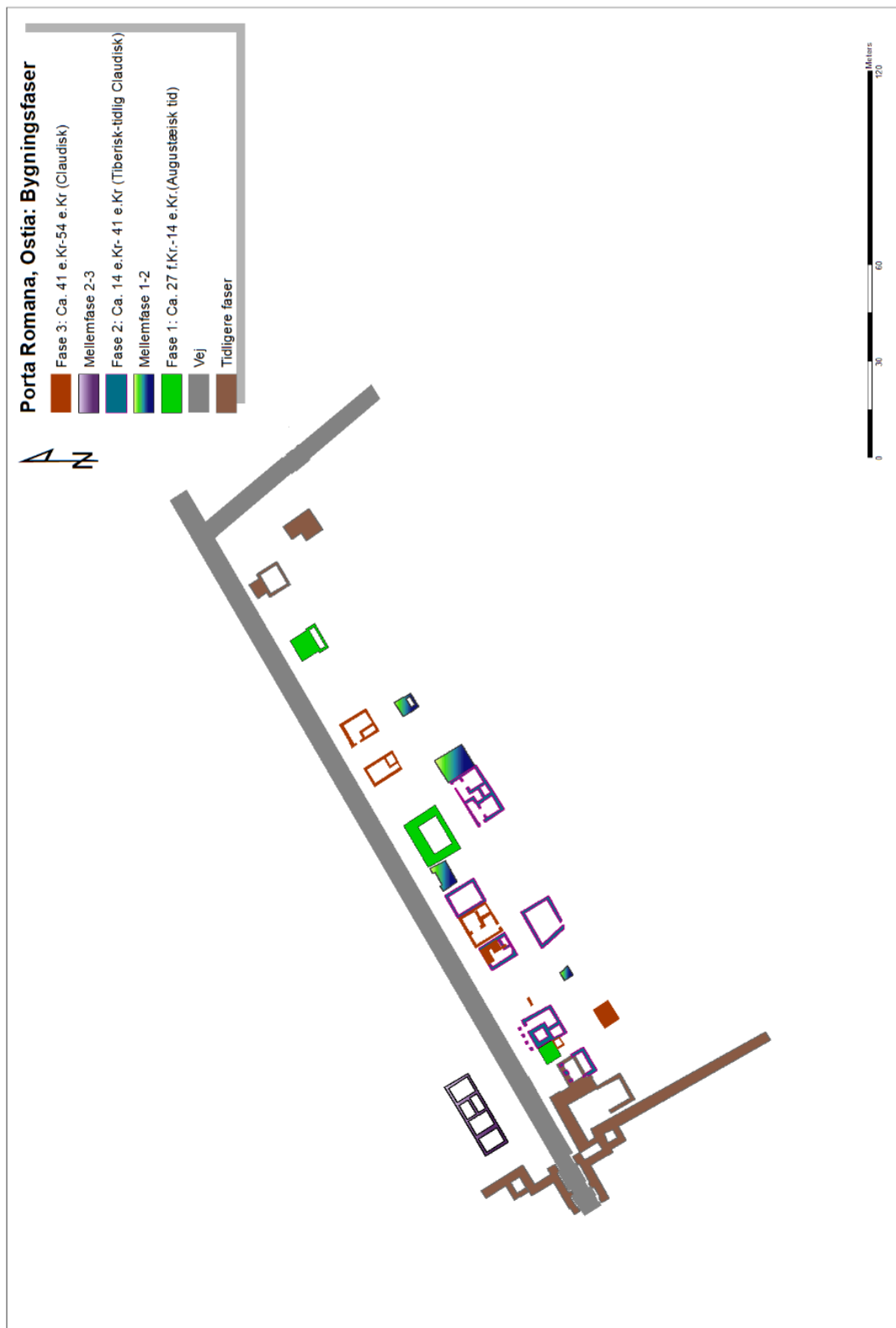
Figur 14: Faseindeltd plantegning med fase 1 fra Augustus' regeringstid som strakte sig fra 27 f.Kr. til 14.e.Kr. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000: 36).

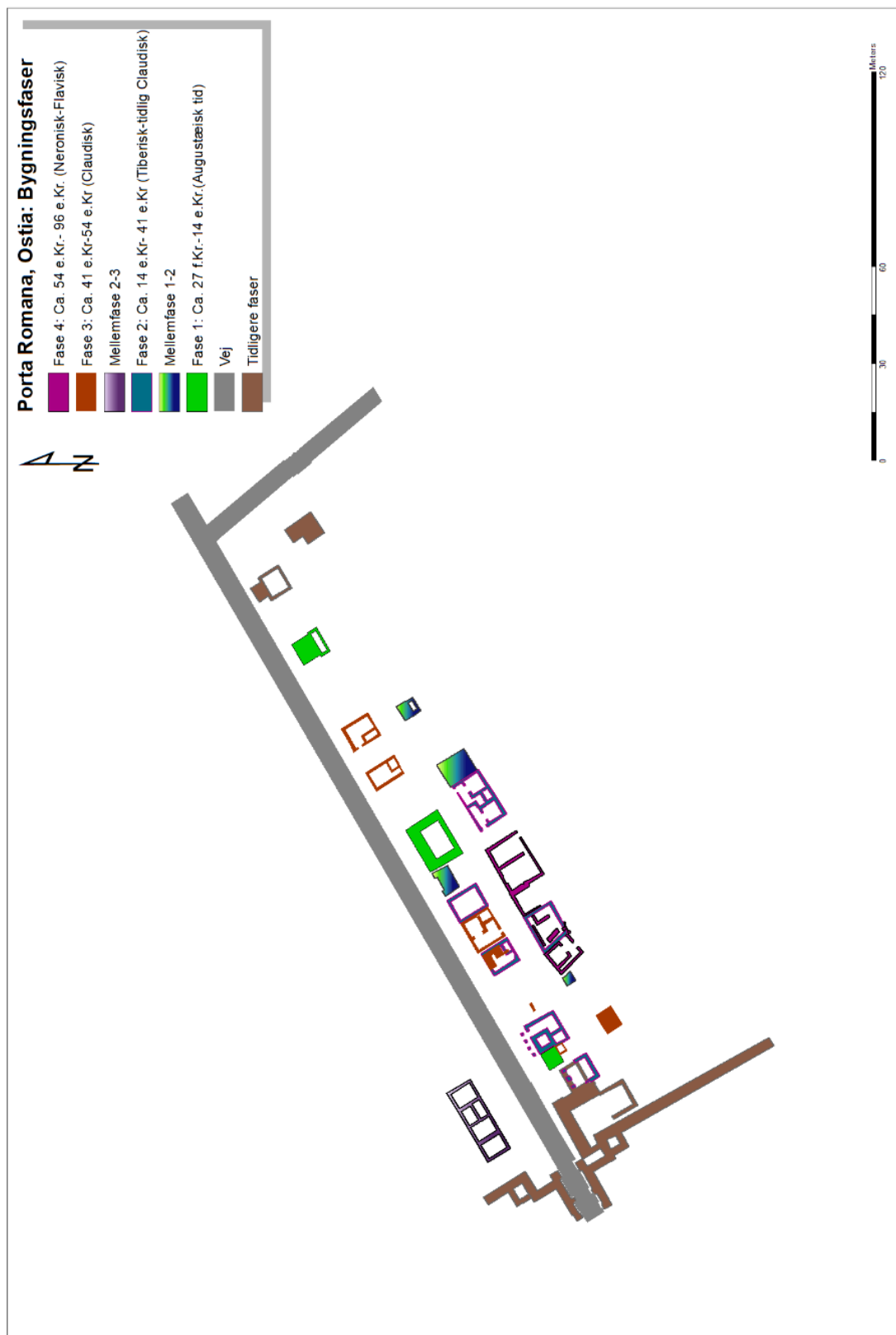
Figur 15: Plantegningerne over Porta Romana i de tidligere faser. Heinzelmann (2000: 36).

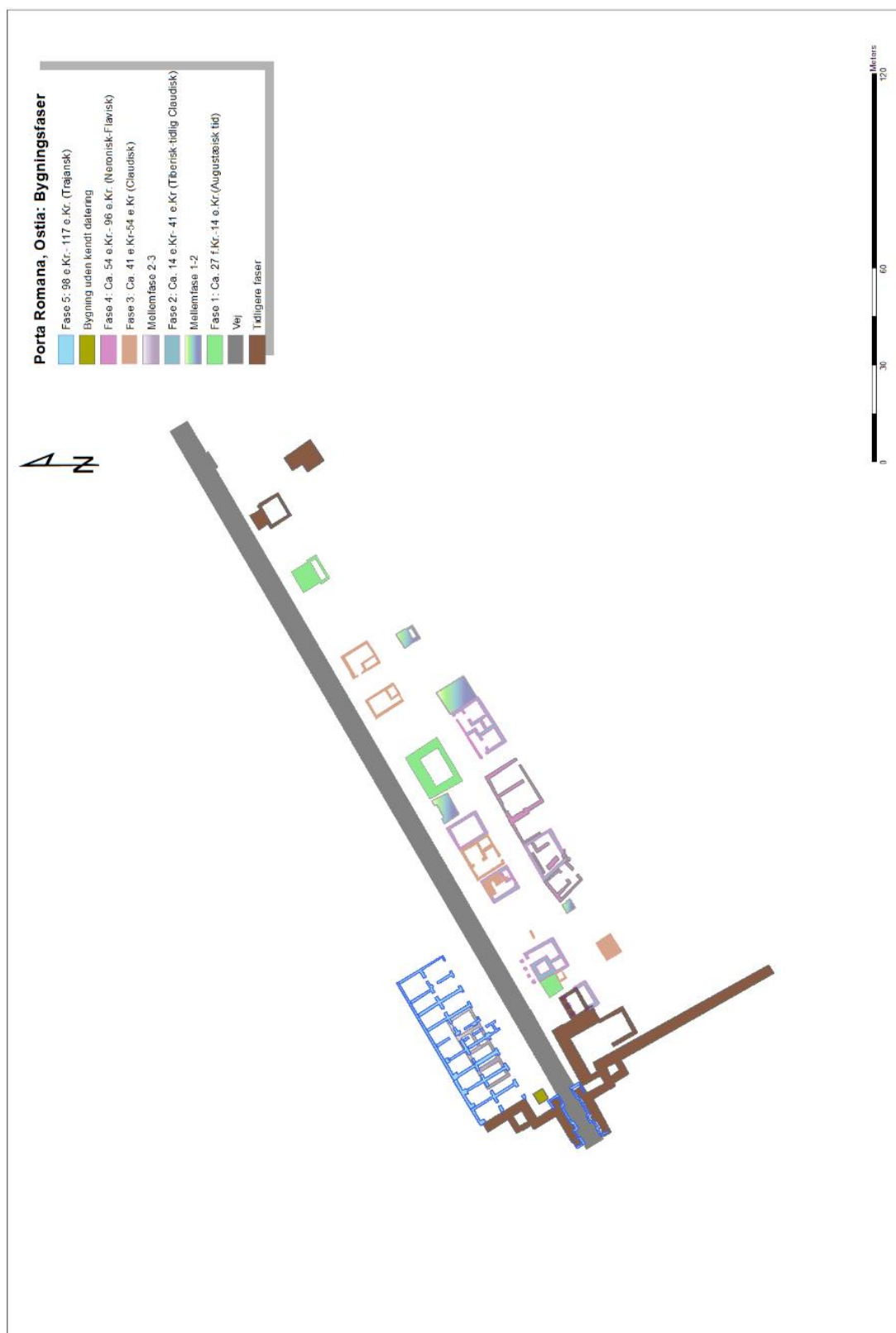
Figur 16: Plantegning over Porta Romana. Fase 1-2. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzlmann (2000: 36).

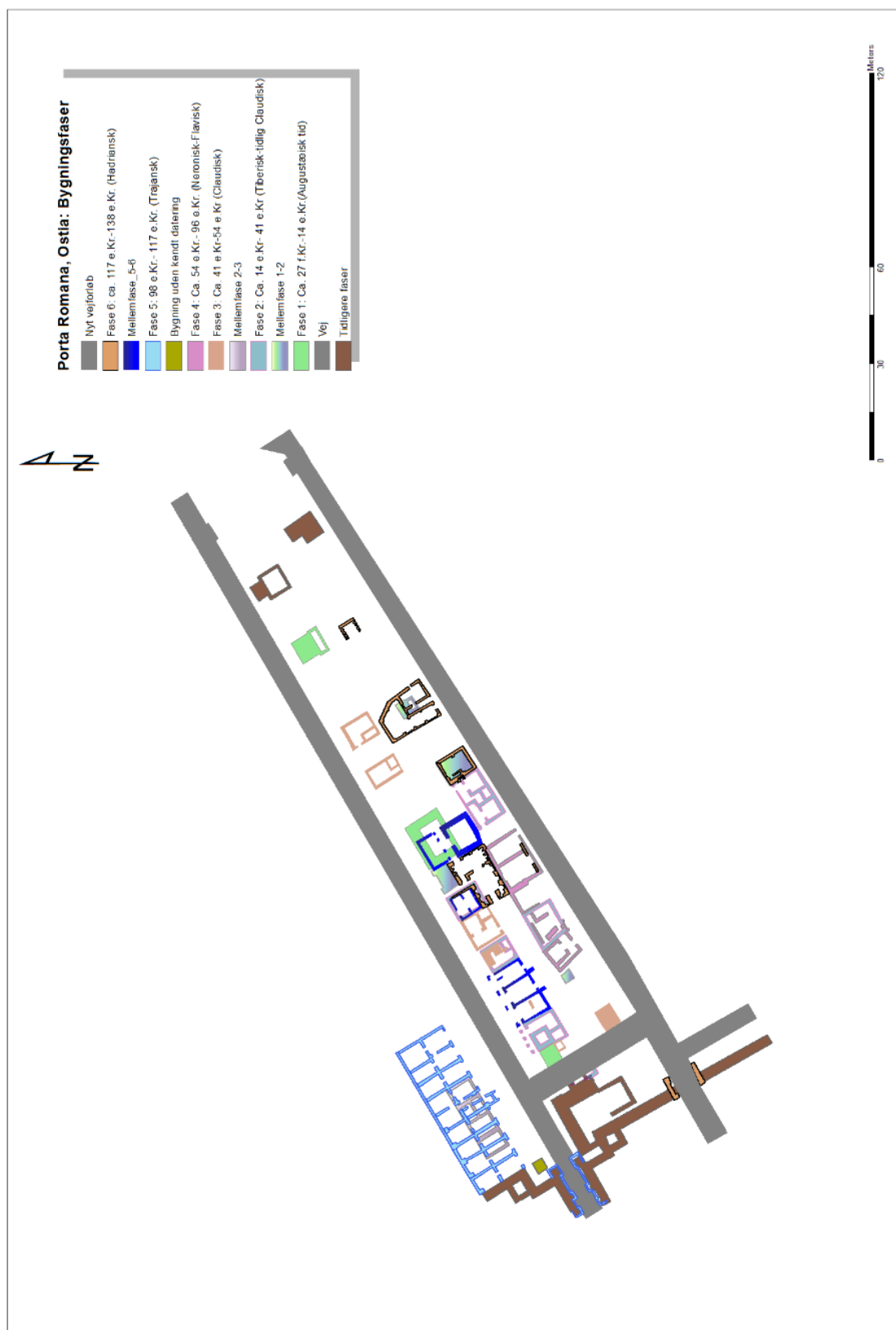
Figur 17: Plantegning over Porta Romana. Fase 1-3. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000: 36).

Figur 18: Plantegning over Porta Romana. Fase 1-4. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzlmann (2000: 36).

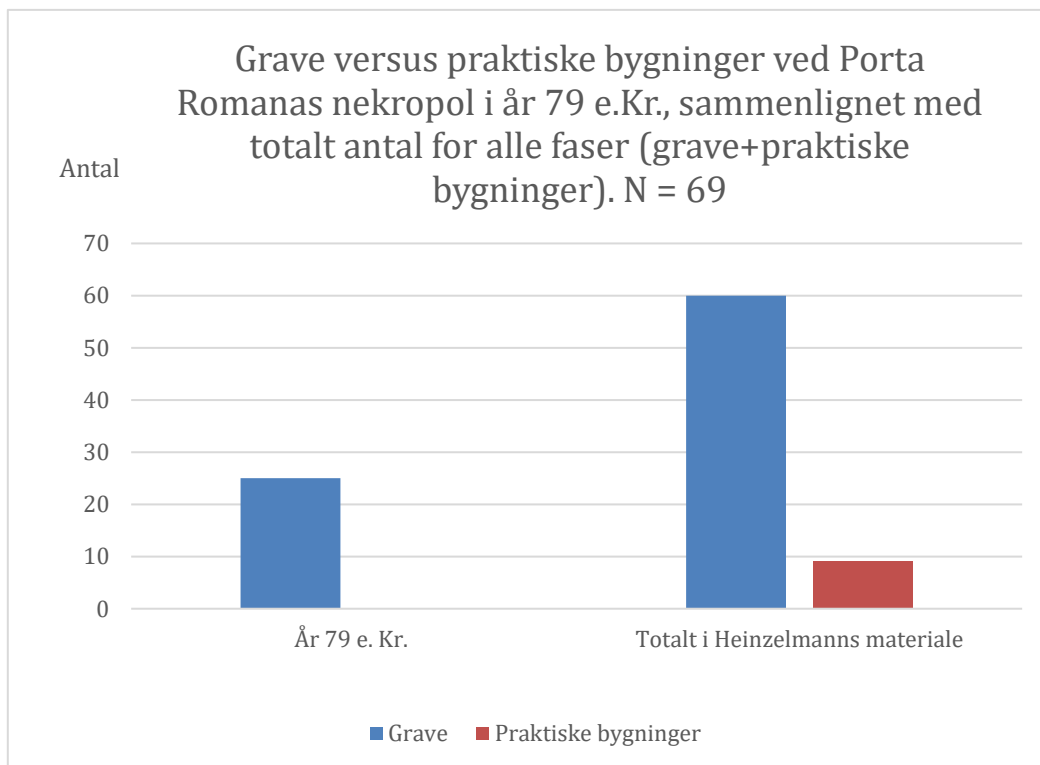
Figur 19: Plantegning over Porta Romana. Grundet bebyggelse ovenpå tidligere faser, gøres disse gennemsigtige. Fase 1-5. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000:36).

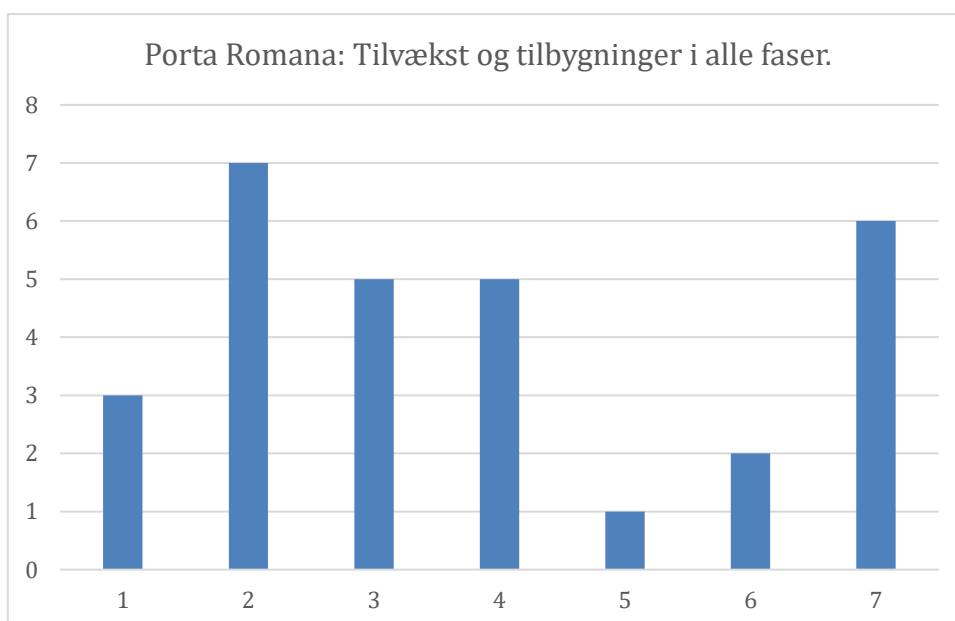
Figur 20: Plantegning over Porta Romana. Fase 1-6. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzzelmann (2000:36).

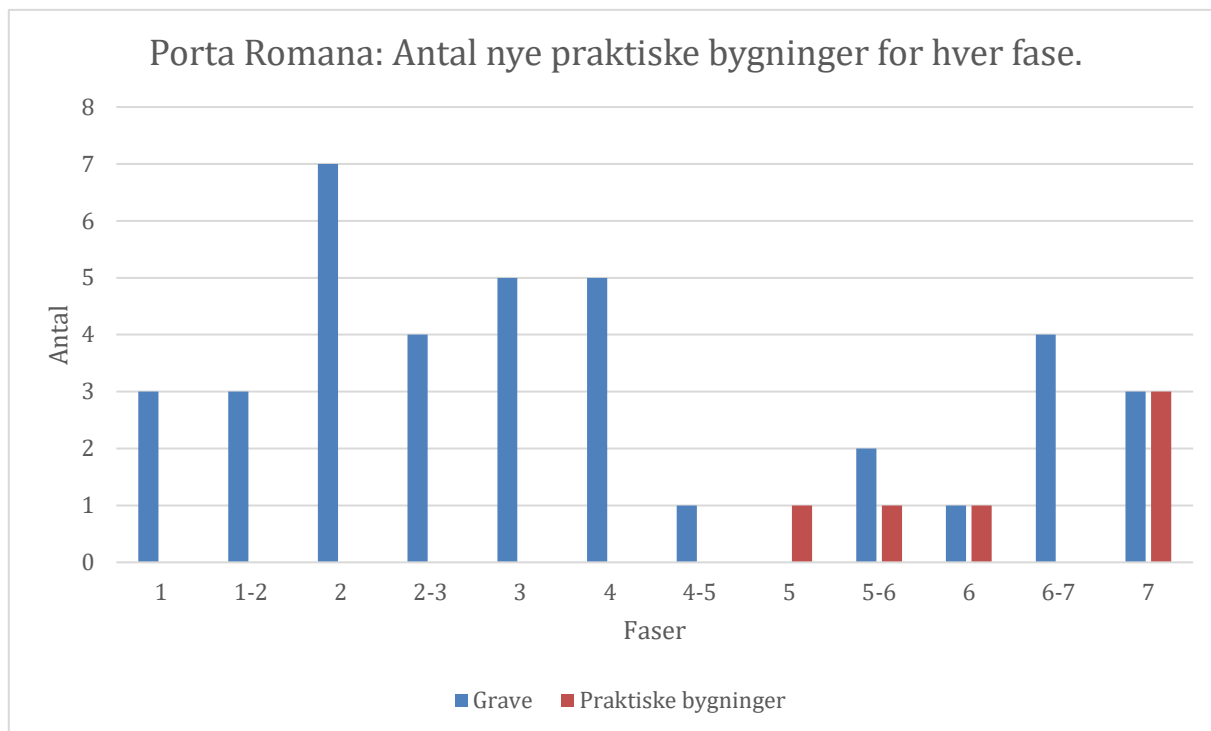
Figur 21: Plantegning over Porta Romana. Fase 1-7. Digitaliseret af forfatteren efter Heinzelmann (2000:36).

Figur 22: År 79 e.Kr. Grave versus praktiske bygninger, Porta Romana. Bygningsdele eller rum som indgår i komplekser, tælles ikke som enkelte bygninger, disse komplekser tælles hver som én bygning. Af forfatteren efter bygningskatalog af Heinzelmann (2000).

Figur 23: Diagram over tilvæksten af alle bygningstyper ved Porta Romana. Bygningsdele eller rum som indgår i komplekser, tælles ikke som enkelte bygninger, disse komplekser tælles hver som én bygning. Af forfatteren, baseret på bygningskatalog af Heinzelmann (2000).

Figur 24: Diagram over tilvæksten af praktiske bygninger, i alle faser ved Porta Romana. Bygningsdele eller rum som indgår i komplekser, tælles ikke som enkelte bygninger, disse komplekser tælles hver som én bygning. Af forfatteren, baseret på bygningskatalog af Heinzelmann (2000).

4. Tabeller til opgaven

Tabel 1: Dateringer og bygningsfunktioner for bygninger ved Porta di Ercolano. Tabel opsat af forfatteren efter Kockel 1983.

Bygning	Datering	Funktion
Syd 1	60-70 e.Kr.	Grav
Syd 2	ca. 20 f.Kr. - 20 e.Kr.	Grav
Syd 3	1. årh. f.Kr.	Grav
Syd 4	Sen Augustæisk-Tiberisk (første halvdel 1. årh. e.Kr.)	Grav
Syd 4a	Usikker, mulig 50 e.Kr.	Grav
Syd 4b	Usikker, mulig 50 e.Kr.	Trappesats
Syd 4c	Ingen datering	Gravområde
Syd 4d	Ingen datering	Ej bestemmes
Syd 4e/f	Ingen datering	Gravområde
Syd 16	ikke færdigbygget i år 79 e.Kr.	Ufuldstændig grav
Syd 17	63-79 e.Kr.	Grav
Syd 18	2. halvdel af 1. årh. e.Kr.	Grav
Syd 19	Ingen datering	Gravområde
Syd 20	70 e.Kr-79 e.Kr.	Gravområde og grav
Syd 21	Yngre end Syd 20	Grav
Syd 22	50-70 e.Kr.	Grav
Syd 23	63-79 e.Kr.	Grav
Nord 1	25 f.Kr.-1 e.Kr.	Grav
Nord 2	Neronisk-Flavisk (tidligst 54 e.kr -79 e.Kr.)	Grav
Nord 3	Ca. 50 f.Kr.	Grav
Nord 4	Usikker	Grav
Nord 5	Efter Nord 4 (efter 50 e.Kr.)	Gravområde
Nord 6	1. årh. f.Kr.	Grav
Nord 7	30 f.Kr.-60 e.Kr.	Gravområde
Nord 8	Claudisk (efter 63 e.Kr.)	Grav
Nord 9	De sidste år før 79 e.Kr.	Grav el. kenotaf

Nord 33	De sidste år før 79 e.Kr.	Grav
Nord 34	Ca. 50 e.Kr.	Grav
Nord 35	Ej færdig i år 79 e.Kr.	Ufuldstændig grav
Nord 36	Ingen datering	Ufuldstændig grav
Nord 37	30-40 e.Kr.	Grav
Nord 38	Slutningen af 1. årh. f.Kr.	Grav
Nord 39 + 39a	1. halvdel af 1. årh. e. Kr.	Gravområde og grav
Nord 40	Byens sidste tid	Grav
Nord 41	Ca. 50 e.Kr.	Grav
Nord 42	1. årh. e.Kr.	Grav
Nord 43	1. halvdel af 1. årh. e. Kr.	Grav

Tabel 2: Tabel med dateringer og bygningsfunktioner for Porta Romana. Opsat af forfatteren efter Heinzelmann (2000: 123-251; Bakker 1999).

Bygning	Ca. datering	Funktion(er)
A1	ca. 50-75 f.Kr.	Gravkompleks
A2	1. fase: ca. 50 f.Kr. 2. fase: tiberisk	Gravbygninger i to faser
A3a	Tidlig-mellemaugustæisk	Gravmonumenter med grav
A3B	Tidligseverisk	Gravmonumenter med grav
A4a	1. fase: sentiberisk-tidligclaudisk. 2. fase: sentrajansk-tidlig antoninsk	Gravkompleks med monument
A5a	Midt af 1. årh. e.Kr.	Grav
A5b	Senantoninsk-tidligseverisk	Taberna
A6	2. århundrede e.Kr., 1. halvdel	Insula, forretninger (3 stykker)
A7a	1. fase: sentiberisk-tidligclaudisk. 2. fase claudisk	Grave
A7b	Antoninsk. Ca. 150-175 e.Kr.	Grav
A8	Severisk el. senere (ca. 250 e.Kr.)	Grav
A9a	Ca. 50 e.Kr.	Grav
A9b	Senhadriansk-tidligantoninsk	Grav
A10a	Tiberisk el. tidligclaudisk	Grav
A10b	Trajansk-hadriansk	Grav
A11	1. fase: hadriansk. 2. fase: tidligantoninsk	Grav
A12	Senaugustinsk-tiberisk	Grav
A13	1. fase: trajansk-tidlighadriansk. 2. fase: antoninsk (ca. 175 e.Kr.)	Grav
A14	Mellemaugustinsk	Grav
A15	140-150 e.Kr.	Kontor eller stald

A16a	Claudisk	Grav
A16b	Tidligantoninsk (ca. 150 e.Kr)	Grav
A17	150-160 e.Kr.	Sal
A18a	Claudisk	Grav
A18b	Mulig severisk	Grav
A19	Mulig severisk	Grav
A20	Senaugustinsk eller tidligtiberisk	Grav
A21	2.-3. årh. e. Kr.	Grav
A22	Midten af 1. årh. f.Kr.	Grav
A23	Hadriansk-tidligantoninsk	Grav
A24/A25	Severisk	Grav
B1	Claudisk	Grav
B2	2. århundrede e.Kr., 2. halvdel	Muligt hotel
B3	3.århundrede	Bygning til praktisk brug
B4	Tidlig 1.århundrede e.Kr.	Gravmonument
B5	1. fase: neronisk. 2. fase: senantoninsk-severisk	Grav
B6	1. fase: tidligclaudisk. 2. fase: flavisk. 3. senantoninsk-severisk	Dekoreret grav
B7a	Sen 1. årh. e.Kr.	Mulig grav
B7b	Trajansk-hadriansk	Grav
B9	1. fase: Neronisk. 2. fase: hadriansk	Grav
B10a	Sentiberisk-tidligclaudisk	Grav
B10b	Ca. 150-200 e.Kr.	Taberna
B11, B12	Tiberisk-tidlig Claudisk	Gravmonument med område tilegnet banketter (tagterrasse)
B13	Severisk	Område tilegnet ligbrænding, sekundær brug: grav
B14a	Senaugustæisk-tiberisk	Grav
B14b	Hadriansk	grav
B15	Slutten af 2. årh. e.Kr. - midten af 3. årh. e.Kr.	Muligvis butik, brugsbygning
B16a	Senaugustæisk-tiberisk	Grav
B16b	Hadriansk (117 e.Kr.-138 e.Kr)	Brugsbygning (muligt lager til mad)
B17	1. fase: antoninsk. 2. fase: severisk	Stald eller lagerrum
B18	1. fase: hadriansk. 2. fase: antoninsk. 3. fase: severisk	Grav
B19	Tidlig - mellemantoninsk	Grav
B20, B22	B20: 2. Hadriansk-tidlig Antoninsk. B22: mulig Severisk	Templer tilegnet begravelser

B23	Hadriansk-antoninsk	Grav
C1-C5	Midt-antoninsk	Gravmonumenter
C2	Tidligantoninsk	Grav
C3	Tidlig-mellemseverisk	Grav
C4	Tidlig-mellemseverisk	Grav
C5	Mellem-senseverisk	Grav
C6	Midten af 3. årh. e.Kr.	Gravmonument
D1-D4	Tidlig 1. århundrede e.Kr (butik-kerne kommer til under Trajan (98-118 e.Kr))	Gravmonumenter, sekundær brug: Butikker